

LEO CHANCE
...onderscheiding...

104E JAARGANG — NO.: 213 ZATERDAG 17 SEPTEMBER 1988

AMIGOE

Preke

De Arubanen kunnen meer goud winnen dan de Antillianen

Aan rand van orkaan tal van tornado's

Gilbert treft kustgebied noordoost-Mexico

BROWNSVILLE — De tropische orkaan Gilbert bereikte vrijdagavond de kust van de Golf van Mexico. Dat gebeurde op een relatief gunstige plek: een dunbevolkt moerasgebied in het noordoosten van Mexico, 193 km ten zuiden van de grens met de Verenigde Staten. Hoewel de wervelstorm weer grote schade aanrichtte, vielen er volgens de eerste berichten geen doden. De kracht van de orkaan, die twee dagen geleden nog de zwaarste was van deze eeuw, is afgenomen.

Eerder deze week bereikte de cycloon nog windsnelheden van meer dan 300 km per uur, maar dat is nu teruggelopen tot onder de 200 km. Hoewel de steden Matamoros en Brownsville, aan weerszijden van de Mexicaans- Amerikaanse grens, het ergste bespaard bleef doordat het oog van de cycloon bijna 200 km zuidelijker het vasteland bereikte, ontstond in die plaatsen toch nog grote schade.

Door zware slagregens kwamen hele stadswijken onder water te staan. Veel mensen in het gebied waren echter al weggetrokken in verband met de naderende orkaan. Naar schatting zochten ten minste 350.000 mensen aan beide zijden van de grens een veilig heenkomen in het achterland.

Daar zijn zij overigens ook niet helemaal veilig. Want Gilbert is zo'n krachtige orkaan dat hij nog lang na aankomst boven land de kracht van een tropische wervelstorm kan behouden, zo voorspellen Amerikaanse meteorologen.

REGENVAL

Zij verwachten dat Gilbert de komende twee dagen via het centrum van Noord- Mexico over Texas en Oklahoma zal wegtrekken naar het middenwesten van de Verenigde Staten om daar te verdwijnen. Die tocht zal waarschijnlijk met zware regenval gepaard gaan. In de Rio- Grandevallei zullen zich waarschijnlijk grote overstromingen voordoen omdat de wervelstorm vanuit de Golf van Mexico grote watermassa's de rivier heeft ingestuwd.

Gevaar kunnen ook de tornado's opleveren die aan de rand van de orkaan ontstaan. Alleen vrijdag al werden er in het gebied tussen de Rio Grande en de Amerikaanse Staat Lousiana meer dan 20 geteld, die in tal van plaatsen de daken van de huizen bliezen en bomen uit de grond rukten. Maar gewonden vielen er kennelijk niet.

Gilbert ontstond vorige week zaterdag voor de noordoost kust van Zuid-Amerika.

Op zijn 3000 km lange weg van het Caribisch gebied naar de Mexicaans- Amerikaanse grens heeft hij volgens de jongste berichten 85 mensenlevens geëist: 36 op Jamaica, 26 op de Mexicaanse Republiek, vijf in Venezuela en twee in Costa Rica.

Honderdduizenden mensen werden dakloos en de schade loopt in de miljarden.

Nieuws in vogelvlucht

APUTO — De beide partijen burger- oorlog welke in Moique woedt zijn door Johanaulus II opgeroepen een einde ken aan het geweld. De moeiproblemen van het land moep een vreedzame manier worpgelost, zei hij bij het begin ijn driedaagse bezoek. In Moique bestrijdt sinds de onafelijkheid het Renamo- verzet Marxistische bewind. Als gedaarvan zijn zo'n 4 miljoen ers gevlucht. Aanvankelijk het bewind de RK kerk zwaar boeten voor het feit dat de rchie zich nooit tegen het Porse kolonialisme had verzet sinds kort geeft de regering confisqueerde kerkelijke eiommen terug.

*****

EL AVIV — Het Israelische r doodde vrijdag een 3 man e Palestijnse commando- eenin de "veiligheidszone" in Lin. In de bezette Gaza- strook is uitgaans- verbod afgekondigd 6 Palestijnse vluchtelingenpen. Dit is een preventieve tregel nu Palestijnse comite's en opgeroepen tot stakingen emonstraties in bezet gebied. en der kampen overvielen 20 askerde Palestijnen een milipatrouille, waarbij 2 Palesse jongens gewond zijn get.

*****

MSTERDAM — De dollar ligde de week op het nagenoeg s donderdag bereikte peil: 65 gulden tegen 2,1170 dondag. **Er deden zich geen nieuwe** wikkelingen voor. De Dow Joindex ging met 5,87 punten oog tot 2098,15.

*****

MASERU — In Lesotho is onder ekende omstandigheden de 4e er overleden van de bus met welijke pelgrims en tien mandie tijdens het bezoek van de s werd gekaapt. Bij de bevrijg van de ruim 60 gijzelaars door Zuidafrikaans commando uvelden 3 kapers en werd de 4e angen genomen. Het hoofd van otho's politie, generaal Dingiayo, zei vrijdag dat hij geen des over de dood van de kaper kon ven. Een ZA- verslaggever ontte het verminkte stoffelijke rschot in een mortuarium. De n verliet woensdag- avond lode de bus. Donderdag zei men dat hij werd verhoord.

*****

RANGOON — Bij decreet is dag door de Burmaanse regeg bepaald dat alle 180.000 milien en ambtenaren met onmidijke ingang geen lid meer kunzijn van een politieke partij, niet van de regerende Socialische partij. Dit met het oog op een r van vrijheid rond de komende kiezingen. Een Westerse diplot zei dat "het klinkt als een sale zelfmoord".

*****

DEN HAAG — Zuidafrika eft meer investeringen nodig. armee creëer je mogelijkheden r werk voor zwarten. Het aanblanken in het land is beperkt. s als je banen schept zijn die r zwarten. Op die manier werk mee aan de verheffing van de arte bevolking. Aldus minister n staat en voorzitter van het eurlingen- parlement endrickse. Hij meent dat buitendse bedrijven die ZA verlaten of n investeringen in het land berken het "revolutionaire proces" rtragen. Dit proces leidt tot afhaffing van de apartheid. Shell outh Afric, een dochter van de ell- group zal niet sluiten als het an zijn ZA- topman Wilson ligt. Deze Zuidafrikaan zou het dramach vinden als Shell het land verlaat.

*****

MOSKOU/WASHINGTON — De kans is groot dat nog dit jaar het 1e SU- ruimteveer wordt gelanceerd. Eind september zijn de lanceer- proeven achter de rug, aldus de directeur van het SU Ruimtevaart- bureau Doenajev. Er zijn volgens Westerse diplomaten problemen geweest waardoor proeflanceringen moesten worden uitgesteld. Doenajev zei dat de SU dezelfde problemen heeft op dit gebied als de Amerikanen. Op 29 september wordt het VS- ruimteveer Discovery gelanceerd, zo deelde de NASA mee. Het is de 1e lancering van een VS- ruimteveer sinds de Challenger in januari 1986 verongelukte.

VERZET VERDEELD NAAR GUATEMALA

Kansen militaire steun uit Washington vrijwel nihil

Sandinisten en contra's aan tafel over vervolg dialoog

WASHINGTON/MANAGUA — Het Nicaraguaanse verzet heeft een voorstel van de Sandinistische regering overgenomen om maandag 19 september in Guatemala aan tafel te gaan zitten om te zien of er mogelijkheden zijn voor hervatting van het vredes- overleg. De besprekingen tussen contra's en Sandinisten zijn 9 juni opgebroken. Binnen het verzet zijn de meningen verdeeld over de strategie ten opzichte van Managua. Op een spoedige hervatting van de militaire hulp vanuit de Verenigde Staten hoeft het verzet niet te rekenen, zo verluidt in Washington.

De woordvoerder van de anti- Sandinistische guerrilla Bosco Matamoros bevestigde dat het voorstel van Managua is overgenomen. Matamoros zei dit 24 uur nadat de leiding van het verzet op bezoek was geweest bij de Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken George Shultz. Bij die gelegenheid is, zo mag worden aangenomen, een analyse gemaakt van de huidige situatie, ook ten aanzien van de nu te zetten stappen.

ONENIGHEID

Het feit dat het overleg in Guatemala het karakter heeft van een vaag geformuleerd onderzoek naar eventuele mogelijkheden voor verder overleg weerspiegelt de onenigheid binnen de top van het Nicaraguaanse verzet over de te volgen strategie. Zo menen waarnemers. De sociaal democraat Alfredo Cesar die bij het voorgaande overleg min of meer de leiding had gehad van de contra- delegatie, zou voorstander zijn van een overeenkomst met de Sandinisten omdat er naar zijn menig zou gauw mogelijk een einde moet komen aan de burger- oorlog.

Maar zijn tegenpool binnen het dagelijkse bestuur van het verzet, kolonel Enrique Bermudez, is de mening toegedaan dat eerst de militaire hulp- verlening van Amerikaanse zijde moet loskomen om zich zo een beter en steviger uitgangspunt te kunnen veroveren tegenover de Sandinisten. Hij wil vanuit een machts- positie aan de overleg- tafel gaan zitten en ziet het als volgt: Als we zonder kracht overleg gingen voeren we het spel over aan de Sandinisten.

BEDROGEN

Minister Shultz ziet hervatting van de militaire hulp op dit ogenblik en door de omstandigheden aan de contra's niet zo zitten. Het congres wordt namelijk gecontroleerd door de Democraten. Maar ook voelt Washington zich wat bedrogen door het feit dat vorige maand de ministers van Buitenlandse zaken van Midden Amerika niet op één lijn te krijgen waren waarbij zij volgens plan eensgezind met de VS de Sandinisten zouden beschuldigen van het stagneren van het vredes- proces.

Volgens een niet met name genoemde functionaris van het State department heeft Shultz uit deze houding van zijn Middenamerikaanse ministers de conclusie getrokken dat hij zijn tijd beter aan andere zaken kan besteden. Wat Amerika en de hulp- verlening betreft is het een kwestie van afwachten wat de verkiezingen gaan brengen in de Verenigde Staten.

OPINIE KANDIDATEN

Bekend is dat de Democratische presidents- kandidaat Michael Dukakis een eindn wil zien gemaakt aan de hulp voor de contra's. Van de Republikeinse kandidaat George Bush verwacht men eigenlijk ook niet dat hij een absolute militaire oplossing nastreeft voor het Middenamerikaanse probleem.

Overigens nemen de contra's aan dat Managua de 39 activisten van de oppositie vrijlaat die sinds begin juli vastzitten. Men stelt dit niet als voorwaarde voor hervatting van het overleg.

Het gaat hierbij om oppositie- politici die werden opgepakt tijdens een demonstratie tegen het Sandinistische bewind buiten Managua, welke betoging met veel politie- geweld gesmoord werd.

Bush: anti

COLUMBUS — De Amerikaanse presidents- kandidaat George Bush beging vrijdag een ongelukkige verspreking toen hij op een persconferentie in de Staat Ohio duidelijk wilde maken hoezeer hij tegen discriminatie is. "Ik ben anti- discriminatie, anti- Semiet en anti- racist", zo bezwoer Bush zijn gehoor.

WASHINGTON — De suiker- productie in het seizoen 1988- 89 bereikt een recordhoogte van zo'n 187,1 miljoen metrieke ton. Dit is een toename met drie procent ten opzichte van de oogst van 87- 88 welke uitkwam op 103,8 miljoen ton.

In juni voorspelde men nog dat de productie voor 88- 89 beperkt zou blijven tot 103,9 miljoen ton.

WILLEMSTAD — Gisteravond werd ter gelegenheid van de aankomst van de kandidaten voor de Venezolaanse schoonheidsverkiezing 'Chica 2001' een welkomst borrel gegeven te Landhuis Zeelandia.

De lokale pers kon tijdens deze gelegenheid kennis maken met de 'schoonheden' die tot en met 21 september op Curaçao zullen verblijven voor het maken van tv- opnames. Deze zullen tezijnertijd uitgezonden worden via RCTV (kanaal 10). Het bezoek van de kandidaten werd mede mogelijk gemaakt door Toeristen Bureau Curaçao die aldus Curaçao wil promoten in Latijns- Amerika waar deze verkiezing zeer populair is.

Foto boven: vlnr Zeinab Paz (miss Amazonas), Ramon Yung (Radio Korsw FM), Elisabeth Lopez (miss Tachira), Izaun Moeniralam (Amigoe) en Fania Berend (miss Barinas).

Foto onder: Manager Albert Vink van Landhuis Zeelandia temidden van enkele 'Chicas'.

Hoofdprijs 'Aruba' in Readers Digest

ORANJESTAD — In de september- uitgave van het bekende maandblad "Readers Digest" dat met een oplage van 17 miljoen het tijdschrift is met verreweg de meeste lezers in de Verenigde Staten (naar schatting ongeveer 30 miljoen), biedt Readers Digest in een prijsvraag "What's behind the name?" als eerste prijs een week gratis verblijf in het Golden Tulip Aruba Caribbean.

Aruba wordt door het gerenommeerde "Readers Digest" in samenwerking met twintig maatschappijen waaronder Mobil, Pontiac, Proctor & Gamble, Johnson & Johnson, American Express hiermee onder de aandacht van 30 miljoen Amerikanen gebracht.

In 1987 ontving het blad 350.000 inzendingen.

Kandidaten 'Chica 2001' op Curaçao

Militairen Haiti plegen wederom aanslag op kerk

PORT-AU-PRINCE — Militairen op Haiti zijn vrijdag een kerk binnengevallen om een einde te maken aan een bijeenkomst. Het gebouw werd verwoest. Het was de derde aanslag op een kerk binnen een week, zo meldden plaatselijke radiostations.

In het dorp Fabias was een groep ouders in de kerk bijeen om te vergaderen over de start van het nieuwe schooljaar in oktober, toen de lokale militaire vertegenwoordiger in gezelschap van een aantal andere militairen binnenkwam en alle aanwezigen gelastte het gebouw te verlaten. Vervolgens werd de kerk verwoest. Er waren geen meldingen van doden of gewonden.

BEVRIJDINGSTHEOLOGIE

De kerk werd geleid door pastoor Emile Beldor, die als aanhanger van de bevrijdings- theologie de afgelopen jaren herhaaldelijk in botsing is gekomen met de autoriteiten.

Afgelopen zondag werd in een sloppenwijk van Port-Au-Prince een geestverwante priester aangevallen door een menigte, die gewapend was met kapmessen, stokken en messen. De kerk van de priester werd in brand gestoken en 11 mensen werden gedood. De priester wist te ontsnappen. Later werd nog een kerk in lichterlaaie gezet. De militaire regering ontkende iedere betrokkenheid.

Jeroen Heuvel brengt Antilliaans 'magisch realisme' op de planken

DE ZONDEBOK

WILLEMSTAD — De kans is groot dat eind dit jaar de Antilliaanse auteur Edward de Jongh in Nederland doorbreekt als schrijver van toneelstukken. De toneelgroep Hanascine, waarbij onder anderen de op Curaçao geboren Jeroen Heuvel werkzaam is, zal eind oktober, begin november, een stuk van De Jongh op de planken brengen, getiteld 'De Zondebok'. Het stuk beleeft zijn wereld- première in Amsterdam en verhuist dan naar Rotterdam. Indien het een succes is, zal het ook in andere steden worden opgevoerd. Er zijn al besprekingen gaande met de Sticusa om in december of in januari 1989 het toneelstuk ook in de Nederlandse Antillen, en wellicht op Aruba, te 'brengen'.

EDWARD DE JONGH

Toneelstuk van Edward De Jongh beleeft in Nederland première

De Antilliaan Ricardo Anasagasti maakt ook deel uit van Hanascine, welke groep uitsluitend Zuid- en Lati nsamerikaanse en Caribische toneelstukken opvoert en werk van zwarte Amerikaanse schrijvers. Zo werden onder meer 'De nacht van de moordenaars' van de Cubaanse schrijver José Triana en 'The Slaves' van Leroy Jones gebracht.

Hanascine heeft in Nederland vooral successen geboekt met vier Zuidamerikaanse stukken. Een en ander resulteerde in steun van Wouter de Boer van 't Fontein theater in De Melkweg in Amsterdam, die Hanascine ruimte aanbood voor repetities en voor een kantoor. De groep werkt namelijk nog zonder subsidie van de Nederlandse overheid. Jeroen Heuvel: "De groep moet minstens drie jaar bestaan alvorens in aanmerking te komen voor subsidie".

'De Zondebok' van Edward de Jongh, schrijver van onder andere 'De Boog' en 'De Steeg' en vertaler in het Papiaments van Jonathan Livingstone's 'De Meeuw', bestaat al dertien jaar. De Jongh: "Ik heb het toen in het Papiaments geschreven met de bedoeling het op Curaçao op te voeren. Verscheidene toneel- deskundigen van de Antillen hebben het gelezen. Hun oordeel was vrijwel gelijk luidend: te professioneel. Ik begreep niet goed wat ermee werd bedoeld".

De Jongh bewerkte 'De Zondebok', op advies van Edsel Samson, voor de televisie en hij "diepte het einde psychologisch uit". Maar hij hoorde er verder niets meer van.

CORRESPONDENTIE

Vijf jaar geleden stuurde De Jongh het stuk naar Pim Heuvel, de vader van Jeroen. Pim Heuvel was jarenlang op Curaçao als leraar Nederlandse taal werkzaam geweest. Hij schreef onder andere recencies voor de Amigoe. Vanaf dat jaar, 1983, ontstond een hevige correspondentie, waarbij ook Jeroen, die toen in België toneel studeerde, betrokken raakte.

De televisie- omroepen NCRV en NOS zijn ook enige tijd geïnteresseerd geweest in 'De Zondebok'. Er werd een letterlijke vertaling gemaakt van de Papiamentse tekst en vervolgens kreeg De Jongh te horen, dat er teveel met 'flashbacks' gewerkt zou moeten worden. "Mij werd verteld, dat flashbacks uit de mode waren geraakt", aldus De Jongh.

Jeroen Heuvel bleef wél belangstelling houden. Hij studeerde, met een beurs die was uitgereikt in het kader van de culturele uitwisseling tussen België en de Nederlandse Antillen, aan het Hoger Instituut voor Dramatische Kunsten in Antwerpen. Zijn opleiding voltooide hij in 1981. Daarna werkte hij bij de Derde Wereldgroep 'Theater in Europa in de Derde Wereld' (TIE-3) in Arnhem.

DIENSTPLICHT

"Omdat de militaire dienstplicht als een zwaard van Damocles boven mijn hoofd hing, heb ik vervolgens als toneelmaker de toneeltechniek bestudeerd in Antwerpen. Ik kreeg vrijstelling van militaire dienstplicht en vervolgens heb ik in Amsterdam rondgekeken, waar ik in contact kwam met Ricardo Anasagasti', zo vertelde Jeroen Heuvel onlangs toen hij zijn vakantie op Curaçao doorbracht.

Hij ontving de letterlijke vertaling, die voorheen van 'De Zondebok' was gemaakt voor de film- of televisie- versie van de NCRV en besprak die met Jos Vijverberg, een deskundige voor wat betreft "de vorm waarin theater gegoten dient te worden" en met de dramaturge Marlies Oele. "De toneel- en de televisie- versie werden in elkaar geschoven en zo ontstond een stuk, dat onze groep wilde opvoeren. De toneelteksten zijn evenwel van De Jongh gebleven", aldus Jeroen.

Wat trekt Jeroen Heuvel zo aan in het werk van De Jongh. Hij is kort in zijn antwoord: "Het magisch realisme. En de karakter- tekening van de figuren die erin optreden".

DUIVELSEILAND

De Jongh geeft een beschrijving van de inhoud van zijn stuk: "Het is een soort Duivelseiland, waar de gebeurtenissen zich afspelen. Klein Curaçao, op dat eiland heb ik een en ander gesitueerd. Er is een gevangene heengebracht, die veroordeeld is wegens moord op zijn vrouw. Er is één cipier, die op een heuvel staat. De gevangene kan niet anders dan het eiland rondlopen, om de heuvel heen".

"Er ontstaat een relatie tussen de cipier en de gevangene. De vraag wordt opgeroepen: wie is eigenlijk de schuldige? Want welke bewaarder krijg je zover, dat hij gedurende vijf jaar een gevangene op zo'n eiland gaat bewaken. Dan is er nog een 'onzichtbare' vuurtoren- wachter, een soort Meester. Alle 'lijnen' van het leven van die drie komen op een gegeven moment bij elkaar", aldus De Jongh.

BOEKJES

De Jongh, die 65 jaar geleden in Indonesië werd geboren, kwam in 1941 als telegrafist in dienst van de overheid. "Op een gegeven moment kwam ik in contact met Amador Nita, die toen boekjes vertaalde en uitgaf. Voor vijftig cent waren die te koop. Nita vroeg aan mij waarom ik geen verhaal wilde schrijven. Zo is het begonnen: gestencilde boekjes, gedichten".

"In 1956 kreeg ik een prijs van het Cultureel Centrum Curaçao voor een gedichtenbundel en voor een bundel korte verhalen. Later heb ik romans geschreven en heb ik verscheidene boeken in het Papiaments vertaald".

Over de nu bewerkte vorm van 'De Zondebok' zegt hij: "Gedeeltelijk ontdekte ik mijzelf niet meer. Om de spanning te verhogen is het hier en daar ingekort, maar het is nu een glasheider stuk geworden. Het einde is iets veranderd. Ik ben het wel eens met deze versie".

SFEERSTUK

Jeroen Heuvel: "Het is een krachtig sfeerstuk. Wat zeer goed is: de traagheid, je voelt de zon branden. Er zitten veel monologen in en toch wordt er veel tegenspel gevergd van de andere spelers. Prachtig is weergegeven dat die gevangene denkt, dat hij alleen op het eiland is".

JEROEN HEUVEL

In 1975 ging Heuvel naar Nederland. In 1977 keerde hij voor een klein jaar terug naar Curaçao. Toen hoorde hij over de mogelijkheid om een Belgische beurs te krijgen. "De mogelijkheid bestaat nog steeds voor vijf Antillianen. Het is zonde, dat dat nooit goed openbaar is gemaakt. Voor welke studie dan ook".

Jeroen Heuvel is blij met het stuk van De Jongh: "We zijn van plan meer stukken van Antilliaanse schrijvers in Nederland te gaan spelen. Het effect daarvan is, dat er dan ook andere dieeën over de Antillianen ontstaan. Nu wordt gedacht dat Antillianen uit hun land zijn gevlucht en in Nederland denkt men, dat hier uitsluitend toeristen rondlopen. Er moet bekendheid aan gegeven worden, dat de Antillen naast goede literatuur ook goede toneelstukken voortbrengen. Een heleboel Antillianen weten het zelf overigens niet".

Veel belangstelling bedrijfsleven

Uitzending Olympische Spelen betekent winst voor TeleCuraçao

WILLEMSTAD — De 17 dagen van uitzending van de Olympische Spelen in Seoul via TeleCuraçao, is voor dit bedrijf een gelegenheid om veel geld te verdienen. De kosten van uitzending zijn — dank zij samenwerking van verschillende Caribische eilanden — niet zo hoog en een groot deel van het geld van reclame- spots is dan ook 'winst' voor TeleCuraçao.

TeleCuraçao zendt de beelden van het Amerikaanse televisie- station NBC uit. Omdat de televisie- rechten van dit soort grote evenementen onder het Koninkrijk vallen, komen die — hoge — kosten niet voor rekening van TeleCuraçao. Nederland betaalt dat al.

KOSTEN DELEN

Samen met Curaçao, ontvangen verschillende andere eilanden de beelden van NBC. Daardoor kunnen de kosten van de uitzending gedeeld worden, aldus verklaarde waarnemend directeur Jaime Rofina desgevraagd tegenover de Amigoe.

TeleCuraçao is in juni al begonnen met de verkoop van reclame- spots voor de Olympische Spelen. De kosten van deze reclame- spots liggen uiteraard hoger dan normaliter omdat aangenomen kan worden dat de kijkdichtheid veel groter is.

Toch leek er gisteren zeer weinig reclame te zijn. Dat is volgens Rofina te wijten aan het feit dat TeleCuraçao erop rekende dat NBC, evenals vier jaar geleden, de openings- ceremonie weinig zou onderbreken voor reclame omdat dit zo'n groots gebeuren is. Drie weken geleden ontving TeleCuraçao pas het programma van NBC waarin ook is opgenomen hoeveel reclame-tijd in elke uitzending zit. "Toen was het al te laat om nog veel meer reclame te verkopen", aldus Rofina die verklaarde dat voor de andere uitzendingen wel veel belangstelling bestaat.

Dit ondanks het feit dat zowel TDS als Caracas de Olympische Spelen ook uitzenden. TeleCuraçao zegt van deze stations weinig concurrentie te ondervinden. "Caracas praat in het Spaans over de Engelse verslaggeving heen en dat vinden veel mensen hinderlijk. TDS heeft nog niet zoveel abbonnee's dat dit als concurrentie beschouwd moet worden", aldus Rofina.

Omdat TeleCuraçao gelijktijdig met NBC reclame moet inpassen in de programma's, is daarvoor veel ruimte. Dat betekent dat dit evenement voor TeleCuraçao aardig wat geld in het laatje brengt, zo bevestigde de waarnemend directeur.

WILLEMSTAD — Ketech Caribe Inc. gaat op 1 okotber van de Schottegatweg- Oost verhuizen naar de Professor Kernkampweg. Ketech betrekt dan het pand, waarin voorheen Hempels Marine Paint was gevestigd.

Gistermiddag schonk managing director Tom van Rijn (derde van rechts) 'spantenbier' bij de nieuwe vestiging.

Lezing yoga-technieken

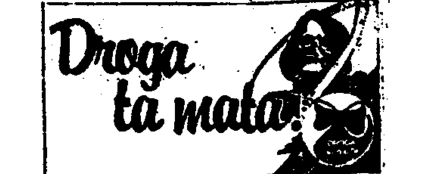
WILLEMSTAD — Pandit Rajmani Tigunait, die het Himalayan International Institute (USA) leidt, is met ingang van zondag enige dagen op Curaçao. Hij zal gedurende drie avonden achtereen een serie lezingen verzorgen, waarin aspecten van de Yoga verduidelijkt worden.

Het Himalayan Institute werd in 1971 gesticht door Swami Rama. Het instituut houdt zich bezig met het verbreiden van verschillende yoga- technieken, met de bedoeling de persoonlijke groei van het individu te stimuleren, en zo te komen tot een verbetering van de samenleving. Yoga wordt gepaard aan gezondheid, en de ontwikkeling van het zelf- bewustzijn. In verband met plannen, om te komen tot een yoga-centrum op Curaçao, wordt de uiteenzetting van de mogelijkheden met Yoga gegeven.

Pandit Rajmani Tigunait is deskundig op het gebied van Sanskrit, en hij heeft een uitgebreide studie gemaakt van de Veda's, en de Upanishads, evenals de Indiase filosofie in zijn algemeenheid.

Hij is een veelgevraagd spreker; hij heeft lezingen en colleges gegeven in verscheidene universiteiten van India en elders. De invloed en de beoefening van yoga- technieken zullen door de Pandit behandeld worden. Het is vooral de systematische methode van de yoga-technieken (met name de Raya-Yoga), die van nut zijn voor het ontwikkelen van de beheersing over lichaam, geest en de emoties.

Pandit Rajmani Tigunait is zondagavond om acht uur gastspreker aan de Schout-bij-Nacht van Staverenweg no. 6-A.

Nederlandse onderwijsman bij gouverneur

WILLEMSTAD — Momenteel bevindt de plaats- vervangend secretaris- generaal van het Nederlandse Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, J.A. van Boven, zich in het Caribisch gebied. Namens zijn minister woonde hij de opening van de universiteit van Aruba op 9 september bij en hield tijdens deze geledenheid ook een toespraak.

Op Curaçao voert de heer van Boven als lid van de subcommissie Onderwijs, besprekingen ter voorbereiding op de vergadering van de Gemengde commissie op Aruba die op 25 september zal plaatsvinden.

Tevens voert de heer van Boven gesprekken over de diverse facetten van het Nederlandse studiefinancierings- stelsel voor de UNA en potentiele Antilliaanse studenten.

Foto: de heer J.A. van Boven maakt zijn opwachting bij de gouverneur van de Nederlandse Antillen, dr R.A. Römer.

EPAALDE PRIVAATRECHTELIJKE TAKEN BLIJVEN CENTRAAL

Ioofddoel:eilanden meer inspraak geven

)ecentralisatie telecommunicatie ıeeft meer efficientie tot gevolg

/ILLEMSTAD — Het is niet de bedoeling om alle taken de Landsradio Dienst te decentraliseren. Bepaalde puk- rechtelijke taken, zoals internationale tariefs- reglenten, beheer van de frequentie- verdeling, internationan nationale bescherming van circuits, internationale dragen omtrent grote investeringen en bepaalde functie taken van de radio controle dienst, blijven onder verwoordelijkheid van de centrale regering. In de nieuwe atie moet er een centraal lichaam zijn met een regelende ctie voor het telecommunicatie- beleid en een eilandelijorganisatie die haar eigen telecommunicatie infrastrucr beheert.

)ecentralisatie van de Landsradio Dienst heeft als hoofdl om een telecommunicatie- centrum op elk eiland te éren waardoor de eilandelijke overheden meer zegschap krijgen in het telecommunicatie- beleid. Dit zal endien, aldus minister Louis Gumbs van Verkeer en rvoer, de doelmatigheid bevorderen.

Zoals bekend is de Antillinse regering voornemens om Landsradio Dienst te dentraliseren. Dit is ook in het erings- programma opgeno-n. Inmiddels heeft de minisvan Verkeer en Vervoer een mmissie benoemd die de rbereidende werkzaamhemoet verrichten. De comissie staat onder leiding van Amerikaan, Anthony Mul-, van de United Nations en wordt geassisteerd door ee juristen van Landsradio Setel. Zij moeten de condis en termijnen van de dentralisatie op papier zetten.

EFFICIENTIE

Gezien de vele kritiek op de nnen van de minister — tijns een recente eilandsraadsgadering is daar nog uitgeeid over gesproken — heeft uis Gumbs een uitgebreide kleg op papier gezet.

Tijdens de eilandsraads- verdering werd door alle politiepartijen kritiek geuit op het dat nergens in het besluit de minister gemeld wordt t de decentralisatie meer efientie tot gevolg moet hebn. Sommige raadsleden raken dan ook de vrees uit t de decentralisatie een poliske achtergrond heeft. Dat is, blijkt uit de verklaring van mbs, niet het geval: "buitenndse investeerders kunnen elmatiger en sneller geholn worden door één maatchappij in plaats van door ee maatschappijen. Daarast kan de moderne trend n het technologisch produkt middelijk geintroduceerd orden, zonder een vertraging n 1 à 2 jaar op te lopen, omdat ee maatschappijen conrren naar dat produkt (zos bijvoorbeeld het teleportoject, de 800 nummers — toll ee; waarbij de opgeroepene de gesprekskosten voor zijn rekening neemt —."

Het 800 seriesysteem is in de Verenigde Staten volledig ingeburgerd: alle nummers die met 800 beginnen, kan men gratis bellen waarbij kosteloos informatie kan worden verkregen over produkten, reserveringen in hotels en veel andere zaken. "Door een eventuele aansluiting van onze eilanden op het 800- systeem in de Verenigde Staten, kan enorm veel voordeel worden verkregen voor een eilandelijke economie, te weten de toeristen- industrie, de handel en zelfs informatie over haven- faciliteiten. Deze diensten zijn aantrekkelijk voor investeerders, vooral als hun maatschappij afhankelijk is van het beschikbaar zijn van telecommunicatie faciliteiten", aldus de minister die meent dat bij decentralisatie dit project veel sneller gerealiseerd kan worden.

"Het recente verleden heeft geleerd dat aan bepaalde behoeften niet voldaan kon worden, omdat er uitgebreide procedures nodig waren, voordat er geinvesteerd kon worden in een internationale centrale en circuits voor een bepaald eiland." Gemiddeld duren die procedures drie tot zes jaar: de internationale centrales van Sint Maarten, Bonaire en Curaçao zijn typische voorbeelden hiervan, aldus de minister, evenals het netwerk voor de auto- telefoon op Sint Maarten.

Niet alleen de infrastructuur van het telecommunicatie- netwerk wordt gedecentraliseerd, maar ook het eindprodukt van de diensten: "dit laatste zal de concurrentie doen toenemen, waaruit een verbetering van de service zal ontstaan. Dit geldt met name voor telefoon, telex, telefax, datatermínals enz."

Omdat nieuwe vreemde investerings- aanvragen en internationale aangelegenheden sneller afgehandeld kunnen worden, zullen er meer inkomsten verkregen kunnen worden, zo overweegt de minister verder. Dat kan bovendien van positieve invloed zijn op de werkgelegenheid.

"Slechts één organisatie draagt de verantwoordelijkheid bij zaken zoals langdurige storingen, ratio van geslaagde gesprekken enz", dat zal volgens de minister van Verkeer en Vervoer, problemen voor wat betreft verantwoordelijkheid, die zich nu nog wel voordoen, uit de weg ruimen.

"With great pleasure"

Oud-minister Chance door gouverneur onderscheiden

WILLEMSTAD — "Onze relaties waren zakelijk met een persoonlijke inslag. In het jarenlang samengaan groeide een zekere genegenheid en waardering. De basis hiervoor werd voornamelijk bepaald door de overgave en ernst waarmee u de u toevertrouwde verzorgings- gebieden behartigde. Ik hoor nog altijd, als wij afscheid namen na het gebruikelijke gesprek van iedere maand, uw traditionele afscheidsgroet: It was a pleasure, as always. Wel mr Chance, het is 'with great pleasure' dat ik u nu de versierselen behorende bij de onderscheiding 'Commandeur in de Orde van Oranje Nassau' opspeld! Masha Pabien!"

Dat waren de woorden van gouverneur die gistermiddag tijdens een korte plechtigheid oud- minister Leo Chance de versierselen van de onderscheiding 'Commandeur in de Orde van Oranje Nassau opspelde. Bij deze gelegenheid waren aanwezig oud- premier Don Martina, de directeur van het kabinet van de gouverneur, mr J. Janus, het waarnemend hoofd van de regerings- voorlichtingsdienst, W.C. Führing en de adjudant van de gouverneur, de kapitein der Mariniers, A.G. van Ede.

ZELDEN

Dr Römer zei in zijn korte speech dat het zelden voorkomt dat je als gouverneur de kans krijgt iemand een onderscheiding op te spelden, die zo'n staat van dienst heeft als Leo Chanche. "Een staat van dienst als volksvertegenwoordiger en als minister", aldus de gouverneur.

"Ruim acht jaar in totaal bent u in verschillende perioden lid van onze volksvertegenwoordiging geweest. Dat speelde zich af tussen 1966 en 1982. Maar in diezelfde periode zien wij u ook verschillende malen als minister optreden. Voor het eerst in de toch wel woelige periode die volgde op de onlusten van 30 mei 1969. U wordt dan minister in het Kabinet Petronia. Dit kabinet heeft gezeten van december 1969 tot februari 1971.

TWAALF JAAR

Maar daarna zien wij u op gezette tijden terugkeren als minister in het kabinet Isa/ Beaujon, het kabinet Evertz, het kabinet Rozendal, het kabinet Martina III, het kabinet Liberia- Peters I en het kabinet Martina IV. In totaal twaalf jaren."

Tot slot van zijn speech zei gouverneur Römer, die Leo Chanche persoonlijk vier jaren heeft meegemaakt als minister, dat hij in die periode de prettig heeft samengewerkt met hem. Het was daarom dat hij 'with great pleasure' de versierselen opspelde (zie foto).

TeleCuraçao begint met nieuws in het Nederlands

WILLEMSTAD — Vanaf aanstaande maandag begint TeleCuraçao weer met een dagelijkse Nederlands- talige nieuwsuitzending die wordt verzorgd door Mario Kleinmoedig.

TeleCuraçao is hiertoe overgegaan, niet zozeer vanwege aanvragen, maar vooral omdat het Televisie- station een bijdrage wil leveren aan de verbetering van de beheersing van het Nederlands.

"Het Nederlands is op de scholen nog altijd de officiele voertaal. Toch wordt het Nederlands steeds slechter gesproken. Eén van de redenen daarvan is misschien dat het Nederlands in de media nog maar zeer weinig aan bod komt. Wij hopen met een dagelijkse Nederlandse nieuwsuitzending een kleine bijdrage te leveren aan het bijspijkeren van de beheersing van deze taal", aldus waarnemend directeur Jaime Rofina van TeleCuraçao.

De nieuwsuitzending begint dagelijks (voorlopig van maandag tot en met vrijdag) om kwart voor zeven 's avonds. Het is een complete nieuwsuitzending waarin niet alleen het lokale, maar ook het internationale nieuws aan bod komt.

Volgens mr D.A. Piar

Ochtendblad in strijd wet gehandeld

WILLEMSTAD — Het dagblad Ultimo Noticia heeft in strijd met de Loterijverordening gehandeld. Aan de waarschuwingen van de officier van justitie, dat indien er geen einde zou worden gemaakt aan het strafbare feit, door justitie opgetreden zal worden werd geen gehoor gegeven. Het politieoptreden, waarbij de directeur werd aangehouden en alle relevante stukken in beslag zijn genomen, is niet onrechtmatig geweest.

Dit deelt de hoofdofficier van justitie, mr D.A. Piar, via een persbericht mee. Volgens mr Piar heeft het dagblad Ultimo Noticia middels advertenties openlijk de deelneming bevorderd van een loterij die buiten de Nederlandse Antillen is aangelegd of wordt gehouden. Aangezien naar het oordeel van het Openbare Ministerie dit dagblad in strijd heeft gehandeld met de Loterijverordening heeft de politie na overleg met het Openbare Ministerie de directeur afgelopen woensdag 's middags gewaarschuwd, dat hij in overtreding is en dat die strafbare gedraging dient te worden gestaakt.

In het gesprek met de advokaat van het dagblad werd ook deze door de officier van justitie gewezen op het feit dat het dagblad in strijd met de Loterijverordening handelde en dat, als hieraan geen einde zou worden gemaakt, door justitie opgetreden zal worden. Aan deze waarschuwingen werd door de directeur geen gehoor gegeven.

Met voorkennis van het Openbare Ministerie heeft de politie afgelopen donderdag opgetreden om dit strafbare feit te doen ophouden. Hierbij werden dwangmiddelen toegepast zoals de aanhouding van de betrokken directeur en inbeslagneming van alle relevante stukken. Afgezien van de noodzaak tot het verschaffen van nachtlogies aan de betrokken directeur, is het politieoptreden in de onderhavige zaak niet onrechtmatig geweest.

VBC organiseert lunch-lezing

WILLEMSTAD — In het kader van de LB Smith lezingen cyclus organiseert de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao op 30 september een lunch in het Princess Beach Hotel. De spreker is Orlando Cuales, directeur van Curom Z-86. Hij zal praten over het onderwerp: 'Our credibility: can we make them believe in Curaçao'.

In zijn toespraak zal de heer Cuales een kritische analyse geven over hoe Curaçao's geloofwaardigheid ervoor staat en wat de gevolgen hiervan zijn voor ons sociaal- economisch gebeuren.

Ingegaan zal worden op de factoren die tot deze situatie hebben geleid waarna aanbevelingen gedaan zullen worden om verbeteringen te realiseren.

De lezing van de heer Cuales is de tweede in een cyclus van lunch- lezingen en is als eerbetoon vernoemd naar Leonard B. Smith vanwege diens uitmuntende staat van dienst als entrepeneur/ ondernemer op Curaçao.

Het doel van deze lunch- lezingen is het bevorderen en stimuleren van het private ondernemingschap op Curaçao.

Belangstellenden kunnen kaartjes bestellen bij het bureau van de VBC op het telefoon- nummer 611210.

Gainsharing

WILLEMSTAD — De Curacaose Dok Maatschappij (CDM) organiseert in samenwerking met Kodela voor geinteresseerde organisaties op 27 september van 14.00 tot 16.00 uur een presentatie over 'gainsharing'.

Gainsharing kan omschreven worden als een groeps- beloningssysteem, dat steeds meer in progressieve organisaties wordt toegepast. Financiële resultaten van programma's ter verbetering van de productiviteit komen mede ten goede van de werknemers die hiertoe hebben bijgedragen. Het betreft een dynamisch proces dat werknemers motiveert om het werken in teamverband, kwaliteit, productiviteit en kostenbesparing te realiseren.

Sibson & Company, een gerenommeerd Amerikaans adviesbureau, is ondermeer gespecialiseerd in het ontwerpen van 'incentive systems' en voert momenteel ten behoeve van CDM een onderzoek uit teneinde na te gaan in hoeverre gainsharing in het bedrijf geïntroduceerd zou kunnen worden. Tegelijkertijd zal aan andere bedrijven en instellingen de gelegenheid worden geboden om kennis te maken met het concept. Daartoe wordt bovengenoemde presentatie verzorgd door twee consultants van Sibson & Company.

Gedeputeerde Mendes tevreden:

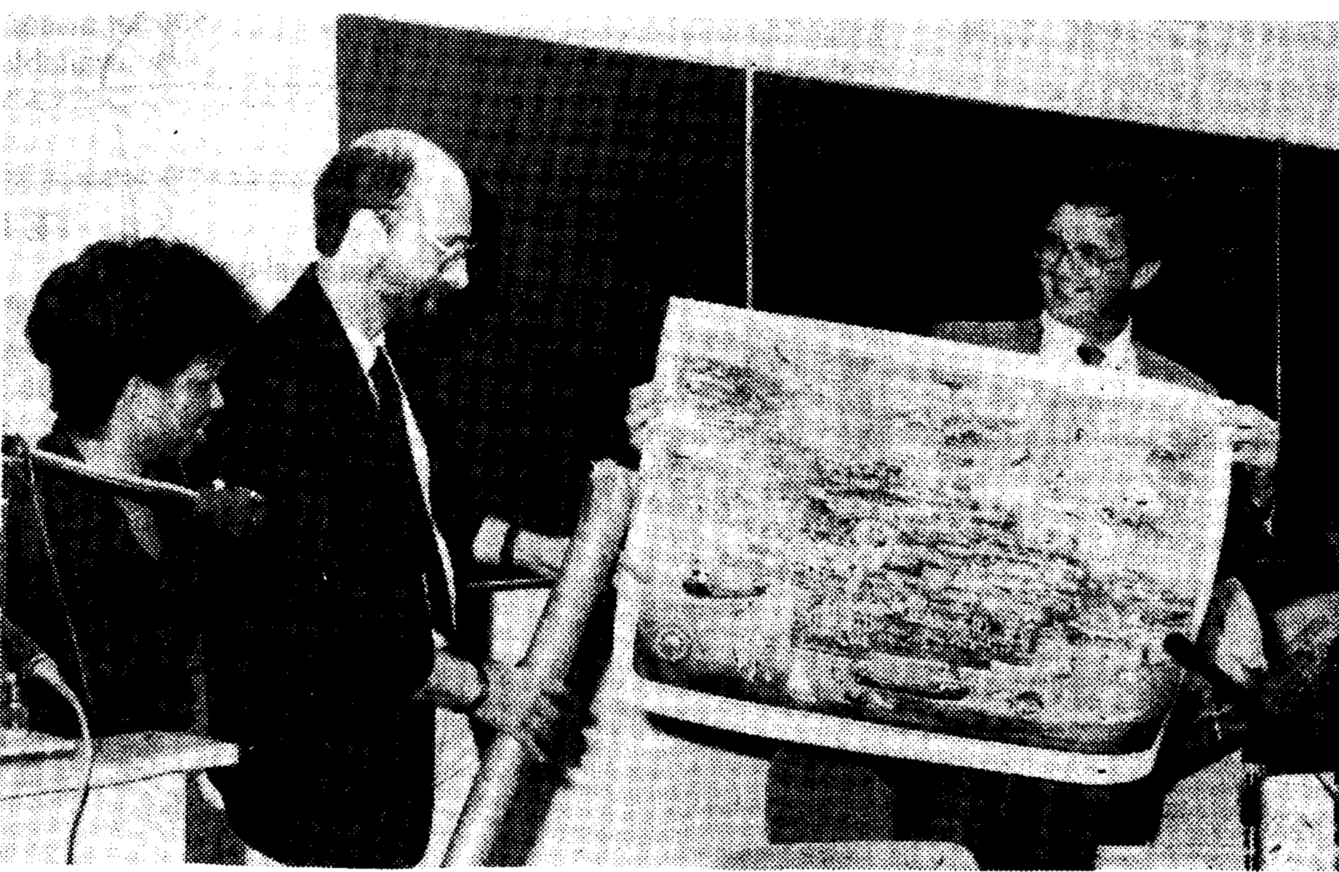
Cursus budgettering met succes afgesloten

WILLEMSTAD — "De overheid zegt alle steun toe aan formatie- projecten. Zeker als het gaat om formatie van onze jeugd", dat zei gedeputeerde Dito Mendes de Gouveia van Onderwijs gistermiddag tijdens de uitreiking van de certificaten aan cursisten die de cursus budgettering van de stichting Consumentenbond hadden gevolgd.

De Amigoe berichtte al uitgebreid over deze cursus waarvoor twee vertegenwoordigers van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting uit Nederland waren overgekomen, de heren Cees van Hal en Albert Luten. De cursus kwam tot stand met financiële medewerking van Sede Antias.

Zeer enthousiast waren zowel de docenten, als de cursisten en de Consumentenbond gisteren over het verloop van de cursus. Voorzitter Yubi Evertsz benaderde gistermiddag nogmaals het belang van informatie- verstrekking. De cursisten hebben nu als taak om de verkregen informatie over budgettering over te dragen aan anderen. "Er is vandaag een nieuw tijdperk aangebroken", zei voorzitter Yubi Evertsz. "De consumentenbond zal in de toekomst niet meer alleen voor de rechten van de consument opkomen, maar ook het accent leggen op formatie van de consument. Daar zijn we met deze cursus mee begonnen."

Ook de gedeputeerde wees op het belang van formatie. Zeker omdat de sociaal- economische omstandigheden slechter zijn geworden. "We moeten ons aanpassen aan de nieuwe situatie en dat is niet gemakkelijk. Dat ervaren we allemaal aan de lijve." Hij wenste de cursisten, die de taak hebben de informatie aan de werknemers over te dragen, veel succes toe.

WILLEMSTAD — Tijdens een korte plechtigheid, kregen de cursisten van de cursus budgettering hun certificaat uitgereikt.

Daarna werden de twee docenten in het zonnetje gezet. Namens alle cursisten kregen zij een aandenken van Curaçao.

Foto: vlnr Ana Alcantara, directrice van de stichting consumentenbond, Cees van Hal en Albert Luten van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.

WILLEMSTAD — Ter hoogte van Kaya Seru Papaya zag een politie- patrouille twee mannen lopen die zich verdacht gedroegen toen zij op hun beurt de politie opmerkten. Bij nader onderzoek bleken de twee mannen dozen bij zich te hebben waarin zij huishoudelijke artikelen hadden. Zij konden echter geen redelijke verklaring geven over de herkomst van de spullen. De twee, R.F. van 32 jaar en G.M. van 27 jaar werden voor verder verhoor overgebracht naar het bureau.

WILLEMSTAD — Te Salinja werd een man betrapt bij het stelen van benzine uit een geparkeerde auto. Hij gebruikte bij het 'tanken' een emmer en een stuk slang. Toen hij de politie zag naderen maakte de man zich uit de voeten met achterlating van zijn 'pomp' gereedschap. De zaak heeft de aandacht van de recherche.

Bridge

WILLEMSTAD — De uitslagen van de woensdag- avond gespeelde bridge wedstrijden van Bridge club Baranca waren als volgt:
1. Van Werkhoven/ Pattinaja 66,93 2. Dames Van Vliet/Boer 60,68 3. Echtpaar van Beek 58,07 4. Dames Vlug/ Blankevoort 57,29 5. Echtpaar Maas 55,00 6. De Vries/Opstal 54,95 7. Groot/Cloose 54,06 8. Dames Engelmann/Bustraan 53,44 9. Echtpaar Cairo 52,86 10. Engelmann/Roerhorst 52,34.

Minister Deetman: geen fusie van universiteiten

DEN HAAG — Minister Deetman (Onderwijs) heeft de Tweede Kamer laten weten geen voorstander te zijn van een bestuurlijke fusie van de (zes) universiteiten in de Randstad. Wel is hij van mening dat de instellingen van hoger onderwijs "een zoveel mogelijk op elkaar afgestemd complementair aanbod van universitaire voorzieningen behoren aan te bieden".

In antwoord op schriftelijke vragen van het PvdA-Kamerlid Wallage beklemtoont Deetman dat samenwerking, fusies of uitwisseling van taken in het wetenschappelijk onderwijs moet gebeuren op basis van vrijwilligheid, voor zover het gaat om bijzondere instellingen. De vrijheid van onderwijs is derhalve niet in het geding, zo voegt hij daaraan nog toe.

Wallage had de minister vragen gesteld naar aanleiding van de uitlating dat "het niet ondenkbaar is dat in het jaar 2015 de betrokken universiteiten zouden functioneren als ware er sprake van een randstedelijke universiteit met verschillende vestigingsplaatsen". Deze passage — aldus Deetman — geeft mijn opvatting weer dat processen als concentratie en de daarmee samenhangende taakverdeling in het universitair bestel (in maar ook buiten de Randstad) nooit afgerond zijn.

Rüding stapt na 1990 uit politiek

DEN HAAG — CDA-minister Ruding (Financien) houdt het na de verkiezingen in 1990 na twee kabinetsperioden voor gezien in de politiek. In een interview zaterdag in de Volkskrant zegt hij dat hij blijft bij zijn voornemen van 1982 dat zijn ministerschap acht jaar zou duren, "niet meer en niet minder. Tenzij je er eerder uitgeknikkerd wordt".

Ruding zegt dat hij dit werk deed voor een aantal jaren, "als bijdrage aan de publieke zaak". Die jaren hoeven voor hem niet op te lopen tot twintig. "Twee perioden is mooi. Daarna krijg je, nog afgezien van het fysieke probleem, sleetsheid". Hij weet nog niet wat hij na zijn politieke loopbaan gaat doen.

ORANJESTAD — Voor de directeur van Hagemeyer Aruba, Franklin Sofia (midden) was er op vrijdag dubbele reden om feest te vieren. Hij werd op die dag niet alleen een jaar jonger maar herdacht ook het feit dat hij vijftien jaar in dienst was. Bij de foto: hij krijgt de nodige geschenken aangeboden door het personeel.

Iraq wil geen onderzoek VN naar gifgas

NEW YORK — Iraq heeft een VN-onderzoek naar het gebruik van gifgas tegen de Kurden van de hand gewezen. Dat verklaarde de Iraakse zaakgelastigde bij de Verenigde Naties in New York.

Na een gesprek met VN-secretaris-generaal Javier Perez de Cuellar zei zaakgelastigde Ali Mahmoud Sumaida dat de Iraakse regering weigert een onderzoeksteam van de VN te ontvangen. Reden van de weigering is dat er geen bewijs bestaat dat het Iraakse leger ooit chemische wapens heeft ingezet tegen de Kurdische bevolking in het noorden van Iraq, aldus de Iraakse vertegenwoordiger.

Ruim tien landen hadden afgelopen week Perez de Cuellar gevraagd een VN-missie naar Iraq te sturen om beschuldigingen van Kurdische vluchtelingen in Turkije over het gebruik van strijdgassen te onderzoeken.

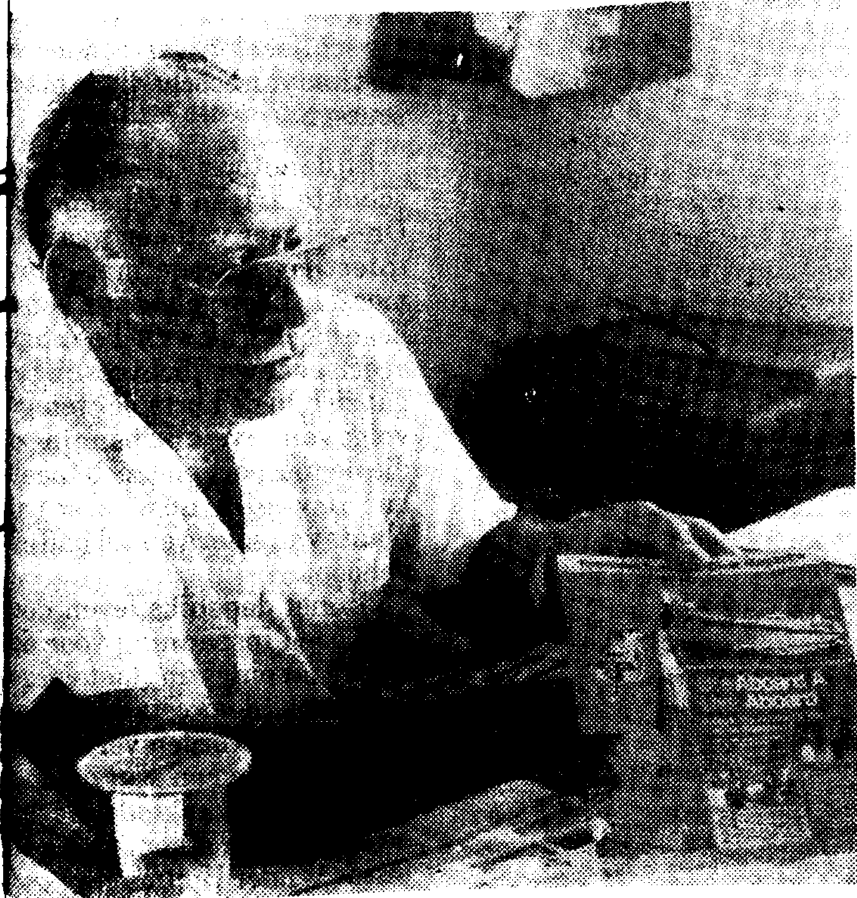
Oud-politie inspecteur E.F. Christiaan verwezenlijkt zijn droom:

Vanaf een luxe-jacht kunnen toeristen genieten van onze onderwater-wereld

door Yvonne van Es

N WEEK AAN boord van een luxueus duikjacht, waar n ook eet en slaapt. Binnenkort behoort dit op Curaçao eneens tot de mogelijkheden, als de Antilles Aggressor in vember haar vaste ligplaats bij het Seaquarium inneemt. t compleet uitgeruste schip zal in de toekomst dagelijks iktrips maken en biedt plaats aan achttien gasten en ze- n bemanningsleden. Deze vorm van duikvakanties is de euwste ontwikkeling op het gebied van het duiktoerisme, aarbij men niet meer met de zware apparatuur hoeft te ouwen en evenmin urenlang tussen de verschillende dui- n hoeft te wachten. Voor ongeveer 1500 dollar per week n men vanaf november op een ongekende wijze genieten n de heldere, blauwe wateren rondom Curaçao.

Hiermee is een jarenlang gekoesterde droom van oud- litie- inspecteur, E.F. Christiaan, werkelijkheid gewor- n. Yvonne van Es sprak met hem over 'life aboard a Live- board'.

...Oud-politie inspecteur E.F. Christiaan toont een promotie artikel uit Skin Diver Maga- zine...

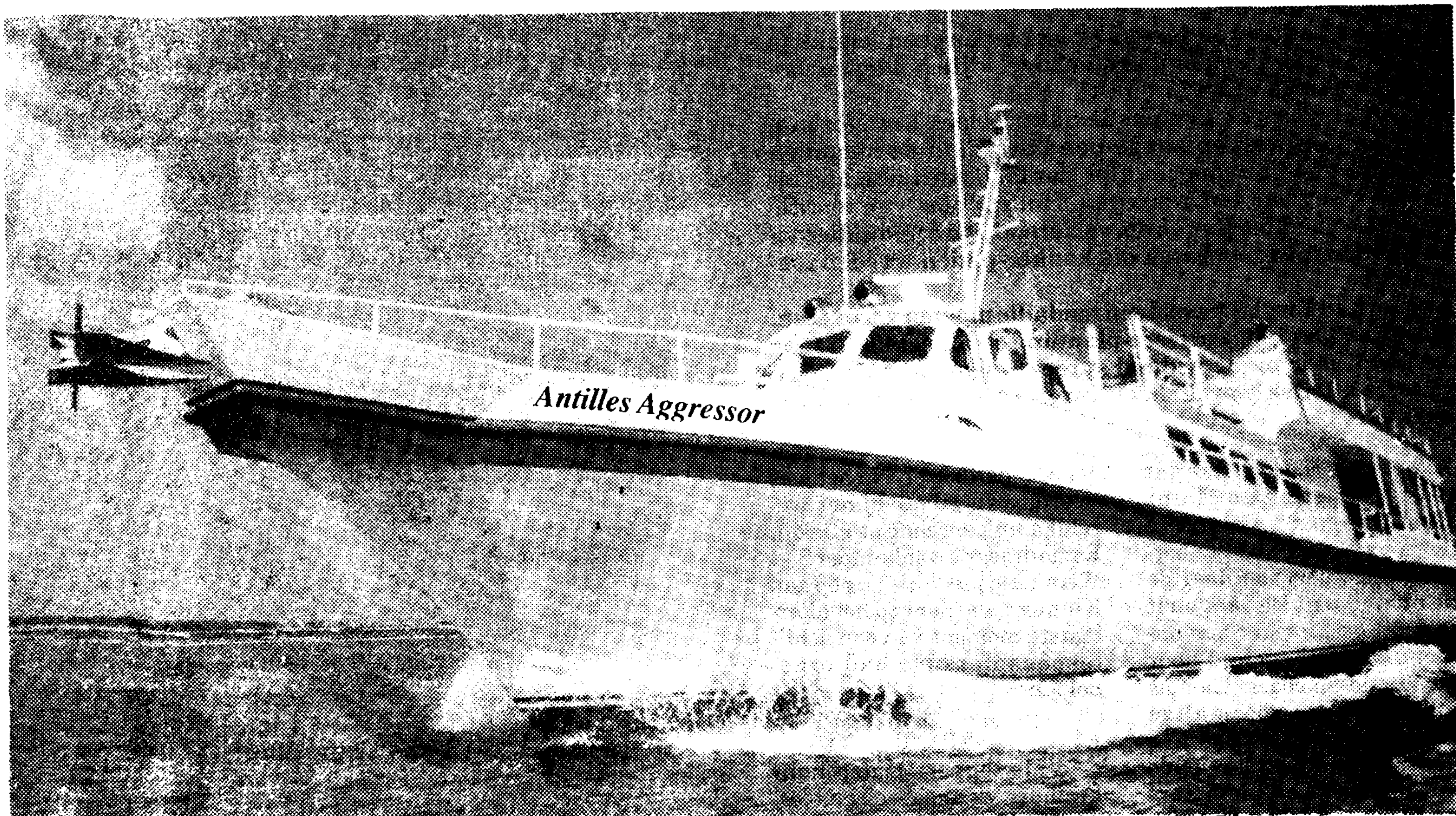
"Ik ben sedert 1969 bevriend et een gepensioneerde Ame- kaanse duiker, Carl essler, die op Curaçao woon- . Samen hebben we veel ge- ken. We hadden plannen om j Daaibooibaai een klein bun- lowhotel in de stijl van het oegere Flamingo Beach Ho- l op Bonaire neer te zetten. aartoe was in de Verenigde aten al een vliegtuig voor het ansport van zes passagiers n en naar Curaçao gekocht. oor de opstand van 30 mei '69 wam de klad in het toerisme. e hele zaak liep toen spaak. oessler besloot het reisbu- eau Sea & Sea in San Franci- o over te nemen. Dit reisbu- eau stuurt duiktoeristen we- eldwijd naar bekende duik- aatsen", vertelt Christiaan.

Op Curaçao heeft hij samen et een vriend Antilles ggressor N.V. opgericht. De- e n.v. gaat in de toekomst het chip, dat dezelfde naam raagt, exploiteren. De maat- chappij huurt de boot van de igenaresse, Charter Vessels td. in Georgetown, Grand ayman. "Een schip als de An- illes Aggressor is bedoeld voor rvaren duiktoeristen die niet eer in een hotel willen zitten. eze toeristen zijn luxe ge- end. Ze gaan niet meer vanaf e kust duiken, waarbij ze soms onderden meters moeten norkelen voor ze bij een goede duikspot' komen. Ze zitten lie- er aan boord van een schip. an kunnen ze tot wel zes dui- ken per dag maken. Ze logeren ok op het schip. Zo'n duiker ist niet veel andere facilitei- ten: hij heeft bijvoorbeeld hele- maal geen zin om naar het casi- no te gaan. Zijn voornaamste wens is om in een korte vakan- tie zoveel mogelijk te duiken."

KARKAS

Roessler werkt nauw samen met de maatschappij Co-mar Offshore Corporation in Mor- gan City, Louisiana, welke ge- specialiseerd is in de bouw van kleine vaartuigen. Eigenaar van deze maatschappij is Paul Hanes. De werf koopt schepen op, afkomstig uit de Golf van Mexico die door de achteruit- gang in de olie- industrie over- tollig zijn geworden. De sche- pen worden gesloopt en de kar- kassen worden omgebouwd tot jachten. Dezelfde maatschap- pij bouwt ook de 33 meter lange Antilles Aggressor. De kosten hiervoor bedragen éñ miljoen dollar. Het is de vierde in een serie jachten die speciaal voor het duiktoerisme zijn ge- bouwd. De eerste Aggressor vaart in Belize en heet dan ook de Belize Aggressor. Nummer 2 en 3 zijn respectievelijk de Cayman Aggressor I en II. De Antilles Aggressor zal onder Britse vlag gaan varen.

"Carl promoveert de duikin- dustrie over de hele wereld. Dankzij onze vriendschap zal ik binnenkort de modernste versie van de Aggressors naar Curaçao kunnen halen. Eind september wordt de boot opge- haald in Morgan City. Dan wordt de reis via de Kaaiman Eilanden naar Curaçao voort- gezet. Op 15 oktober verwacht ik de Antilles Aggressor op Cu- raçao. Het ligt in de bedoeling dat het schip een vaste ligplaats krijgt bij het Seaqua- rium. Dit is ook gunstig voor het nabij gelegen Lions Dive Hotel. Voor de kust zullen dan vaste ankerplaatsen worden aangelegd, zodat het schip niet op het rif hoeft te ankeren. De koralen in het Onderwater Park worden zo minimaal be- schadigd", aldus Christiaan die zei hierover al over- eenstemming met de beheer- der van het Onderwater Park te hebben bereikt.

...de Antilles Agressor zoals die er in de toekomst uit moet gaan zien. De Amigoe heeft deze foto van het prototype, vast voorzien van de toekomstige naam...

AMERIKAANS

Mocht het water bij het Sea- quarium echter te ondiep voor het jacht zijn, dan zal de Antil- les Aggressor moeten uitwij- ken naar de haven. Christiaan voelt hier niet zo veel voor, om- dat de ligkosten dan veel hoger zijn. De zevenkoppige beman- ning is volledig Amerikaans. "Aan boord bevinden zich on- der meer een kapitein, dive-in- structor, dive-master, fotog- raaf en een kok. Hun werkver- gunningen heb ik met de ge- zaghebber al geregeld. Tevens is er een compleet uitgeruste donkere kamer: diafilmpjes die 's morgens geschoten zijn, wor- den dezelfde dag nog ontwik- keld. 's Avonds kan iedereen aan boord de resultaten be- wonderen", aldus de enthousi- aste Christiaan. Het schip is verder voorzien van de mo- dernste apparatuur: radar, sa- telliet navigatie, en zelfs een hoge druk compressor ont- breekt niet. "De Antilles Aggressor is een mini- hotel op zich."

Het schip is constant 40 we- ken in de vaart. De duikers ar- riveren op een zaterdagavond. Nadat zij aan boord zijn ge- gaan, vaart het schip uit en blijft dan de hele week varen. De bedoeling is dat gedurende drie tot vier dagen op de zuid- kust wordt gedoken. Dan blijft men nog twee tot drie dagen op Klein Curaçao. Vrijdagmiddag om 14.00 uur is de Antilles Aggressor weer terug bij het Seaquarium, waarna de gasten na een vrolijk afscheidsfeest 's avonds, zaterdagmorgen af- scheid nemen. Zij maken dan plaats voor de nieuwe groep duiktoeristen.

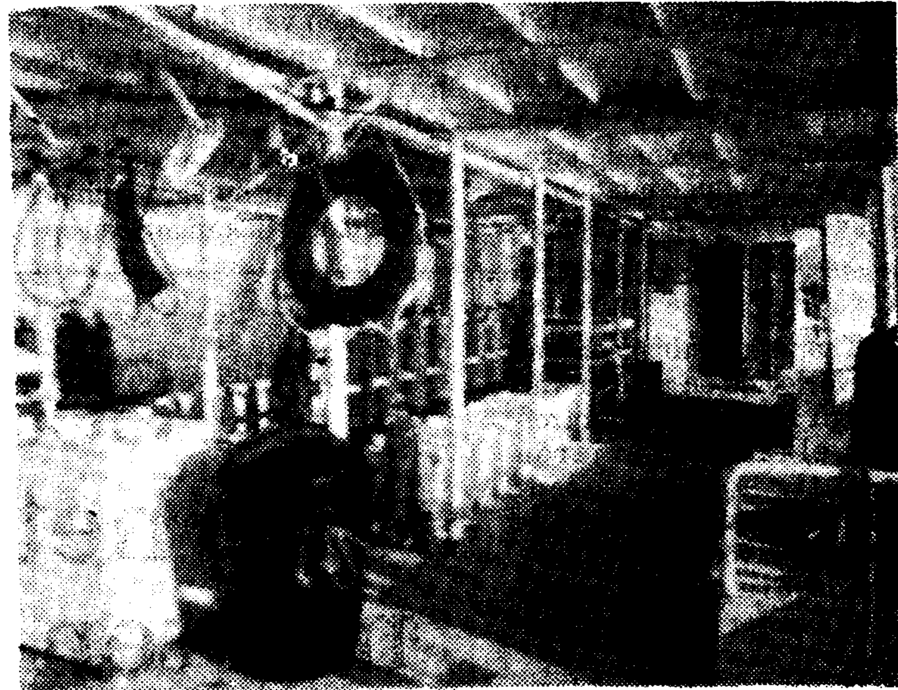
CONCURRENTIE

Christiaan is van oordeel dat zijn nieuwe onderneming geen concurrentie voor de reeds be- staande duikoperators en duikhotels betekent. "De duik- toeristen die bereid zijn mijn prijs te betalen, zouden anders ook niet naar Curaçao zijn ge- komen. Ik breng een heel nieuw soort toerisme, waarbij via reclame en promotie- cam- pagnes in internationale duikbladen ons eiland 'in the picture' komt", meent de oud- politie- inspecteur. Hij moet wel toegeven dat de inkomsten voor Curaçao gering zijn: "De toeristen betalen geen luchthaven- belasting, maar wel kamerbelasting. Zij blijven aan boord van het schip. De in- komsten komen uitsluitend de eigenaren van de onderneming ten goede, maar de propaganda voor Curaçao als vakantieland is onbetaalbaar."

Bijna terloops gaat Christi- aan over op het tere onderwerp 'vergunning'. Volgens hem is door de 'red tape' — de buiten- gewoon langzame ambtelijke molen — de start van zijn pro- ject aanzienlijk vertraagd. "Ik ben met de hele papierwinkel in 1985 begonnen", verzucht Christiaan, "maar door de re- gerings- wisseling heb ik pas in juli 1987 de benodige vergun- ningen rond gekregen. Mijn aanvraag lag al geruime tijd bij Sociale Zaken, maar die zaten met het probleem hoe de 'tax holiday' zoals bij hotels ge- bruikelijk is, te berekenen. Die 'tax holiday' heb ik nodig om dit project enigszins rendabel te kunnen draaien. Dit houdt in dat ik de eerstkomende zeven jaren geen belasting hoef te be- talen. Deze dienst wist niet on- der welke noemer ze mijn pro- ject moesten plaatsen. Was het een hotel of een schip? Ik zat te- genover twaalf man die inli- chingen moesten hebben en ik maar praten. Het resultaat was nihil."

...de prachtige onderwater- wereld van Curaçao. De toeristen kunnen daar vanaf het luxe- jacht gemakkelijk van ge- nieten...

...Het gedeelte van de Antilles Aggressor waar de duikflessen worden bewaard...

HART

Christiaan zegt dat alleen de voormalige minister Leslie Navarro een beetje hart had voor de zaak. Ook het Haven- kantoor en de Vreemdelingen- dienst wilden volgens hem wel medewerking verlenen. "Pas toen ik eindelijk de nodige ver- gunningen had rond gekregen en de naamloze vennootschap was opgericht, kon ik verder- gaan met mijn onderneming. Door die 'red tape' had ik vele jaren vertraging opgelopen. In de Kaaiman Eilanden opere- ren al twee van dergelijke sche- pen. Daar liggen ze op hun kni- eën om een dergelijke operatie te krijgen, maar hier, ho maar!"

Christiaan schudt zi n hoofd over het onbegrip bij onze ambtenaren. "De vergunning was eerst verleend voor de hele Antillen. Het Bonaireaanse Bestuurscollege had reeds mondeling toestemming gege- ven dat de Aggressor ook daar mocht opereren. Na de ei- landsraad- verkiezingen kwam echter de UBP in de regering. Een paar weken daarna kreeg ik een brief van het bestuurscollege, waarin mij werd meegedeeld dat de vergunning voor Bonaire was geweigerd. De officiële reden voor de weigering is nooit be- kend gemaakt, maar ik denk dat politieke redenen wel een rol zullen spelen," Christiaan zegt dat hij nog geen nieuw ver- zoek voor een vergunning heeft ingediend. Volgens hem is er evenwel sprake van dat zijn verzoek opnieuw in overwe- ging wordt genomen. Mocht hij alsnog toestemming van het Bonaireaanse bestuurscollege krijgen, dan zal hij ook het fla- mingo- eiland in zijn program- ma opnemen.

Bij de dood van een atlete

Birgit Dressel slikte honderden medicamenten en stierf binnen twee dagen

—Door Hans van Alphen—

Op 6 april 1987 klopt de 26-jarige Westduitse atlete Birgit Dressel 's middags aan bij de praktijk van een haar bekende specialist. Ondersteund door haar vriend strompelt zij binnen. De zevenkampster, die in een jaar tijd een ongelooflijke opmars op de wereldranglijst heeft gemaakt en gestegen is van de 33e plaats naar de 6e plaats, is geblesseerd geraakt bij de training. Birgit Dressel klaagt over hevige pijnen in haar rug.

Twee dagen later, op 8 april 1987, sterft de atlete onder onbeschrijflijke pijnen. In weerwil van de inzet van de tientallen artsen, specialisten, professoren en andere vertegenwoordigers van liefst zes universiteits- klinieken aan wie zij in de 48 uren die volgden voorbijtrok, was niemand in staat een juiste diagnose te stellen. Na haar dood spreekt Dressels vader het vermoeden uit dat zijn dochter geslachtofferd is door de medische wetenschap. Maar de autopsie bracht geen uitkomst.

Ook een justitieel onderzoek wees nadien geen schuldige aan, zij het dat het op onbarmhartige wijze het leven van Birgit Dressel in kaart bracht.

De afgestudeerde gymnastieklerares leek kerngezond, maar het kon worden aangetoond dat zij in de maanden voor haar dood een ongelooflijk aantal medicijnen had ingeslikt of ingespoten gekregen. Het rapport van justitie voerde 114 medicamenten op, variërend van eenvoudige vitame-pillen tot preparaten die kanker-patiën worden toegediend.

In Seoel had Birgit Dressel een medaille moeten veroveren. Daar was haar hele carrière-planning op afgestemd. Maar anderhalf jaar na haar dood spreekt niemand meer over haar. De atletiek-wereld heeft Birgit Dressel vergeten. Uit schaamte.

Zo'n zes uur rijden van Birgit Dressels woonplaats Mainz duiken langs de Autobahn naar het zuiden de eerste borden op die verwijzen naar de stad. Frieburg. De lange rit was de meerkampster niet onbekend. Soms begeleid door haar vriend en coach Thomas Kohlbacher, de voormalige tienkamper die nu als jeugdtrainer de aankomende Westduitse zevenkampsters onder zijn hoede heeft, zocht Dressel meermalen in het jaar de kliniek van sportarts Armin Klümper op. Ook voor haar was Klümper de vertrouwensarts bij uitstek, zoals ook voor de meesten van haar collega's. Niet voor niets staat Klümper bekend als de 'goeroe' van de Westduitse topsporters.

"Die Klümper is een geval apart", stelt marathonloper Cor Lambregts. De Nederlander kent de Feiburger professor goed, was meermalen bij hem onder behandeling. Ook Lambregts liet zich in ecteren met 'Klümper-cocktails', een mixture uit diverse preparaten samengevoegd tot één medicijn.

"Het is een unieke vent. Hij fluit wat, hij zingt wat, en hij gooit die naald er als een dartsspeler in", aldus Lambregts. "Hij spuit heel makkelijk. En in ongelooflijke hoeveelheden. Want wanneer je bij voorbeeld komt voor je enkel, geeft-ie je meteen spullen voor je hart en je lever. Want alles heeft met elkaar te maken, zegt Klümper".

De uit!atingen van Lambregts stroken met het beeld zoals dat door de jaren heen van Klümper ontstaan is. Lange tijd stond hij te boek als een wonderdokter. Na het veroveren van zilver bij het wereldkampioenschap atletiek in Rome droeg de tienkamper Sigi Wentz zijn medaille nog op aan Klümper, die hem op het allerlaatste moment van een achillespeesblessure had afgeholpen.

SPIJT

"Vele toppers rijden naar Freiburg wanneer ze een blessure hebben", stelt dr. Eberhard Munzert, en er klinkt spijt door in zijn stem. De voorzitter van de Westduitse atletiekfederatie zit sinds de 'affaire Dressel' geweldig met de figuur Klümper in zijn maag. "Ik heb persoonlijk bezwaren tegen de manier waarop Klümper zijn vak uitoefent", stelt Munzert. "Dat is ook de reden dat ik hem er in Seoel niet bij wil hebben. Wanneer mijn kinderen aan atletiek zouden doen zou ik hen niet aan Klümper willen toevertrouwen".

"Uitgaande van de tragische dood van Birgit Dressel hebben wij als bond een rapport opgesteld: 'farmacie en sport'. Dat rapport is bedoeld als handleiding, er staat onder meer in dat er genuanceerd gedacht moet worden over het gebruik van medicijnen. Dat medicijnen slechts ter begeleiding dienen maar niet als doel op zich mogen gelden omdat er anders beschadigingen kunnen optreden die niemand meer kan voorzien. Uit de dossiers van justitie en van de bond heb ik kunnen opmaken dat de behandelingsmethode van Klümper mogelijk niet alleen de prestaties van de atleten bevordert, maar hun gezondheid ook schaadt. Ik kan mi een opmerking van een arts herinneren die zei: Het is een wonder dat patiënten alles verdragen wat wij in hun lijf stoppen. Dat er niet meer schade ontstaat komt waarschijnlijk omdat de meesten vergeten al hun pillen te slikken. Ik heb al meerdere malen verkondigd dat het mijn grote angst is dat onze atleten meer op hun pillen vertrouwen dan op hun talenten. Dat idee heb ik met name overgehouden sinds bekend werd wat er met Birgit Dressel gebeurd is."

GRENS

"Het is toch niet normaal, vandaag nog kogelstoten en overmorgen dood? Het kan met doping te maken hebben. Het kan ook met het gebruik van medicijnen te maken hebben, wat ons allen kan overkomen. En het kan ook een sportieve oorzaak hebben, in die zin dat de mens aan de grens van zijn kunnen presteert en dat er dan iets gebeurt. Ik moet u één ding vertellen. Iets dat mij gefrappeerd heeft. Birgit Dressel stierf enkele maanden voor de start van de wereldkampioenschappen atletiek in Rome. Ik herinner mij een voorval op het moment dat wij met de Westduitste ploeg terugkeerden uit Rome op Frankfurt. Een weekblad bleek weer met nieuwe details over haar dood op de proppen te zijn gekomen. Onder meer was de lijst medicamenten afgedrukt die Birgit Dressel gebruikt zou hebben. Weet u wat de reactie van de atleten was? Oh jee riep de één, dat middel heb ik ook gebruikt. Maar de ander zei: Hé, dat ken ik nog niet (...)"

De niet mis te verstane wijze waarop voorzitter Munzert zich distantieert van professor Klümper is er de reden van dat deze vorig jaar al uit eigener beweging bedankte voor de positie van bondsarts van de Westduitse atletiek-federatie, een functie die hij vele jaren bekleedde.

GEWICHTHEFFEN

"Maar alle kritiek op Klümper is volkomen onterecht," zegt in Nederland Sjef Swinkels. De Brabander, die al zo'n twintig jaar aan de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie (KNAU) is verbonden, heeft nog altijd een blind vertrouwen in de Westduitse wetenschapper. Swinkels: "Atleten en trainers zijn razend enthousiast over hem. Logisch, zij beseffen welke rol die man speelt. De gemiddelde sportgeneeskundige geeft af op Klümper. Zij beschuldigen hem van allerlei praktijken. In werkelijkheid apen ze hem zoveel mogelijk na. Via andere topsporters proberen ze uit te vinden wat hij doet en ze brengen dat dan zelf in de praktijk".

"Ik vind het een fantastische vent. Neem de manier waarop hij in het verleden de problemen bij gewichtheffers heeft onderkend. Hij maakte röntgenopnamen van gewichtheffers om te kijken wat er bij die sporters met name laag in de rug en bij de knieën gebeurde. Ook hier hebben sommigen vraagtekens bij zijn optreden geplaatst omdat hij die gewichtheffers langdurig bloot stelde aan röntgenstraling. Maar hij deed dat bij door en door gezonde personen en kon daarna veel ellende voorkomen bij andere gewichtheffers. Klümper was de eerste die preventief gewichtheffers in de knie injecteerde. Smeerstoffen om het gewricht goed te laten draaien. Kraakbeen van runderen spoot hij in die kniegewrichten".

METAMIZOL

Vermoedelijk is Birgit Dressel gestorven aan een allergieshock. Naarmate haar toestand in een relatief kort tijdsbestek dramatisch verslechterde, kwamen de geneesheren die haar behandelden tot steeds andere diagnoses met elke keer weer een nieuwe receptuur. Het justitiële onderzoek bracht aan het licht dat zij alles bij elkaar liefts 5 gram Metamizol kreeg toegediend, een paardemiddel waarmee geprobeerd werd haar zenuwsysteem weer te activeren. Van metamizol was in 1987 al bekend dat het door alle nevenwerkingen meer schade aanricht dan goed doet. Inmiddels mag het niet meer gebruikt worden in West-Duitsland.

In het autopsierapport wordt ook uitvoerig stilgestaan bij het feit dat Birgit Dressel gedurende haar actieve carrière vele honderden medicament nam.

Er wordt verondersteld d zij door dat jarenlange gebru van wie weet welke middel immuum moet zijn gewee voor diverse van de spullen d zij gedurende haar sterv kreeg toegedien, m.a.w. spu len die haar werden toegedie en die anderen er mogelijk b venop hadden geholpen kreg op haar niet meer het minste fect.

DOSSIER

Bij een justitiële inval in kliniek van professor Klü per, die ervan wordt verdac Dressel gedurende de jarenla ge consulten zo'n 400 injecti te hebben toegediend - terw hij de atlete ook geleerd z hebben zichzelf te injecteren werd het medisch dossier v Birgit Dressel in beslag g nomen.

Daaruit bleek onder me dat de atlete last had van chronische rugpijn sinds 198 b) een verbuiging van de we velkolom, c) een scheefstaa bekken, d) een lengteversch van twee centimeter tuss haar linker en rechterbeen, beide knieschijven, die ziek lijk degenerati verschijnselen vertoonden last had van beschadigde me scussen.

Bij de autopsie leerden de g schokte artsen eveneens d Dressel zeer vatbaar was vo infecties, zij regelmatig la moest hebben gehad van een hoge bloeddruk, er in haar ha al een ader was dichtgeslibd e dat zich in de hartspier ten g volge van de vele inspanning die de topsport met zich mee racht veel bindweefsel i plaats van spierweefsel had o gehoopt.

"In het dagelijks leven do zich geen inspanning voor d zich maar enigszins laat verg lijken met de prestaties die i de topsport worden verlangd concludeerde een van de do justitie ingeschakelde artse de uit Keulen afkomstige pr fessor Wildor Hollman.

WEERWOORD

Het is met deze kennis va zaken dat wij besluiten conta op te nemen met professo Klümper. De man heeft op zij minst recht op een weerwoor na de zeer ernstige beschuld gingen die tegen hem zijn ui gebracht. Maar hoop dat hij on te woord wil staan hebben w eerlijk gezegd niet. Op basi van hun eigen ervaringen heb ben Westduitse collega's al ge zegd dat Klümper zich als he ware verschanst heeft in zij kliniek in Freiburg en iedere via zijn medewerkers af poeiert.

Maar zie, zijn secretaress ontpopt zich als een zeer coöpe ratieve persoon en zelfs ver schijnt 'Herr Professor' aan d telefoon. Bij het noemen va enkele wederzijdse kennisse breekt het ijs. Ja, Armin Klüm per wil wel met ons praten Kom maar langs op mij laatste werkdag, enkele ure voordat ik op vakantie ga, laa hij weten. En aldus geschiedt.

KLINIEK

De bewuste kliniek va 'Klümper' ligt even buite Freiburg in een bosrijke omge ving. 'Klinik für Sporttrauma tologie' meldt de pronte teks op een bord. Binnen, in de grot wachtkamer, is het een drukt van belang. In de met kranten en magazines bezaaide ruimt worden met vaste regelmaa patiënten weggeroepen naa belendende kamers. Rondo hangen aan de wanden gesig neerde foto's, honderden moe ten het er zijn. Wij ontdekke een opmerkelijke tekst: "Lie ber Prof, du bist für mich ei ganz 'grosser', nicht nur in di ärztlichen Betreuung. Rech herzlichen dank/ihre Mögen burg, 2.39 meter - 2.43 meter'.

De tekst staat op een doo Olympisch kampioen hoogs pringen Dettmar Mögenbur gesigneerde foto van zijn win nende sprong tijdens de Olym pische Spelen van vier jaar ge leden in Los Angeles.

"Het meisje is op een ver schrikkelijke manier aan haa eind gekomen. Ze hebben haa laten verrekken een ande woord heb ik er niet voor", za Armin Klümper (53) later op merken tijdens het urenduren de gesprek.

Zijn ergste argwaan is da geslonken. De kettingrokend medicus gaat boude uitspra

(vervolg op pag.7)

'In Seoul had zij het brons moeten winnen'

Thomas Kohlbacher was de verloofde en trainer van Birgit Dressel. Beiden troffen elkaar begin jaren tachtig, toen de zevenkampster studeerde aan de academie voor lichamelijke opvoeding waaraan Kohlbacher als leraar verbonden was

Evenals professor Klümper wordt ook Kohlbacher een zeer dubieuze rol toegedicht bij de dood van de Westduitse meerkampster. Hij was degene die de atlete met een zeer zwaar oefenschema opzadelde, omdat hij haar op de kortst mogelijke termijn wilde laten doorbreken richting wereldtop.

"Birgit was een meisje vol ideeën", aldus de nerveuze Kohlbacher, op wiens gezicht voortdurend een zenuwtrek voorbij trekt. "Wanneer ik weleens met een probleem zat, kwam zij altijd met de oplossing".

"Voordat wij bevriend met elkaar raakten trainden wij al met elkaar. Toen het duidelijk werd dat wij iets voor elkaar voelden, werd de afspraak gemaakt dat wij de sport en ons privéleven gescheiden zouden houden. En dat ging voortreffelijk".

"Ik voorzag een geweldige progressie in haar presteren. In mijn prognose had zij een bronzen medaille kunnen pakken bij de wereldkampioenschappen in Rome in 1987. In Seoel had zij eveneens derde moeten worden(...)"

"Er is veel negatiefs over Birgit geschreven. Haar naam is door het slijk gehaald. Onterecht, naar mijn mening is er bij haar sprake geweest van een 'normaal' klinisch ongeluk. Dat had iedereen kunnen overkomen. Professor Klümper heeft er niets mee te maken. Ik wist dat ze medicamenten van hem kreeg. Welke zal ze weleens verteld hebben, maar ik kan al die namen niet onthouden. Maar Klümper treft geen blaam. De Officier van Justitie heeft beweerd dat Klümper Birgit een heleboel pillen had voorgeschreven. Maar dat is niet waar. Het probleem is dat men bij een huiszoeking de complete inhoud van het medicijnkastje heeft meegenomen. Maar daar stonden ook oude spullen bij die ze twee jaar eerder gebruikte. Klümper schrijft altijd een reeks medicamenten voor. De samenstelling hangt van de trainingsfase af. Ze nam 's morgens vier tabletten en dat was het. Ze heeft zichzelf nooit geïnjecteerd."

"Birgit had pijn in haar kruis gekregen. De pijn straalde naar achteren uit. Ik was erbij toen zij er last van kreeg tijdens de training, bij het kogelstoten. De volgende dag zijn wij naar het ziekenhuis gegaan. Eerst naar de nierafdeling, omdat het leek alsof de pijn daar vandaan kwam. Dat bleek niet zo te zijn. Toen door naar de afdeling orthopedie. En daar heeft zich van alles afgespeeld, de pijnen die almaar heftiger werden enz."

"Ik zag dat haar spieren erg gespannen waren. Maar ik ging ervan uit dat men de oorzaak wel zou achterhalen en dat alles met een dag of twee opname in het ziekenhuis wel weer bekeken zou zijn. Op een gegeven moment werd ik naar huis gestuurd om op een papier de medicamenten op te schrijven die Birgit gebruikte.

Toen ik terug kwam was zij al op de intensive care opgenomen. Allemaal van die mannen in het groen rondom haar. Toen kreeg ik het benauwd. Het werd mij duidelijk dat het heel ernstig met haar was. Want ook in films is het zo, dat als die mannen in het groen aantreden het fout gaat. Ik vroeg wat er aan de hand was en men zei dat haar toestand slecht was. Maar dat kon ik al raden. Nadien heeft het alles bij elkaar nog twee uur geduurd voor zij gestorven is. Dat het hart ophield te kloppen (...)"

Biologische klok geeft enorme aanpassings-mogelijkheden:

Maandagmorgen-gevoel is feitelijke mini-jetlag

—door Tony Mulders—

Ervaren reizigers kennen het gevoel van jetlag. Dat is een soort van kater die je met name krijgt als je tijdzones overschrijdt.

Dan hebben we de mini-jetlag als we de nachtdienst ingaan. Ook dan hebben we gefoezeld met de regelmaat van licht en donker.

En vervolgens zijn er nog de monday morning blues, dat ellendige gevoel als je na een doorleefd weekend weer de maatschappij in moet.

In al deze gevallen heeft de mens geknoeid met de biologische klok. Deze klok is secuurder dan een digitale Jap en betrouwbaarder dan een Zwitsers precisie-uurwerk. Maar hij laat niet met zich spotten.

Een aspirientje werkt 's avonds langer en beter dan 's morgens. Het verdovingsmiddel lidocaïne werkt 's middags langer. De studie van de 24 uurs-ritmen in het menselijke lichaam is niet een louter academische kwestie, maar is van praktisch nut voor de mens. Je komt er niet alleen door te weten hoe het lichaam reageert op prikkels, maar ook wat een ochtendmens is en waarom een avondmens nooit zo vroeg tussen de lakens kruipt.

Het begrip biologische klok is al vele jaren bestudeerd. In een organisme, een lichaam, verlopen processen in een eigen, vast ritme. De maag, lever, hart, hormonen, hersenen, stofwisseling, ademhaling: ze werken allemaal volgens een hoogst persoonlijk patroon. Daar is het lichaam aan gewend. In deze regelmaat functioneren lichaam en geest het beste.

GROTE REGELAAR

In het lichaam zit een biologische, inwendige klok die het allemaal regelt. Zolang je die klok met rust laat is er niet veel aan de hand. Op tijd opstaan en naar bed, regelmatig eten, werken en ontspannen op vaste uren enzovoort.

Maar in onze maatschappij is deze volmaakte toestand niet altijd haalbaar. We stappen in een jet en vliegen naar New York. We vertrekken om 12 uur 's middags en arriveren ook omstreeks die tijd. Je lichaam is 6 uur ouder geworden, maar die 6 uur heeft de maatschappij verdonkeremaand.

Je denkt bijvoorbeeld: '12 uur, ha tijd voor koffie of de lunch', terwijl het lichaam weet dat het feitelijk 6 uur in de avond is en dat het welletjes is voor vandaag.

De problemen van de jetlag doen zich ook voor als je van dagdienst overgaat op nachtdienst.

Dr. Gerard Kerkhof heeft deze verschijnselen bestudeerd. Hij is psychofysioloog, verbonden aan de vakgroepen functieleer en fysiologie van de Rijkuniversiteit van Leiden.

DEPRESSIEF

Sommige mensen kunnen depresssief worden als ze de winter ingaan. Door hen 's morgens drie uur bloot te stellen aan fel kunstlicht worden hun depressies verdreven. De biologische klok laat zich met succes manipuleren, concludeert dr. Kerkhof.

Maar soms is er niets aan te doen. Een ochtendmens blijft een ochtendmens. "Kom je wel eens op de camping? In het waslokaal tref je 's morgens om 7 uur mensen aan, die op dat tijdstip opgewekt uitermate zinnige gesprekken voeren. Kom daar eens om bij een avondmens! Ikzelf vind ook dat de wereld 's morgens veel mooier is. Ik ben een gematigd ochtendmens."

Avondmensen komen later op gang en blijven langer doorgaan. Maar een avondmens die moeite heeft met opstaan kan daar toch iets aan doen. Schuif de ramen open, laat het zonlicht binnen waardoor je lichtprikkels krijg. Zet de radio aan voor de sociale prikkel om het gevoel te krijgen dat je niet alleen bent. Gymnastiekoefeningen maken voor het open raam is natuurlijk ook nooit weg: daardoor komt de bloedcirculatie op gang.

Een mini-jetlag is het maandagmorgen-gevoel, waar de een meer last van heeft dan de ander. Vrijdag ga je na een vermoeiende werkweek de hort op, je maakt het laat, slaapt zaterdag uit om je slaapschuld af te lossen. Zondag neem je met de familie een lekker ontbijt of een modieuze brunch, je moddert wat aan, maar maandagmorgen gaat onverbiddellijk de wekker, terwijl je biologische klok zich net aan een iets ander ritme heeft aangepast. Dat is de monday morning blues, waarmee je inwendige klok je straft.

Het bestuderen van de klok heeft ook praktische toepassingen, zoals de vermelde bestrijding van de winterdepressie. Je kunt er met name precies mee nagaan op welk tijdstip een geneesmiddel het beste werkt en tevens de minste bijwerking heeft.

Dr. Kerkhof heeft onderzoek verricht naar individuele verschillen in de menselijke ritmiek, in het bijzonder naar de gevolgen van veranderingen in het waak-slaapritme. Kippen worden bedrogen door ze met fel kunstlicht in de waan te brengen dat het dag is. En ook planten laten zich daarmee een ander ritme opdringen.

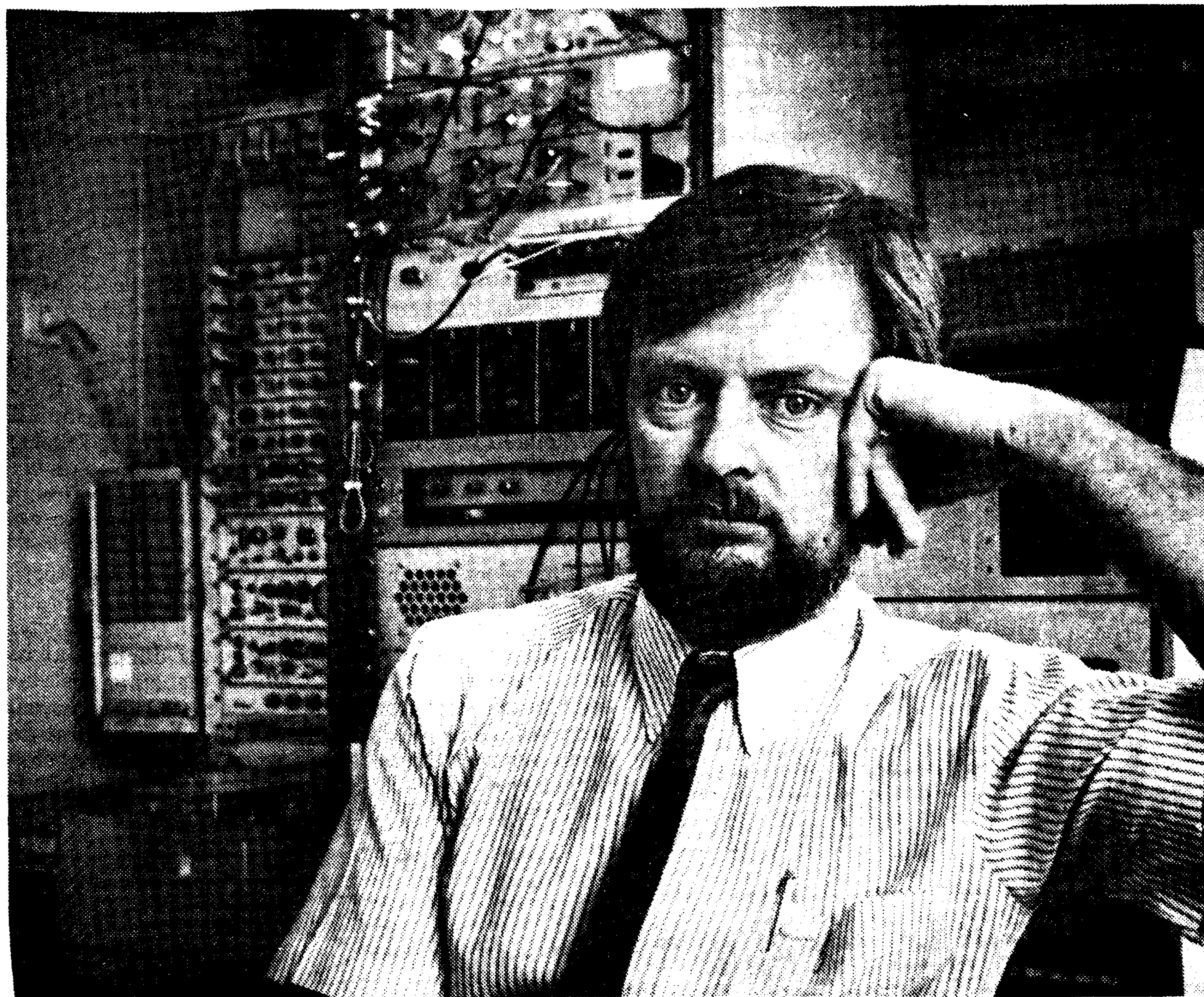
En wij blijken dichter bij die natuur te staan dan we vermoeden, aldus dr. Kerkhof. "Dat blijkt vooral wanneer de 24 uurs-ritmiek ontregeld wordt, zoals door nachtdienst of lange vliegreizen oost- of westwaarts."

MEER DAN 24 UUR

Over het 24 uurs-ritme is men veel te weten gekomen door proefpersonen weken- of zelfs maandenlang in grotten, bunkers of volledig afgesloten appartementen van de buitenwereld te isoleren.

Met behulp van meetapparatuur werden hun temperatuur, lichamelijke activiteit en soms ook de hersenactiviteit geregistreerd. Daaruit bleek dat het 24 uurs-ritme van de lichaamsfuncties een gevolg is van de invloed van de dag-nacht-cyclus. Proefpersonen gaan tijdens hun isolatie een ritme vertonen van meer dan 24 uur.

In feite is de biologische klok op 25 uur afgestemd, maar elke dag past deze klok zich goedmoedig aan aan de eisen van de maatschappij. Onder normale omstandigheden zijn de inwendige klokken op elkaar afgestemd. Maar komt er een kink in de kabel - vliegen, nachtdienst, maandag - duurt het even eer de klok zich weer in het gareel van 24 uur heeft gevoegd.

NACHTDIENST

Ook onderzocht dr. Kerkhof ochtend- en avondmensen. De piekwaarden van ochtendmensen vallen aanzienlijk vroeger. Voor de lichaamsptemperatuur bijvoorbeeld gemiddeld twee uur. Ochtendmensen hebben een korter ritme dan de 25 uur van avondmensen. Van nachtdienst blijken extroverte, uitbundige mensen minder nadeel te ondervinden, dan in zichzelf gekeerde mensen.

De biologische klok past zich traag aan. Een reis náár Amerika kost al veel inspanning, maar terúg is nog erger. Na een tijdsverschuiving van zes uur duurt het gemiddeld vier tot acht dagen voordat de klok zich volledig aangepast heeft.

In Engeland heeft een studie uitgewezen dat bij de verschuiving van winter- naar zomertijd er een piek waar te nemen valt in het aantal ongelukken. En dat gedurende een periode van ongeveer een week.

In Nederland daarentegen is van zo'n pechweek nog helemaal niets gebleken. Ook dat heeft dr. Kerkhof onderzocht.

Geen ongelukken dus, maar het vervelende gevoel dat het tot gevolg heeft blijft, want we moeten aan de verschuiving wennen. Net als bij het maandagmorgen gevoel.

Behalve alle door dr. Kerkhof voorgestelde maatregelen heeft hij nog een probaat middel in petto. We hadden er zelf op kunnen komen. "Koffie helpt ook echt," zegt hij.

Mikpunt van politieke controverse

Liefdevolle Blanquita brengt Venezuela in rep en roer

De persoonlijke secretaresse van de Venezolaanse president Jaime Lusinchi, Blanquita Ibanez, is door haar liefdadige inzet voor arme Venezolanen het mikpunt geworden van een politieke controverse.

Bianca Ibanez, of Blanquita zoals ze wel liefkozend wordt genoemd, leek vast op weg een nieuwe Eva Peron te worden. Sinds het begin van 1984 ontving ze meer dan duizend brieven en driehonderd telegrammen van arme Venezolanen die haar hulp inriepen. Dorpen vroegen haar om een speeltuin of om medicamenten; personen schreven haar om een gehoorapparaat, een rolstoel of een financiële bijdrage voor dringende rekeningen.

Omdat zij met haar liefdadigheid zo duidelijk op de voorgrond treedt, wordt zij door sommigen wel de 'waarnemend presidentsvrouwe' genoemd. De echte presidentsvrouwe, Gladys de Lusinchi, laat zich slechts zelden bij openbare gelegenheden zien, omdat zij en haar man gescheiden leven.

Volgens Ibanez heeft zij door haar twintig jaar oude relatie met Lusinchi de kans gekregen om de bevolking de helpende hand te reiken. "Dat heb ik altijd willen doen als Venezolaanse. Ik zou het mezelf niet vergeven als ik, nu ik deze positie heb bereikt mij gegeven door God en het lot, geen hulp gaf aan mensen die dat zo nodig hebben. Ik kom uit een zeer nederige familie".

VERHOUDING

Maar integenstelling tot de legendarische Evita - een charismatische danseres die als de echtgenote van de Argentijnse dictator Juan Peron veel macht kreeg - is Ibanez niet getrouwd met het staatshoofd en kan ze dat ook niet zijn. Zij en Lusinchi hebben al jarenlang een verhouding, maar mevrouw Lusinchi is niet van plan te scheiden. De echtscheidingsaanvraag, die Lusinchi vlak na zijn verkiezing indiende, heeft ze tot bij het Hooggerechtshof aangevochten.

Vanwege haar inzet voor de armen, geniet Ibanez enige steun onder de Venezolanen met een laag inkomen. Zij zien in haar een kans om gehoord te worden door de almachtige, maar vrijwel ontoegankelijke president.

Omdat een huwelijk was uitgesloten, moest er een manier worden gevonden om haar positie op de een of andere manier te legitimeren voor Lusinchi volgend jaar februari aftreedt.

Met steun van Lusinchi, en volgens Ibanez ook van parochies en gemeentes in het federale district Caracas, werd zij geplaatst op de kandidatenlijst van de Accion Democratica voor de parlementsverkiezingen in december.

Haar parlementszetel en politieke toekomst leken verzekerd totdat een behoudend lid van het partijkader van de AD, Luis Pinerua Ordaz, in het openbaar bezwaren uitte tegen de rol van Ibanez in Lusinchi's regering en tegen haar verhouding met de president. In een brief aan de voorzitter van de AD schreef Pinerua dat Ibanez een 'destabiliserende factor' is in de Venezolaanse democratie omdat zij grotere bevoegdheden uitoefent dan een privé-secretaresse van de president betaamt.

Hij verweet haar dat zij 'over de hoofden van de ministers heen' handelde en schreef haar invloed toe aan een 'intieme verhouding met de president'. Voorts betitelde hij haar als een 'concubine'. Pinerua meende dat de 'onbeschaamde bemoeienis' van Ibanez met officële aangelegenheden heeft geleid tot een 'ernstig institutioneel probleem dat onherstelbare schade kan berokkenen aan de partij... en de stabiliteit van de democratie'.

TUMULT

De brief zorgde voor groot tumult in politieke kringen, vooral die van de AD. Na de publicatie ervan ontkende Ibanez tegenover journalisten, die zij overigens slechts zelden te woord staat, dat zij zich aan onoirbare praktijken schuldig had gemaakt. "Ik heb nooit iets gedaan dat niet bij mijn functie behoorde; de giften die u heeft gezien gebeurden op last van de president. Als ik me ergens aan te buiten ben gegaan, is het dat ik tien uur per dag werk in plaats van acht uur. En als ik een concubine was, zou ik daar trots op zijn vanwege de man met wie zij me in verband brengen".

De beschuldigingen hadden tot gevolg dat Pinerua van de kandidatenlijst van de AD werd geschrapt, omdat hij de president had beledigd en interne partijkwesties in openbaarheid had gebracht. Maar ook de naam van Ibanez is van de kandidatenlijsten verdwenen. Ik respecteer het besluit van de partij. Ik denk dat ze het hebben gedaan vanwege het evenwicht", aldus de secretaresse.

Maar net als Lusinchi, die van Pinerua verloor toen hij in 1978 voor het eerst een poging deed om de presidentskandidaat voor de AD te worden, zegt Ibanez dat dit nog maar het begin is van de strijd. "Ik denk dat mijn politieke loopbaan vandaag is begonnen".

Birgit Dressel slikte honderden medicijnen...

(vervolg van pag.6)

en niet uit de weg. Met zijn leesbril op het puntje van zijn neus laat hij er geen misverstand over bestaan zich miskend te voelen. "Birgit Dressel is onnodig gestorven. Of het moord betreft? Dat laat ik aan uw interpretatie over.

Duidelijk is voor mij dat er constant verkeerde diagnoses zijn gesteld. Er bestaat een röntgenopname van haar waarop duidelijk een gasophoping in de buik te zien is, dat is een klassiek symptoom van een acute scheuring in de buik. Maar ook dat hebben die heren niet kunnen stellen. En dan is daar ook nog die intelligente man op het toneel verschenen die haar een injectie van 5 gram Metamizol heeft toegediend. Daarmee heeft hij haar definitief om het leven geholpen. Dat staat zelfs in het autopsierapport.

Hoe haalt men het dan in zijn hoofd om de beschuldigende vinger naar mij uit te steken. Birgit Dressel stierf in april. Het was maanden geleden dat ik haar voor het laatst gezien had. En dan opeens wordt er gesuggereerd dat er weleens een verband zou kunnen zijn tussen haar dood en de medicijnen die zij eerder had genomen. Ja, als je een dader zoekt vind je er altijd wel één".

"Ik begeleid atleten. Ik begeleid geen officials. Ik heb mijn consequenties getrokken. Ik ben geen bondsarts meer. Zolang het systeem blijft zoals het nu is wil ik er ook niets meer mee van doen hebben. Ik heb duidelijke ideeñ omtrent ethiek. En die mening komt met de meesten van deze mensen bepaald niet overeen. Mijn ethiek is: dapper zijn, eerlijk zijn, moed en doorzettingsvermogen tonen. Wanneer deze zaken niet de boventoon voeren bij de mensen, functioneert de maatschappij niet langer".

"Natuurlijk komen alle atleten nog naar mij toe. Daar staat de dood van Birgit Dressel los van. De atleten spreken in superlatieven over mij. Maar ik doe ook alles om ze te helpen. Het is van ondergeschikt belang hoelang ik met ze bezig ben. En die instelling van mij is bekend, dus waarom zouden zij slecht over mij praten. Geen van hen heeft daar reden toe".

"Mijn tegenstanders hanteren het argument dat ik niets publiceer over mijn bevindingen. Op alle mogelijke manieren heeft men geprobeerd mij te grazen te nemen. En toen er geen argument overbleef greep men terug op de uitspraak dat ik niets publiceerde. Hier (op tafel legt hij een lange lijst titels/red.) kunt u zelf nalezen wat ik zoal geschreven heb. Maar weet u, men vergeet dat ik niet alleen sportmedicus ben maar ook wetenschapper. Op sportmedisch gebied breng ik mijn kennis in maar ik publiceer elders. Ik schrijf wel over sport, maar niet in sportmedische bladen. Die zijn mij te pover van inhoud. Een medewerker heeft laatst nog geprobeerd iets goeds bij hen afgedrukt te krijgen. Dat is de laatste keer geweest, heb ik nu gezegd. Men slaagde er niet eens in de foto's behoorlijk te plaatsen(...)"

"Ik schrijf helemaal niet zoveel medicamenten voor. Van wie dat beweert, zeg ik dat diens domheid niet te overtreffen is. Ik geef u een voorbeeld: wanneer ik u een pil geef waarin twintig substanties zitten, dat zegt u okay die neem ik. Maar nu maak ik die capsule open en maak er twintig medicamenten van: dat is de 'Klümper-cocktail'. Niets bijzonders. Iedere dag dat ik niet ietsje wijzer ben geworden is een verloren dag".

"Nee, het is niet waar dat ik atleten geleerd heb zichzelf te injecteren. Dat is onzin. Dat idee komt waarschijnlijk voort uit de wielersport. Die spuiten zichzelf wel in, maar dat is een bekend gegeven. Misschien dat iemand dat heeft opgepikt en vertaald naar de atletiek, maar ik leer ze niet zichzelf te injecteren. Zeer beslist niet. Al zou het ze wel makkelijk uitkomen. Ze zouden er veel minder voor hoeven te reizen. Bovendien is het in de meeste gevallen erg makkelijk. Iedere diabethicus doet het per slot van rekening zelf. Maar ik leer het ze niet en ik leen ze ook geen spuiten".

"Het kwelt mij dat niemand nu schuldig is aan de dood van Birgit Dressel. Weet u, ik heb een zeer persoonlijke verhouding met mijn atleten en toen ik van haar dood vernam was het alsof een van mijn dochters was overleden. Het heeft mij veel pijn gedaan. Maar ik heb het idee dat op een dag de waarheid nog weleens boven water zal komen, dat de schuldige bekend wordt. Het zou kunnen zijn dat bij iemand het geweten gaat knagen. Birgit Dressel heeft ellendig moeten kreperen voordat zij aan haar einde kwam. Op de dag dat zij stierf kwam ik terug van vakantie. Ik hoorde het over de radio en kon het niet bevatten. En zo is het eigenlijk gebleven. Maar haar dood had niets met haar sport te maken. Het was niet anders dan het onvermogen van de medici met wie zij na haar opname in het ziekenhuis te maken kreeg. En zijn wij dan nu zo'n trieste weg opgegaan dat ik de schuld moet krijgen?"

Omstreden arts wegens fraude van miljoenen voor rechter

Professor Armin Klümper moet zich op 9 november a.s. voor de rechtbank verantwoorden omdat hi van een aanzienlijke oplichting beschuldigd wordt. Volgens de officier van justitie zou de arts tussen juni 1978 en juli 1984 ten onrechte zo'n vier miljoen gulden hebben gedeclareerd bij het ziekenfonds. Patiënten van wie de naam op recepten voorkwam zouden die medicamenten nooit of slechts ten dele hebben ontvangen. Ook ontdekte de justitie dat Klümper volgens zijn declaraties in zes jaar tijd aan zijn familieleden medicamenten ter waarde van zo'n 60.000 gulden zou hebben voorgeschreven.

Bovendien wordt Klümper er tegelijkertijd door de belasting van beschuldigd in 1982 een bedrag van 1,6 miljoen gulden, dat hij als honorarium had ontvangen van particuliere patiënten, buiten de boeken te hebben gehouden.

Raadsel

TWEE van deze acht jongens hebben in de appelboom van boer Piet gezeten. Boer Piet wist er niets van, maar toch weet hij precies, wie het waren. Jij ook?

HENK BERT TOM JANTJE

BOB KEES DICK PIET

Wist je dat?

Wel eens van een leugendetector gehoord? Dat is een apparaat, dat verklapt, wanneer iemand een leugen vertelt. Met zo'n apparaat kun je 3 dingen meten: De ademhaling, de bloeddruk en veranderingen in het elektrisch geleidingsvermogen van de huid. Als iemand een leugen vertelt, gaat, zonder dat hij het zelf merkt, zijn ademhaling sneller, zijn bloeddruk omhoog en verandert de elektrische spanning van zijn huid. Precies wat zo'n apparaat wél merkt en laat zien!

******

In 1966 sloot iemand voor de grap een leugendetector aan op de plant van zijn secretaresse. Er gebeurde natuurlijk niets, want een plant kan geen leugens vertellen. Maar toen hij alleen nog maar dacht, dat hij misschien een reactie kreeg, als hij met zijn aansteker een blad zou verbranden, kwam er een heftige reactie in het electrische veld van de plant! Kan die plant gedachten lezen? Sindsdien zijn er een heleboel onderzoekingen op dit gebied gedaan. En het lijkt erop, dat planten inderdaad in geestelijk kontakt met mensen staan.

******

Reuzenzeebaarzen kunnen 2.75 meter lang worden en een gewicht van 300 kilo bereiken. Als ze nog jong zijn, zijn het allemaal vrouwtjes. Maar zo tussen de 5 en 10 jaar oud veranderen ze in mannetjes. Bij hen hoeven de vrouwen dus nooit bang te zijn om oud te worden!

******

Puzzel van de week

HORIZONTAAL: 1. Alle letters van onze taal; 6. Laboratorium (afk); 7. Gemalen graan; 9. Lidwoord; 10. Vrucht; 11. Insekt; 12. Slee; 13. Meisjesnaam; 14. Deel van bestek; 15. Gauw heel erg kwaad wordend.

VERTIKAAL: 1. Sieraad; 2. Voorwerp om drank in te bewaren; 3. Paling; 4. Bescherming Bevolking (afk); 5. Daar waar je naar binnen kunt; 8. Lof; 9. Mager; 11. Voedsel voor planten; 13. Moed; 14. Muzieknoot.

ZIE VOOR oplossing en de winnaar de Kinderkrant over twee weken. Stuur je oplossing vóór 22 september 1988 naar de Amigoe (Scherpenheuvel z/n of P.O.Box 577, Aruba - Nassaustraat 100, Bonaire - de heer Linkels, P.O.Box 122, Bonaire) en zet op de enveloppe: KINDERPUZZEL.

Winnares van de week is:
Caine Ruiz,
Bubali 12-A,
Aruba.

Zij ontvangt een waardebon van f.15,- van Augustinus Boekhandel.

Oplossing vorige keer:

HORIZONTAAL: 1. Mus; 3. Pil; 5. Va; 7. Nat; 9. Vis; 10. Laarzen; 13. [illegible] 19. Dak; 21. Na; [illegible] 23. T.o.

VERTIKAAL: 1. M.n.; 2. Aal; 4. Iers; 5. Vin; 6. As; 8. Tachtig; 9. Verraad; 11. Weg; 12. LTS; 15. Snor; 16. Dra; 17. Rat; 18. En; 20. K.O.

Stompie en Knerta

WEET JE HET NOG? De bergmuisjes en hun vriendje Kwek waren in groot gevaar. Een uil wilde hen opeten. Gelukkig werd hij net op tijd door een onbekend beest de bosjes ingeslagen. En hij wist niet, hoe gauw hij overeind moest krabbelen om weg te vliegen. "Nu hoeven we niet langer bang te zijn", dacht Kwek dolgelukkig en keek nieuwsgierig naar het vreemde beest, dat bedaard tussen hem en de bergmuisjes rondstapte. Tjonge, die durfde, die was niet eens bang voor een uil!

"Wel bedankt voor de hulp, meneer", riep Stompie blij, "Je hebt ons allemaal gered". "Jaja, dat zit wel goed", lachte het dier, "mag ik me even voorstellen. Ik ben Jakob de Das. Ze noemen me Graaf-Jakob, want graven kan ik. Jullie moeten mijn huis maar eens zien. Zes gangen voeren naar mijn hol, smal en bochtig, zodat ze me nooit kunnen overvallen. Hebben jullie zin om mee te gaan?

Dat wilden de muizenkinderen heel graag. Maar eerst moesten ze Kwek zien los te krijgen. De Das zette zich schrap met zijn achterpoten en duwde met zijn voorpoten tegen de steen, zodat zijn rug helemaal krom ging staan. En ja, de steen bewoog net genoeg, dat Kwek zijn poot naar zich toe kon halen. Hij was vrij! Hoera, juichten ze allemaal en Kwek vloog de Das van dankbaarheid bijna om zijn nek.

"Kom nu maar mee", zei de Das. "Ik heb een voorraad Kurkdroog veenmos in mijn hol. Komen jullie je buikjes maar vol eten." "Hèhè, waar?" riep Snoepgraag. Hij rammelde van de honger. "Horen jullie dat? Veenmos! Waarom schieten jullie niet een beetje op!" Zo vlug hij kon, liep hij achter de Das aan, gevolgd door de anderen.

"Tjonge, wat kun jij goed graven", zei Stompie tegen Graaf-Jakob, toen ze een gang naar diens hol door liepen. "Het is bijna net als bij ons, alleen honderd keer groter". "Zijn we er nog niet?" riep Knerta. "Wat een lange gang!" "Bijna", zei de das, "maar als je wilt, kun je dat pad wel nemen, daar rechts ja, dat is korter. Of ben je bang in het donker?" "Bang? wat denk je wel!" zei Knerta [illegible] [illegible] wij daar ook niet heen gaan?" vroeg Snoepgraag. Hij verlangde naar het veenmos. Maar de Das lachte: "Ik heb een grapje met haar uitgehaald. Wacht maar af. Zodadelijk zullen jullie er ook om lachen. Nee Stompie, kijk maar niet zo bezorgd. Er overkomt haar niets". En toen kwamen ze in het hol van de Das.

(wordt vervolgd)

Onze vriendjes

IK HAD EEN hond, die Lobbes heette. Een heel lief beest en ik was dol op hem. Maar toen hij vier jaar was, zag hij een keer een hond op straat lopen. Hij rende zonder op of om te kijken de weg op. Regelrecht onder een auto. Hij was gelijk dood en ik heb op straat bij hem zitten huilen. Een tijdje geleden kwam papa thuis met een ander hondje. Een dik, piepend bruin met wit hondje, met een roze buikje en een sprietig wiebelstaartje: zes weken oud. "Hoe kan hij" dacht ik kwaad en wilde hem niet hebben. Net alsof dat hondje mijn Lobbes kon vervangen! Papa werd ook kwaad en zei, dat hij hem dan de volgende dag wel weer terug zou brengen. Dan kreeg hij misschien een vrouwtje, dat wel van honden hield.

Het hondje wist natuurlijk van niets. Het waggelde door de kamer, stak een pootje naar me uit en viel om. Daar moest ik, ondanks mijn kwaadheid, toch wel om lachen. Ik beurde hem op en knuffelde hem even. Dat beviel hem best. Hij probeerde [illegible] kamer rond. En toen ik hem weer op de grond zette, begon hij heel zielig te piepen. Ik heb hem weer opgebeurd en ben een beetje melk voor hem gaan maken. We hebben hem nog steeds en ik zou hem voor geen geld meer willen missen.

RIA

In de brievenbus

HALLO tante Nel,
Ik ben heel erg blij met de versjes van vroeger. Nou wou ik vragen of tante Nel een versje heeft voor een poezie album. Dat zou leuk zijn voor al de kinderen. Dag tante Nel en tot de volgende keer.

CAINE RUIZ

LIEVE Caine,
Wat kan jij mooi schrijven, zeg! Ik heb overal gezocht naar mijn oude poesie album, maar ik kon het nergens meer vinden. Gelukkig herinnerde ik me nog één versje. Hier heb je het:

Als je eens een dame bent,
Met hagelwitte tandjes,
en een parasol met [illegible]
[illegible]
schoentjes.
Een hoedje met pompoentjes.
En een japonnetje van zij,
Toe, denk dan nog eens aan mij!
Dag Caine. Liefs van tante Nel.

De bezoeker van een restaurant had heerlijk gegeten en keek na afloop nog eens op het menu.
"Ik zie geen koffie op het menu"
Ober: "Dat komt omdat ik u een schoon menu heb gegeven".

Onderwijzer: "Jan, wat is volgens jou het nuttigste dier?"
Jan: "De kip, meneer".
Onderwijzer: "Waarom?"
Jan: "Die kan je eten voordat hij geboren is en nadat hij gestorven is!"

Vlieg tegen een andere vlieg: Radio en televisie zullen de krant nooit kunnen vervangen.
Tweede vlieg: Waarom niet?
Eerste vlieg: Omdat ze ons daarmee niet dood kunnen slaan.

Pinguins

TUSSEN deze pinguins loopt een ander beest rond. Zie je het?

Oplossing pinguins: [illegible]

Oplossing appelboom: [illegible]

De mieren en de regen

... Jiejai, wat regende het! En de enigen die het fijn vonden, waren de bomen, de struiken en kabouter Bif. Maar de vogels zaten in de druipende struiken en schudden af en toe hun natte veren. De poesjes stonden erenaan en [illegible]

door de ruitjes van het kabouterhuisje naar buiten keek. En Poetsje mopperde, dat ze wel aan het vloer bedden kon blijven. En dat ze de tapijtjes in de kast had [illegible] Maar [illegible] moeten [illegible] het [illegible] weest [illegible] [illegible] ken. [illegible] nest veilig [illegible] en [illegible]

te doen! En dat was het ergste, wat een mier kan overkomen.

De mierenkindertjes [illegible] door, de ouderen [illegible] een ruzie met elkaar en [illegible]

"Pinkie en ik laten de groten handbal spelen zelfs tegen Poetsje. En zij gaat met de kleintjes [illegible] boterhuisje om lepels uit de keukenla te halen en een bal om [illegible] mieren naar de kinderkamer om [illegible] Pinkie liet alle [illegible] kindertjes [illegible] [illegible]

legde op alle lepel een mierenei. En daar moesten de kleintjes om de beurt mee naar het [illegible] rennen zonder het ei van de lepel te laten vallen. [illegible]

een spinnenwebdraad dwars door de zaal gesponnen, zodat ze handbal konden spelen.

Op hun achterpoten wiebelend [illegible]

dat hij een bal tegen zijn oog gekregen had. Niemand die het erg vond. Ze waren weer bezig en dat was het voornaamste.

[illegible]

Bacteriën kunnen in de ruimte overleven

Als Sporen, dus veilig ingepakt en in rusttoestand, reizen bacteriën door het heelal, op meteorieten, in het ijs van kometen, geduwd door lichtdeeltjes of aangetrokken door de zwaartekracht van dichte stofwolken waaruit nieuwe sterren worden geboren. Ze wachten op de dag dat zij zich weer tot bacterie kunnen ontwikkelen in een daartoe geschikte omgeving, een planeet misschien. Althans, zo zou het kunnen. En dat leven zich op deze wijze over de kosmos heeft verspreid, is ook mogelijk, zij het zeker niet bewezen.

"Het is verre van mij sensationele uitspraken te doen", zegt de Westduitse microbioloog dr Peter Weber na te hebben aangetoond dat de bacteriën het in de vorm van endospore een miljoen jaar kunnen uithouden in de ruimte, afgaand op hun weerstand tegen ultraviolette straling.

Er is nog geen enkel bewijs dat het leven op aarde is ontstaan door bacteriën uit de ruimte. Op meteorieten zijn wel eens chemische bouwstenen van het leven aangetroffen, zoals aminozuren, maar echte levensvormen nog nooit".

En dan nog, stel dat bacteriën uit de ruimte op de aarde zijn terecht gekomen. Het is niet gezegd dat het leven met al zijn vormen uit zo'n spore is voortgekomen. Je komt dan bij het Darwinisme. Dat biedt wel een voorstelling over de ontwikkeling van een primitieve cel tot een gecompliceerd organisme, maar of zoiets echt kan, weten we niet zeker. Daar moet je heel voorzichtig over zijn".

De 39-jarige Weber verrichtte zijn promotieonderzoek het eerste jaar bij ESTEC in Noordwijk (de technisch/wetenschappelijke afdeling van het Europese ruimtevaartbureau ESA) en daarna vier jaar in het Huygenslaboratorium van de Rijksuniversiteit Leiden. Het werd betaald door de ESA, de Stichting Ruimte Onderzoek Nederland en het Westduitse ruimtevaartinstituut in Keulen.

En hij promoveerde er onlangs op aan de Johann Wolfgang Goethe Universiteit in Frankfurt tot doctor in de natuurwetenschappen.

NIEUW

"Het nieuwe van mijn onderzoek was, dat ik de bacteriën met ultraviolet licht bestraalde onder ruimteomstandigheden, dus in een vacuum bij 263 graden onder nul. Ultraviolet in het luchtledige heeft zeer korte golflengten en is bijzonder rijk aan energie. In het heelal bastaat de helft van alle straling uit zulk vacuum-ultraviolet".

De bacterie Bacillus subtilis (een bacil) geldt al een halve eeuw als 'proefkonijn' voor natuurwetenschappelijke experimenten. Onder ongunstige omstandigheden vormt dit eencellige organisme zich om tot endospore. Dat is een kapsel met een min of meer vloeibare inhoud rondom de DNA bevattende celkern. Het bevat stoffen die de bacterie nodig heeft voor het uitgroeien, mocht zij 'ontwaken' na terecht gekomen te zijn in een geschikte omgeving. Een harde sporewand ompantsert het geheel.

Weber: "Mijn onderzoek vloeide voort uit de vragen waarop de oude Griekse filosofen al een antwoord zochten: hoe kan leven zich verspreiden over de kosmos.

En, bestaat leven alleen op aarde of heeft het zich ergens anders ook kunnen vormen".

"Ik koos voor Leiden omdat je daar sinds Kamerlingh Onnes moet zijn voor onderzoek bij lage temperaturen. Toch was het heel wat om als bioloog binnen te komen in een lab waar men zich tot dan uitsluitend bezighield met proefnemingen van niet-biologische aard".

NABOOTSING

Weber bootste in het lab een stukje ruimte na. In een kleine vacuum-gezogen en met behulp van helium tot -263 graden Celsius gekoelde kamer plaatste hij een blokje aluminium met een laagje bacteriën op de zijden. De monsters, variërend van tien- tot honderdmiljoen micro-organismen, stelde hij bloot aan ultraviolette straling, vier uur op z'n langst. Dit, om te kijken hoeveel bacteriën overleefden en na te gaan in hoeverre het DNA werd beschadigd.

Weber: "Ultraviolet kan het DNA in de endospore zodanig veranderen dat overleving van het organisme onmogelijk is. Maar het bleek dat de bacterie in de extreme koude zoals die heerst in de ruimte duizend keer meer weerstand tegen ultraviolet had dan bij kamertemperatuur".

Dat zegt echter nog weinig over de overlevingskansen van Bacillus subtils in de bi naleegte van de ruimte. Verblijft hij daar verder onbeschermd, dan is zijn levensduur honderd tot honderdvijftig jaar, gemeten naar uv-bestendigheid. Veel te kort dus om als verspreider van leven te kunnen dienen. En ultraviolet is niet de enige soort straling die de spore treft.

Weber: "Hoe de bacterie zich in de ruimte houdt onder harde straling, een bombardement van zware ijzer- of koostofionen, bijvoorbeeld, is niet bekend. Bij proeven in versnellers werd geconstateerd dat het rakelings passeren van zo'n zwaar deeltje de endospore soms meer schade toebracht dan een directe treffen, waarbij het ion dwars door de spore heengaat. Misschien door een schokeffect. Verklaard is dit verschijnsel nog niet".

Anders is het als de endospore zich bevindt temidden van een wolk kosmisch stof, die haar tegen straling beschermd. Zo'n interstellaire wolk telt tot één miljoen moleculen per kubieke centimeter, tegen de lege ruimte slechts hooguit twintig in hetzelfde volume.

Weber en laboratoriumhoofd prof.dr.J.M. Greenberg berekenden voor een endospore in een dergelijke wolk een levensduur van duizend tot een miljoen klaar, wat uv-weerstand betreft. Dan is er sprake van tijdsbestekken die wél verspreiding over zonnestelsels mogelijk maken.

Er zijn zelfs manieren waarop zo'n spore nog beter beschermd de ruimte kan doorkruisen.

"Metersdiep begraven in het ijs van een komeetkop bijvoorbeeld", zegt Weber. "Zo kan het organisme miljoenen jaren goed beveiligd blijven ronddraaien, wachtend op eventuele omstandigheden die toestaan dat het weer tot bacterie uitgroeit".

"Ik heb bij -263 graden gas gespoten over bacteriemonsters, die daardoor werden bedekt met een ijslaagje, dat extra bescherming tegen straling bood. Een overlevingsduur van een miljoen jaar is daarmee zéker haalbaar".

"Russische onderzoekers hebben zelfs endosporen zien uitkomen in kweken van permafrostmoinsters (monsters van permanent bevroren grond, MG) die ze zestig meter diep uit de bodem hadden gehaald. De sporen waren zestig miljoen jaar oud".

Weber noemt nog andere overlevingsscenario's: de endosporen bevinden zich goed verborgen in spleten van rotsblokken die door de ruimte suizen, of de bacteriën vormen kolonies, zodat de binnenste sporen worden beschermd door de buitenste. "Maar dat blijven hypothesen. Ik houd het voorlopig op een miljoen jaar".

Hoe kan een bacterie in de ruimte terechtkomen? Weber: "Misschien door meteorietinslagen. Een meteoriet van twee kilometer doorsnede, die inslaat met een snelheid van dertig kilometer per seconde, slingert stukken bodem de ruimte in met een snelheid die de aardse zwaartekracht overwint. Dat heeft een onderzoeker uit Arizona kort geleden uitgerekend".

"Er kunnen heel goed bacteriën op zulke brokken zitten. Ze moeten daarbij temperaturen van honderd graden Celsius doorstaan en kunnen dat ook".

Hoewel Webers werk viel binnen het ruimte-onderzoek, zullen experimenten van langere duur met behulp van satellieten uiteindelijk het antwoord moeten geven op de vraag wat er gebeurt met biologisch materiaal in de ruimte.

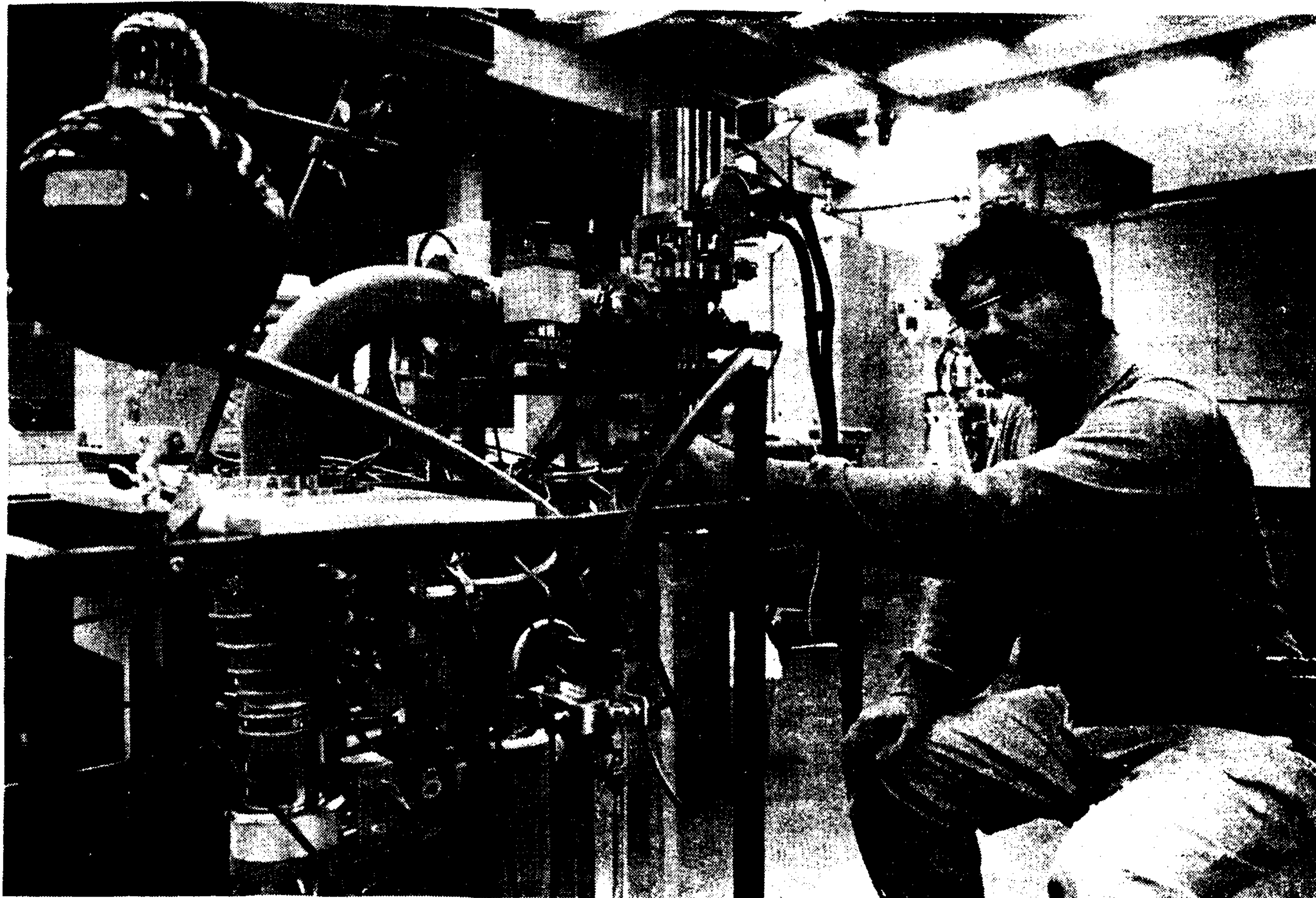
Weber: "In '91 of '92 gaat de Europese Eureca-satelliet omhoog. De shuttle lost de kunstmaan op tweehonderdvijftig kilometer hoogte. Eigen raketjes brengen de satelliet daarna in een baan op zeshonderd kilometer rond de aarde, voor zes of negen maanden. Daarna wordt hij weer opgehaald".

"Er zullen meer dan duizend monsters aan boord zijn, zowel van bacteriën als van hoger ontwikkelde cellen. Ze krijgen onder allerlei condities ruimtestraling te verwerken".

NIET COMPLEET

Het onderzoek is daarmee lang niet compleet. De baan van de Eureca houdt de satelliet namelijk binnen de bescherming van de aardse hoofd-magneetvelden, die invloed hebben op de straling. Proeven met behulp van een kunstmaan in een baan buiten de magnetische velden recht over de polen, zouden dus weer een andere uitslag geven.

"Het gaat stapje voor stapje", zegt Weber, die binnenkort met vrouw en zevenjarige zoon uit Leiden terug verhuist naar zijn vaderland. Bij het ruimtevaartinstituut in Keulen ("zeg maar de Duitse NASA") krijgt hij de leiding over het wetenschappelijk project dat de mens in de ruimte omvat. "Een mens lange tijd in de ruimte, kan dat? Daar draait het onderzoek om".

KIESKEURIG

Economisch-Linguistisch

Het Hoger Economisch Administratief Onderwijs - HEAO - is een schooltype dat verschillende studierichtingen kent. Een van die richtingen is de Economisch-linguistische.
Zoals de naam aangeeft is dit een studie waarin zowel de talen als de economische vakken een belangrijke rol spelen.
De Economisch-Linguistische afdeling leidt all-rounders op die zowel economisch als juridisch goed onderlegd zijn. Daarnaast moeten de kandidaten zich in minstens twee moderne vreemde talen schriftelijk en mondeling kunnen uitdrukken. De talen waaruit gekozen kan worden zijn: Engels, Spaans, Frans en Duits.

Omdat de studie een combinatie is van talen en economie, wordt er bij de talen zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij economische verschijnselen. Bij Engels is dat bijvoorbeeld een vertaling over de werking van Wall Street, bij Frans een verhandeling over de werkloosheidsproblemen in de mijnbouwgebieden enz.
Bij economie wordt gewerkt aan een algemene economische basis. Zo besteedt men bijvoorbeeld aandacht aan het internationale bankwezen, het internationale betalingsverkeer en exportmarketing.
Bij het onderdeel economische voorbereiding komen vakken aan bod zoals: algemene economie, bedrijfseconomie, commerciële economie, recht, bedrijfsorganisatie en sociologie/psychologie.

OPLEIDING

De EL-studierichting heeft een eigen propadeuse van een jaar. Eventueel mag je over deze periode twee jaar doen, maar langer niet.
Na de propadeuse volgt een driejarige periode waarover je vier jaar kunt doen.
In het derde studiejaar vindt een stageperiode plaats welke zo veel mogelijk doorgebracht moet worden bij buitenlandse bedrijven. De bedoeling hiervan is o.a. om je taalbeheersing te perfectioneren.
Omdat je in minstens twee moderne talen afstudeert, is het ook logisch dat je bij je stage in twee verschillende taalgebieden komt te werken.

BEROEPSMOGELIJKHEDEN

Afgestudeerde EL-ers komen in zeer verschillende functies terecht. Bedrijven die internationaal opereren bieden goede mogelijkheden. Veel hangt af van wat je er zelf van maakt. In het bedrijfsleven geldt nog steeds dat een diploma alleen geen enkele garantie inhoudt voor een goede baan. Je zult jezelf eerst moeten waarmaken.

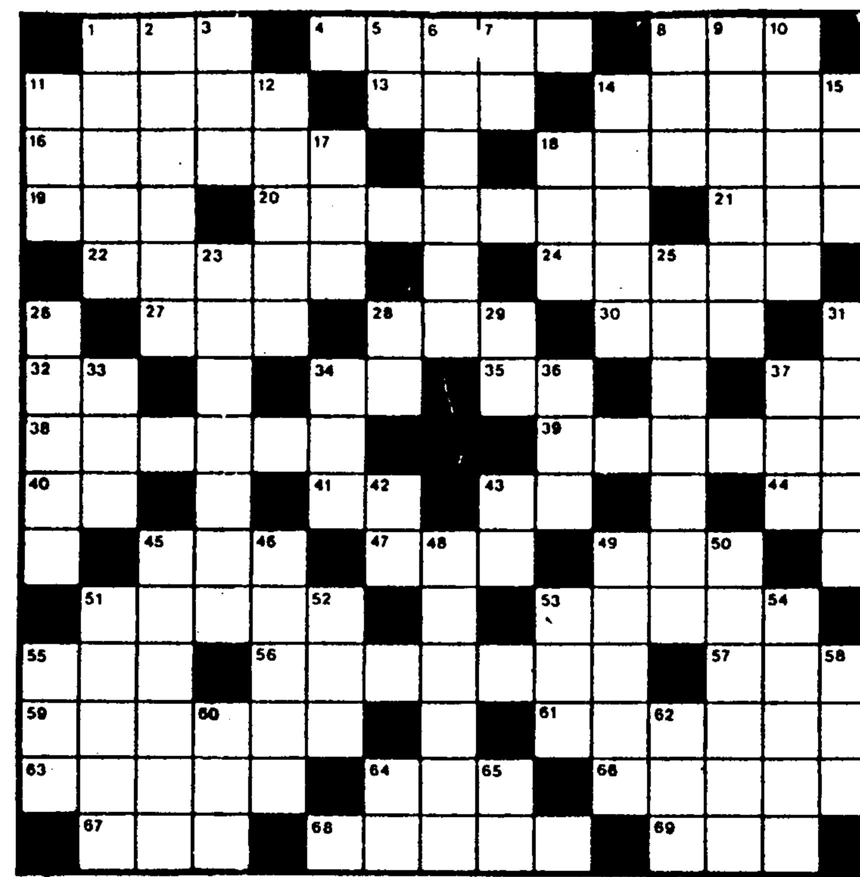
TOELATING

Om toegelaten te kunnen worden moet je VWO, HAVO of MEAO-diploma hebben. Voor HAVO-kandidaten geldt dat men minstens twee moderne talen en een van de vakken handelswetenschappen, economie of wiskunde in het pakket gehad moet hebben. Het MEAO-diploma moet een aansluitend vakkenpakket hebben.

Denk wel, dit zijn de wettelijke eisen waaraan men moet voldoen. In de praktijk blijken pakketten met twee vreemde talen, wiskunde en economie en/of handelswetenschappen de beste aansluiting te geven. De studie is zwaar (je krijgt het eerste studiejaar al 12 vakken) en eist veel doorzettingsvermogen.

Er zijn in Nederland vier HEAO's waar je deze studierichting kunt volgen, nl. in Amsterdam, Rotterdam, Enschede en Vlissingen.
Voor Enschede kun je schrijven naar: Hogeschool Oost-Nederland, Hogere Economische Studies, postbus 2611, 7500 CP Enschede. Voor andere adressen kun je terecht bij je dekaan.

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. Verbinding; 4. Schildersgerei; 8. Kabinet; 11. Eigen aan de lagere maatschappelijke klasse; 13. Puist; 14. Eetketel; 16. Het kiezen door het lot; 18. Rechthoekig op elkaar staande lijnen; 19. Meisjesnaam; 20. Betamelijk; 21. Soort onderwijs; 22. Met elkaar; 24. Administratieve rechten bij contracten; 27. Snel; 28. Voegwoord; 30. Vochtig; 32. Eventueel; 34. Boom; 35. Op dezelfde plaats; 37. Persoonlijk voornaamwoord; 38. Soort geweer; 39. Manier van behandelen; 40. Oude lengtemaat; 41. Muzieknoot; 43. Hetzelfde; 44. Helleveeg; 45. Dwaas; 47. Deel van de dag; 49. Flard; 51. Draf; 53. Vaartuig; 55. Wasgelegenheid; 56. Keukengerei; 57. Meubelstuk; 59. Bang zijn; 61. Benauwd; 63. Verdriet doen; 64. Een zekere; 66. Voorzetsel; 67. Vochtig; 68. Eenheid; 69. Voor;

VERTICAAL: 1. Keet; 2. Offertafel; 3. Sneeuwschoen; 5. Amsterdams Peil; 6. Lichtzinnig mens; 7. Maanstand; 8. Voertuig; 9. Talisman; 10. Beschermende kleurstof; 11. Dessert; 12. Soort vis; 14. Een schuine richting hebben; 15. Soort onderwijs; 17. Genesis; 18. Bittere vloeistof; 23. Algemeen; 25. Zeedier; 26. Graanvlies; 28. Spil; 29. Muzieknoot; 31. Doodmoe; 33. Neergang; 34. Boerenplaats; 36. Wasgelegenheid; 37. Zwakke plek in het ijs; 42. Uitroep; 43. Ingenieur; 45. Soort wijn; 46. Prijzen; 48. Dringend; 49. Deel van een wespennest; 50. Handeling; 51. Dunne Draad; 52. Schrijfgerei; 53. Geboren; 54. Europeaanse; 55. Binnenlandse Veiligheidsdienst; 58. Verdelgingsmiddel; 60. Duw; 62. Kom; 64. Rivier in Friesland; 65. En anderen;

UIT HET GROTE aantal inzendingen van deze Amigoe- kruiswoordpuzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnares van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Elia Thielman,
Caya Bayena 8,
Bonaire N.A.

Haar prijs zal haar opgestuurd worden.

Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdagmiddag vijf uur en duidelijk op de enveloppe vermelden:
KRUISWOORDPUZZEL.

Curaçao - P.O.B. 577; Aruba - Nassaustraat 110 en Bonaire - Kaya Gobernador Debrot 154, t.n.v. de heer Hubert Linkels.

DE GOEDE inzending had er aldus uit moeten zien:

HORIZONTAAL: 1. Roes; 4. Klimmen; 9. Maas; 13. Eos; 14. Pui; 15. Nap; 17. Pat; 18. Nm.; 19. Mas; 20. Ode; 22. Ros; 24. Ra; 25. Bad; 26. Loden; 28. Lev; 30. Edel; 31. Logeren; 33. Teer; 34. Por; 35. Vos; 37. Melange; 38. Bedaard; 40. Sen; 42. Lip; 44. Mast; 46. Nederig; 49. Raar; 50. Dak; 52. Terug; 53. Bed; 54. La; 56. Kol; 58. Nes; 59. Dop; 60. Ot; 61. Eva; 63. Ree; 65. Mos; 66. Are; 67. Nest; 68. Ontdaan; 69. Dier;

VERTIKAAL: 1. Rennen; 2. Oom; 3. Es; 4. Kus; 5. Li; 6. Modder; 7. En; 8. Nar; 10. AP; 11. Aar; 12. Staart; 14. Pad; 16. Pol; 19. Mal; 20. Oog; 21. Eer; 23. Set, 25. Bedeesd; 26. Lorgnet; 27. Nevelig; 29. Verraad; 31. Lonen; 32. Nodig; 34. Pas; 36. Sap; 39. Smalen; 41. Bereid; 43. Prater; 45. Tak; 47. Den; 48. Rus; 49. Rep; 51. Kor; 53. Bos; 55. Ave; 57. Leo; 59. Don; 60. Ore; 62. As; 64. En; 65. Ma; 66. Ai;

Recept van Bunchi Römer

Piska eksotiko

Mester di:

1 liber di filèt di piská
1 kup di hariña di pan
⅓ kup di maisena
¾ kup di awa
1 webu
salu, netumuskat i komino na smak zeta dushi

Pa e sous:

1 kup di awa
3 kuchara di djus di lamunchi
3 kuchara di suku bruin
mas o ménos ¼ telep di ehèmber na puiru
1 kucharita di konsomé di galiña
1 ½ kuchara di maisena
2 kuchara di awa

Moda di prepará:

1. Kita kueru di e piská i kòrt'é na blòki.
2. Kombiná hariña, maisena, awa, webu i e salu ku e spesereinan. Bati e meskla, pa e bira un papa lizu.
3. Keinta zeta, dòp e piská den e mansa, lag'é lèk i has'é den e zeta kayente, te ora e ta bruin bunita. Laga e piská skore riba papel apsorbente i ten'é kayente, pero no tapá.
4. Kombiná e ingredientenan di e sous i laga esaki kushiná, riba kandela abou, te ora e bira diki.
5. Basha e sous riba e piská i buta e kuminda na kandela atrobe, pa e pika keinta bon. E blòkinan di piská mester keda tapá ku e sous. Dòrna e pisská ku peterseli òf siboyo largu kòrtá chikí chikí.

ROME — De FAO wil de "totale oorlog" verklaren aan de sprinkhanen- plaag welke Afrika teistert. De directeur generaal van de Voedsel- en landbouw- organisatie van de VN FAO, Saouma, riep op tot een niets ontziende strijd tegen deze plaag welke zijn weerga niet kent. Vooral in landen als Sudan waar grote graanoogsten op het spel staan moet opgetreden worden. Het is niet voldoende enkele gevechten tegen deze miljarden schadelijke insekten te winnen. Naar schatting zal de plaag nog jaren lang dit deel van Afrika treffen, vindt hij.

*****

AGENDA ARUBA

KANTOORUREN AMIGOE: 08.00-12.00/ 14.00-17.30 uur; zaterdag gesloten.

Telefoon: 24333.

Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22950 en 22316.
Pageboy: 127-743.

Bankrek. nr. 10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE: 100.

ALARMCENTRALE: 115.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag voor 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

BIOSCOPEN
BOULEVARD THEATER
I+II 20.15 21.15, 22.15 en 24.00 uur *Coming to America* (18 jr.).
DRIVE-IN: 20.30 en 24.00 uur *Red Heat* (18 jr.).

*****

BOTICA'S (nachtdienst)
Pabao brug: Sta. Cruz, tel.: 28028.
Pariba brug: San Nicolas, tel.: 45712.

*****

WACHTREGELING DOKTOREN
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter A. van de Linde, Beatrixstraat 21, tel.: 28337.
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter C.E. Zaandam, via Centro Medico San Nicolas, tel.: 48833.
Kinderarts: dokter Croes, tel.: 27591/24300 (hospitaal).

*****

DOKTER HART KINDER-POLIKLINIEK (Shakespearestraat 13, tel.: 27263/24300): spreekuren maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30/14.30-17.30 uur; zaterdag van 08.30-12.00 uur.

*****

CENTRO MEDICO CARABOBO (L.G. Smith Boulevard 34, tel.: 21777): dra L.G. Beke-Martínez, Engelandstraat 7, tel.: 24696.

*****

WIT GELE KRUIS: Oranjestad: tel.: 23168; Noord: tel.: 23425; Santa Cruz en Paradera: tel.: 28288/25543; Savaneta en Brazil: tel.: 47020/48301; San Nicolas: tel.: 45906; Dakota: tel.: 29008 (wijkgebouw), 24444 (kantoor).
(voor brandgevallen, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale op te bellen, tel.: 115)

*****

TELEARUBA
ZATERDAG: 17.00 Olympic Games; 18.00 Style with Elsa Klensch; 18.20 National Geographic; 19.30 Political Program with PPN; 19.45 For the Honor of their Country; 20.30 Golden girls: 21.00 Olympic Games.

ZONDAG: 16.00 Olympic Games; 18.30 Disney Sunday Movie; 19.30 Show Time; 20.30 Week in Review; 21.00 Quo Vadis; 22.15 Olympic Games.

MAANDAG: 16.00 Olympic Games; 18.00 Mickey & Donald show; 18.30 Profile of Nature: 19.00 Science & Technology; 19.30 The World Tomorrow; 20.00 Telenoticias; 20.30 BUVO Program; 20.45 Sledgehammer; 21.10 Olympic Games.

*****

DIVERSEN
FLIGHT INFORMATION CENTER: dagelijks geopend van 07.00-20.00 uur; na 20.00 uur informaties via verkeerstoren.

ESSO SERVICE CENTER (Oranjestad): **24.00 uur per dag geopend** (alleen gesloten van zondag 20.00 uur tot maandagmorgen 07.00 uur).

DOKTER HORACIO ODUBER HOSPITAAL (tel.: 24300): bezoekuren 15.00-15.45 /18.30-19.30 uur.

KONINGIN WILHELMINA FONDS (tel.: 24652 / 22817): informatiecentrum woensdag geopend van 08.30-12.00 uur - Paardenbaaistraat 8 (boven).

TONEEL
20.30 uur Opvoering van "Chispa di Candela" gebracht door de toneelgroep Mascaruba 8 Cas di Cultura.

*****

DRUGSGEBRUIK EPIDEMISCHE ZIEKTE

Leraar Farro biedt studie aan minister Justitie aan

Schoolreglementen aan drugstijdperk aanpassen

ORANJESTAD — "De opzet van dit verslag is een poging om de negatieve ontwikkelingen in onze gemeenschap, voor wat betreft alcohol- en drugs- gebruik onder de schoolgaande jeugd af te remmen en indien mogelijk een halt toe te roepen. Momenteel, het eerste kwartaal van het schooljaar, wordt er weinig of geen aandacht besteed aan een serieuze aanpak van deze problematiek. Er bestaan ook geen maatregelen, sancties of oplossing te verwachten om deze besmettelijke ziekte — die zich met epidemische schreden voortplant — te weren", aldus de leraar Juan A. Farro in zijn uitvoerig verslag over Alcohol en Drugsmisbruik op de scholen, dat hij gistermiddag aan de minister van Welzijnszaken Mito Croes heeft aangeboden. Hij droeg dit verslag aan zijn kinderen en kleinkinderen op.

Leraar Juan A Farro is er eindelijk in geslaagd om zijn rapport "Voorstel tot wijziging van het schoolreglement ten aanzien van het drugsgebruik op de Arubaanse scholen" aan de minister van Welzijnszorg aan te kunnen bieden. Hij had het verslag reeds enige tijd gereed doch gezien de drukke werkzaamheden van de bewindsman kon overhandiging eerst gisteren plaats vinden.

DOELSTELLING

De heer Farro, die uitvoering ingaat op de mistoestanden ten aanzien van alcohol en drugsgebruik op de scholen wijst erop, dat ingevolge artikel 27 van het Publicatieblad 1979 nummer 29, "landsverordening regelende het Voortgezet Onderwijs", het bevoegd gezag, de inspecteur gehoord, een reglement voor de school vaststelt. De minister kan nadere voorschriften geven omtrent de inhoud van dit reglement. Vandaar dat de heer Farro in zijn rapport enige voorstellen aan de minister doet om hedendaagse drugsgebruik op de scholen tegen te gaan. Hij noemt hierbij als voornaamste doelstellingen: de jeugd te beschermen tegen criminele beinvloeding van buitenaf; het behouden van een goed onderwijsniveau en de bevordering van de gezondheidszorg. Bij het samenstellen van zijn rapport maakte de schrijver gebruik van het boek "A school answers back: responding to student drug use" van Richard A. Hawley.

Met nadruk stelt de heer Farro, dat wanneer de scholen het drugsprobleem niet als hun eigen probleem gaan inzien, dan zullen ze zwaar gefrustreerd raken in hun poging kennis over te brengen. In dit verband vraagt hij zich af of ouders, leerkrachten en leerlingen wel op de hoogte zijn van hoe verderfelijk afhankelijk kinderen worden van elke drugs die hun een prettig gevoel geven? Een lijn trekken tussen gebruik en misbruik van onwettig drugsgebruik, is enkel om het gebruik van drugs te kunnen rechtvaardigen maar dit leidt hoe dan ook toch uiteindelijk tot de voorspelbare misbruik ervan.

In verschillende hoofdstukken: "Is er werkelijk een drugsprobleem op de school?", "Waarom negeren, waarom ontkennen?", Drugspreventie-programma", "Kerngroepvorming", "Veranderingen in het gedragspatroon", "Interviews met drug-gebruiker", "Verslaving", "Wat gaan we doen" behandelt Farro het school gebeuren op dit gebied.

Wat de aanpassing van het gebruikelijke schoolreglement betreft stelt hij, dat leerlingen die gebruik maken of handelen in verdovende middelen onderworpen moeten worden aan de meest ernstige schoolmaatregel. Iedere school moet uit zijn leraren korps een drugscommissie vormen. Er moeten taakuren voor die commissieleden beschikbaar worden gesteld. Tassen en kleding van leerlingen kunnen elk moment doorzocht worden door de daarvoor aangewezen commissieleden. Wordt een leerling op heterdaad betrapt, dan volgt verwijdering, waarna de leerling bij gebruik alleen kan worden toegelaten indien hij zij een medische verwijzing krijgt dat hij/zij drugsvrij is. Niet op heterdaad betrapte leerlingen, die symptomen geven van drugsgebruik of zelfs verslaving, dienen direct aan een medisch onderzoek te worden onderworpen om zekerheid in deze zaak te krijgen (urinetest).

Tenslotte wijst Farro er in zijn rapport op, dat er tegenwoordig in de handel allerlei lekkerruikende schoolartikelen verkrijgbaar zijn. Het zou verstandig zijn om eens na te gaan in hoeverre deze zo sterk naar acetonruikende artikelen versufheid van studenten te weeg brengen. Er zijn zelfs lekkersmakende plakkertjes.

ORANJESTAD — In Surfside de Temptation hield Radio Carina een receptie ter gelegenheid van het bezoek van een Venezolaanse delegatie uit de staat Falcon. Tijdens de receptie bood de delegatie de nodige plakkaten aan atleet Kenneth Croes in verband met diens zwemtocht naar Venezuela in de strijd tegen het drugsgebruik. Bij de foto (rechts) de aanbieding van plakkaten, bij welke gelegenheid ook minister van Sport, Watty Vos, aanwezig was.

SAVANETA — De bouw van de Grote Pyramide zal op zondag 25 september ook door de Rozekruisers in Aruba worden herdacht. Zo werd vernomen van Stanley Dabian, meester van de lokale Amorc Rozekruisers. De herdenkings- ceremonie zal om halfzes 's middags in het gebouw van Aruba Chapter Amorc te Savaneta 202 plaatsvinden.

ZONDAG
BIOSCOPEN
BOULEVARD THEATER
I+II: 18.00 uur *A Tale of Two Chipmunks* (alle leeft.): 20.15 21.15 en 22.15 uur *Coming to America* (18 jr.).
DRIVE-IN: 21.00 uur *Red Heart* (18 jr.).

*****

DIVERSEN
FILMLIGA ARUBA
20.30 uur Filmvoorstelling - Cas di Cultura. (Film: Rue Cases negroes; regie; Euzhan Palcy; acteurs: Garry Cadenat, Douta Seck, Marie-ange Fagotea).

TONEEL
20.30 uur opvoering van "Chispa di Candela" gebracht door de toneelgroep Mascaruba - Cas di Cultura.

SPORT
SOFTBALL
10.00 uur NCC Vets vs Sugar King; 12.00 uur Amstel Vets vs Rolandos; 14.00 uur Zeerovers vs Sibone vets; 16.00 uur Racketeers vs Real Vets - SV La Fama.

DOMINO
14.00 uur Atlantic Crossing vs CS Paradera - RCA; 14.00 uur Aseguros Aponte vs Seroe Blanco Boys 8 Rox Dan.

MAANDAG
DIVERSEN
INDIAN ROCK GARDEN WATERSLIDE: maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag geopend van 10.00-18.00 uur; donderdag de gehele dag gesloten.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKS- MOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 of 25111).

CENTRO KIBRAHACHA (**dagverblijf voor bejaarden**): openingsuren dagverblijf: 08.00-12.00 uur; kantooruren: 07.30-12.30/14.00-17.00 uur - Piedra Plat 23 (tel.: 28159).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN «MAN NA OBRA»: elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om producten te kopen in het oude gebouw van «Bibito Pin», t/o Protestantse kerk, Piedra Plat.

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 er 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

*****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche and zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
PIEDRA PLAT: geen dienst.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds Hessen; zondagsschool op dezelfde tijd, en na afloop van de dienst koffiedrinken.

*****

DE NIEUW APOSTOLISCHE KERK (Schubertstraat 12): 09.30 uur kerkdienst.

*****

ORANJESTAD — In Cas di Cultura ging het nieuwe toneelstuk van Mascaruba Chispa di Candela (Private Lives) van Noel Coward in premiere. Het stuk is dit weekend iedere avond te zien. Bij de foto: een scene uit het toneelstuk dat van het Engels naar het Papiamentu vertaald werd door Filomena Wever.

Pastoor Fick verlaat parochie te Savaneta

SAVANETA — Uit een verklaring van het liturgisch team Savaneta en de commissie "Totus Tuus" blijkt dat op 1 oktober aanstaande de paters Dominicanen de zorg voor de H. Hartparochie van Savaneta overdragen aan de bisschop van Willemstad.

Na dertien jaar te Savaneta en 44 jaar als priester te hebben gewerkt, gaat pastoor Fick met pensioen. Met ingang van die datum heeft mgr. Ellis pater René Villamora — afkomstig van de Filipijnen en reeds vier jaar op Curaçao — benoemd tot pastoor van de Savaneta parochie. Op 1 oktober 's avonds om zeven uur zal de nieuwe pastoor tijdens een pontificale mis worden geïnstalleerd.

Zondag 25 september neemt de parochie Savaneta afscheid van pastoor Fick. De mis uit dankbaarheid wordt gevierd door mgr. Ellis met priesters van Aruba. Na afloop volgt in het buurtcentrum Savaneta met een culturele avond het afscheid van pastoor Fick.

Hulp-campagne voor Jamaica

ORANJESTAD — Op initiatief van enige bewoners op Aruba afkomstig van Jamaica werd gisteren een hulp- campagne ingezet om het zwaar getroffen Jamaica de helpende hand te bieden met kleding, voedsel, medicamenten en andere artikelen.

Van vele kanten werd medewerking toegezegd, onder meer van het Rode Kruis. Nadere bijzonderheden zullen spoedig worden bekendgemaakt. Zij die willen helpen kunnen 26055 bellen of langs gaan bij het kantoor aan de Emmastraat 3 waar voorheen Radio Kelkboom was gevestigd en nu de kapsalon Ebony and Ivory zit.

SAN NICOLAS — In samenwerking met het Bushirihotel organiseerde de San Nicolas commissie CODESAN een twee weken durende workshop voor toeristen-gidsen.

De lessen en instructies werden gegeven door Armando Curet, Eb Boerstra en Julio Maduro, die onder meer spraken over de geologie, archeologie, geschiedenis en over interessante plaatsen van Aruba.

Dertig personen namen aan de workshop deel, van wie er 23 een diploma ontvingen.

Heet strijkijzer op handjes

Boze moeder verwondt haar eigen kinderen

SAN NICOLAS — De kinder- en Zeden-politie stelde een onderzoek in een woning te San Nicolas, waar een moeder — J.J. (24) — met haar twee kinderen van vier en vijf jaar werd aangetroffen.

De kinderen hadden brandwonden aan hun handen. De moeder zette uiteen dat de kinderen vervelend waren en zij haar geduld had verloren waarbij zij het hete strijkijzer op de hand van haar vijfjarige zoon zette, die daardoor een brandwond van enige centimeters opliep.

Het kind verliet huilend van pijn de moeder. De vierjarige dochter ging in haar onschuld naar de moeder en verzocht om haar ook te straffen, hetgeen de moeder ook deed door ook bij het dochtertje het strijkijzer op haar hand te zetten. Toen het kind begon te gillen, besefte zij pas wat zij gedaan had. Zij meende dat het strijkijzer niet zo heet was.

De moeder werd voor verhoor naar de politiewacht gebracht en de kinderen naar een arts, die tweede graads brandwonden constateerde.

Overtredingen in verkeer Aruba nemen enorm toe

ORANJESTAD — Het aantal processenverbaal dat de politie moet uitdelen wegens begane overtredingen stijgt. Op één dag was de oogst 117 processenverbaal.

Op verschillende plaatsen werd gecontroleerd. Ter hoogte van de verkeerslichten te Wajacca werden twaalf personen geverbaliseerd die door het rode licht reden. In Oranjestad werden 36 verbalen uitgedeeld wegens verschillende overtredingen: geen keuringskaart, geen verzekering, door rood licht rijden.

Daarna werden nog eens 19 automobilisten elders geverbaliseerd omdat zij de benodigde papieren niet in hun auto hadden.

In de Nassaustraat viel nog een aantal verbalen wegens overschrijding van de maximum snelheid. De controles duren onverminderd voort.

ORANJESTAD — Minister van Sportzaken, Watty Vos, verklaarde tijdens een vergadering met de ASU, dat de regering zeer binnenkort — waarschijnlijk volgende week al — zijn sportbeleid-nota zal bekendmaken.

Preventie werking

Voor verkrachten ex-concubine anderhalf jaar

ORANJESTAD — Rechter mr E.J.E Mohamed veroordeelde op vrijdag de man D.B. tot een gevangenisstraf van een jaar en zes maanden met aftrek van voorarrest sedert 14 juni.

De man werd schuldig bevonden aan verkrachting van zijn ex-concubinaat door haar tegen haar wil de mondi in te duwen. De concubine verbrak de relatie met D.B. toen deze in het verleden probeerde sexuele relaties te forceren met de dochter van de concubine. Rechter Mohamed gaf te kennen dat de opgelegde straf gezien dient te worden in het kader van een algemene preventie om herhaling te voorkomen. Het is een gewoonte geworden dat bepaalde mannen met het onjuiste denkbeeld rondlopen dat een vrouw een relatie met een man niet mag verbreken, aldus de rechter.

Officier: 'Als orkaan over Aruba'

Stevige straffen voor jeugdig dieven-trio

ORANJESTAD — Stevige straffen werden vrijdag uitgedeeld door de rechter aan drie jongens: J.A. (19), J.R. (19) en E.G. (18), die zich in enkele maanden schuldig hadden gemaakt aan ruim veertig gevallen van joyriding, inbraken en diefstallen. J.R. zou zelfs bij 47 zaken zijn betrokken.

Op vragen van de rechter waarom één en ander werd gedaan antwoordde één van hen "om kleren te kopen", terwijl de andere twee het antwoord schuldig bleven.

Duidelijk bleek dat geen van hen reden had om zich zo te misdragen. Alle drie waren zij leerlingen van de technische school. Hoewel die niet werd afgemaakt, hadden zij toch wel het één en ander geleerd om met werken hun brood te verdienen.

Na de eisen van de officier wees mr Bikker er in zijn verdediging op dat de ouders zich weinig van hun kinderen aantrokken, terwijl het de eerste maal was dat zij voor een dergelijk feit terecht stonden. Voordat de rechter vonnis wees — nadat de officier had opgemerkt dat het trio als een orkaan over Aruba trok — stelde deze dat de verdachten reeds eerder waren aangehouden vanwege diefstallen, doch dat gezien hun jeugdige leeftijd toen zij werden vrijgelaten, maar nu was toch wel de tijd aangebroken om iets te doen: "wie niet horen wil, moet voelen".

Het vonnis tegen J.A. en J.R. luidde conform de eis: één jaar gevangenisstraf en tegen E.G. zes maanden.

OORLOGSHANDELINGEN NEMEN TOE

In drie weken tijd 122 doden te betreuren

In Noord Colombia veel gevechten leger-verzet

BOGOTA — Leger en guerrilla hebben in Colombia op verschillende plaatsen slag geleverd. In drie weken tijd zijn bij dit soort confrontaties 126 doden gevallen. Zo meldde men vast in militaire kringen.

Generaal Juan Salcedo Lora die commandant is van de tweede leger- brigade, maakte bekend dat zijn troepen twintig strijders van de FARC- guerrilla hadden gedood tijdens vijandelijkheden welke zich over dagen uitstrekten. Dit gebeurde in Sierra Nevada de Santa Marta in het noorden van Colombia. Er werden bij die gelegenheden ook zeventien guerrilla- strijders gevangen genomen. Een paar van hen waren gewond toen zij werden aangehouden. Zij zijn in ziekenhuizen opgenomen.

BENARDE POSITIE

Tegenover het dagblad El Heraldo onthulde de generaal dat men een cirkel om de guerrilla- groep had getrokken. De guerrillos probeerden uit hun benarde positie te breken. Het leger had hen ingesloten nadat een Farc- eenheid het plaatsje Minca onlangs had overvallen dat op dertig km van Santa Martha ligt. Dit is een der belangrijkste toeristische centra in het Caribische deel van Colombia. Bij die overval werd één politie- agent gedood terwijl men vijf andere agenten ontvoerde.

In de laatste week had een andere Farc- eenheid Saiza overvallen, dat ook in het noorden van Colombia ligt. Bij die gelegenheid ontvoerde men elf politiemannen. Saiza ligt in het voor de Colombiaanse economie belangrijke bananengebied van Uraba. Daar moest de guerrilla al eerder een tegenslag incasseren doordat men ruim veertig van zijn strijders verloor toen men probeerde een eenheid van het leger aan te vallen.

BESTAND

De Farc heeft om een bestand van vier dagen gevraagd om de 22 soldaten en politie- agenten te kunnen bevrijden die men heeft gevangen genomen. Het leger wil niet verder gaan dan een bestand van twintig uur.

De vakbonden voor de werknemers in de bananenteelt hebben voor de tweede keer binnen een week een staking gehouden. Daarmee wil men bij de autoriteiten en de guerrilla een demilitarisering afdwingen. Men voelt er namelijk niets voor dat men verplicht wordt steeds zijn identiteits- bewijs bij zich te dragen. Volgens de leger- leider in dit gebied, generaal Arias Cabrales, is het slechts te bedoeling dat men zo kan achterhalen wie er eigenlijk vreemdeling is en ook kan men zo de misdadigers en de guerrilleros in de kraag grijpen. Volgens de vakbonden wil men kennelijk een band leggen tussen de arbeiders en de guerrilla- strijders. Er is door dit alles een situatie van onzekerheid en vrees geschapen in dit gebied, zo menen zij.

TOENAME GEWELD

Volgens het cijfer- materiaal van het ministerie van Defensie zijn er in de voorgaande drie weken 126 mensen omgekomen in het geweld, onder wie militairen, guerrilla- strijders, politiemannen. In het bananen- gebied bij Saiza vielen de zwaarste klappen met 42 guerrilla- strijders, twaalf politiemannen en soldaten en eveneens ook twaalf burgers, die om het leven kwamen. Het lijkt er op dat het geweld aan het toenemen is op het ogenblik dat de beslissing valt of het vredesplan van de regering van president Virgilio Barco een kans krijgt. Die klans lijkt minimaal. Vooral ook omdat deelname aan het plan alleen maar mogelijk is voor het verzet als men zijn troepen demobiliseert.

ORANJESTAD — Op de laatstgehouden vergadering van Kiwanis club of Aruba heeft de Major Emphasis commissie van de club een cheque overhandigd aan het sociale fonds van Colegio Arubano. Dit fonds wordt gebruikt om studenten te helpen die zekere benodigdheden niet kunnen aanschaffen zoals boeken en ander lesmateriaal. Bij de foto: de corector van Colegio, Nigel Mathew (links) neemt de cheque in ontvangst van Carlos Albertus, voorzitter van het Major Emphasis committee van Kiwanis.

Bij betogingen

Amerikanen opgepakt in Honduras

TEGUCIGALPA — Hondurese veiligheids- politie heeft zestien Amerikanen aangehouden die voor de Amerikaanse ambassade in Tegucigalpa en bij een Amerikaanse basis protesteerden tegen de Amerikaanse politiek ten opzichte van Midden Amerika.

Majoor Manuel Urbina die woordvoerder is voor de veiligheids- troepen van Honduras zei dat vier Amerikanen werden aangehouden bij de ambassade. Zij werden in de Casamata- gevangenis gedetineerd. Het resterende dozijn hield betogingen voor de ingang van de Amerikaanse basis van Palmerola op 64 km ten noordwesten van de hoofdstad. Zij zijn ondergebracht in de gevangenis van Comayagua. De majoor zei dat de Amerikanen waarschijnlijk zullen worden uitgezet. Geen van de aangehouden mannen beschikte over een paspoort of identiteits- papieren.

Vs verminderen omvang personeel ambassade Panama

WASHINGTON — De Verenigde Staten hebben besloten de omvang van hun personeels- bestand in de ambassade in Panama te beperken. Dit met het oog op "mogelijke problemen waarmee het diplomatieke personeel geconfronteerd kan worden".

De beslissing werd genomen na overleg met ambassadeur Arthur Davis. De maatregel kan tot gevolg hebben dat verschillende afdelingen geheel worden opgeheven of nagenoeg geen mensen meer over houden. Zoals die voor de bestrijding van de handel in drugs DEA, de douane- dienst enz. Er wordt gesproken over het terugtrekken van 140 man uit Panama.

Hulp-comité Curaçao getroffenen Jamaica

WILLEMSTAD — Op Curaçao bestaan plannen om een comité voor hulpverlening aan Jamaica, dat de afgelopen dagen werd geteisterd door de orkaan Gilbert op te richten. Air Jamaica, de ALM, het Toeristenbureau en de taxichauffeurs hebben de handen ineen geslagen om de op Curaçao 'gestrande' jamaicanen behulpzaam te zijn.

Vanmiddag zou een ALM- vliegtuig Jamaicanen naar hun land terugvliegen. Taxichauffeurs hebben Jamaicanen de afgelopen dagen gratis naar hun hotels of pensions vervoerd.

Tijdens een door Air Jamaica belegde persconferentie werd bekend gemaakt, dat meer behoefte bestaat aan zaklantaarns, etenswaren in blik en schone dekens dan aan kleding. Mochten burgers iets willen sturen, dan luidt het adres: "Disaster Repareness, Hurricane Relief, Kingston, Jamaica. Attention: Commander John McFurley".

De vice- president van het Rode Kruis, Jean Dania, zei dat er snel hulp verleend dient te worden. Hij pleitte voor een geld- inzameling, waarna het Rode Kruis de hulp -actie zou kunnen coördineren.

Edwin Wolffer heeft namens de vereniging van radio- amateurs, Verona, ook hulp aangeboden. Degenen die in contact willen treden met familieleden op Jamaica kunnen bij Verona voor advies terecht. Adres: Arvid Villanueva, tel. 615114 (huis) of 618307 (kantoor).

WILLEMSTAD — Vanmorgen is de Nederlandse ambassadeur drs Johan Broekman die in Paramaribo, Suriname, werkzaam is, op de Nederlandse Antillen aangekomen voor een kennismakings- bezoek.

Drs Broekman zal tot en met 21 september op Curaçao verblijven. Daarna reist hij door naar Aruba voor een twee- daags bezoek.

Tijdens zijn verblijf op Curaçao, zal drs Broekman gesprekken hebben met de gouverneur van de Nederlandse Antillen, directeur drs Eric Kleinmoedig van het Bureau Buitenlandse Betrekkingen, premier Maria Liberia- Peters, de commandant der Zeemacht in het Caribisch gebied, de waarnemend gezaghebber van het eilandgebied Curaçao en minister Louis Gumbs van Verkeer en Vervoer.

Over Golf Venezuela

Copei-man pakt Colombiaanse minister aan

CARACAS — De Copei- presidents- kandidaat Eduardo Fernandez heeft kritiek geleverd op de uitspraak van de Colombiaanse minister van Buitenlandse zaken Julio Londono dat het thema van de Golf van Venezuela geen onderdeel mag uitmaken van de verkiezings- campagne in Venezuela.

Het is absoluut onverteerbaar dat kolonel Londono zich mengt in interne kwesties van Venezuela. De Golf van Venezuela is van vitaal belang voor ons land en moet als zodanig ter discussie gesteld kunnen worden, aldus de Copei- kandidaat. Op deze manier kan er mogelijk een oplossing aangedragen worden voor het probleem.

President Jaime Lusinchi en zijn partij- genoot Carlos Andres Perez die namens Accion Democratica kandidaat is voor het presidentschap hebben beiden ook verklaard dat de kwestie van de Golf van Venezuela buiten de verkiezings- campagne moet worden gehouden. De kwestie is door Fernandez als een belangrijk stembus- thema aangewakkerd nadat Perez eens had gezegd dat Colombia inderdaad ook recht van spreken heeft omdat het als grenzend aan deze Golf een deel daarvan in zijn bezit heeft. Al jarenlang zitten beide landen elkaar in de haren over de afbakening van het continental plat. De Copei- kandidaat sneerde naar aanleiding van Londonos's uitspraak dat deze de mening vertolkte van de Venezolaanse regering en van de presidents- kandidaat daarvan.

DEN HAAG — De nieuwe Surinaamse ambassadeur Ramkisor in Nederland heeft vrijdag zijn geloofs- brieven aangeboden aan koningin Beatrix. Het is betrekkelijk uitzonderlijk dat de koningin op vrijdag de geloofsbrieven van een ambassadeur in ontvangst neemt. Dit gebeurt normaliter op woensdag maar Paramaribo had er op aangedrongen dat de nieuwe ambassadeur zo snel mogelijk in functie zou kunnen treden.

Plechtigheid begint buiten stadion

Openingsfestiviteiten mengeling van historie met hedendaagse techniek

SEOUL — Vrede, Harmonie en Vooruitgang. De Spelen van de 24e Olympiade zijn begonnen. Het volk van Zuid-Korea presenteerde zich zaterdag met symboliek, geloof en blije vriendelijkheid aan de wereld. De openingsceremonie onderscheidde zich niet van de vorige in Los Angeles in indrukwekkendheid, wel in de achterliggende gedachte. De Amerikaanse amusementsfabriek was wel met een schuin oog bekeken, maar toch vervangen door een greep in de historie en door de ontwikkeling van Seoul tot een westerse wereldstad met een Aziatische glimlach.

De plechtigheid waarvoor zich een record-aantal landen (160) meldde, begon niet zoals gebruikelijk in het stadion, maar er buiten, op de Han rivier, de aorta van Seoul en het zinnebeeld van de eeuwig durende vernieuwing. De emotionele ondersteuning kwam van de warm kloppende hartslag van de Draken-trom.

De vooruitgang, waar het zuidelijk gedeelte na de scheiding van droomde en van wakker werd, bereikte in een paar decennia een aanzienlijk nieveau. De Olympische Spelen moeten er een tussentijds bewijs van worden. Het eerste officiële gedeelte deed dat al.

De organisatoren verloochenden de geschiedenis niet. Nieuwe technische verworvenheden werden gekoppeld aan oude mystieke waarden. Het leverde een kleurrijk schouwspel op rond de eeuwige strijd der tegendelen, zoals die ook in de Zuidkoreaanse vlag, T'ae Kuk, worden voorgesteld: hemel en aarde, water en vuur, positief en negatief, ying en yang dus.

Als het aan de IOC-voorzitter Samaranch en de Zuidkoreaanse president Roh Tae-Woo ligt, wordt de komende zestien dagen vooral de nadruk gelegd op de plus. De min werd al door de radicale studenten onder de aandacht gebracht. De dictatuur van het camera-oog en de commercie laten het spektakel vooral in de ochtenduren afspelen, zodat vermoed mag worden dat over vier jaar in Barcelona de openingsplechtigheid in het holst van de nacht plaats heeft.

SYMBOLIEK

In het Olympisch stadion in Seoul werd zaterdag geen wanklank gehoord. Het begin was ontroerend door zijn ingetogenheid en zijn stijlvolle Aziatische symboliek.

De entree van de atleten verliep bij een groot aantal afgevaardigden chaotisch, zoals gewoonlijk. Sportlieden van diverse pluimage laten zich nog steeds niet graag in de rij zetten. De Nederlandse ploeg week als eerst van de lijn en maakte tevens van oranje 'parasolplu' met de Koreaanse tekst 'Holland komt naar Seoul' een leunstoeltje.

De Amerikanen vevolgens leken bereid iedere tribunegast persoonlijk een hand te geven. Het was een breekpunt, die pas door het aansteken van het Olympisch vuur weer kon worden gelast.

De vlag hing er aanvankelijk slap bij. De massale show van de Koreaanse spruiten kreeg het Olympisch dundoek aan het wapperen. De ongekende hoeveelheid atleten uit oost en west krijgen hem zeker strak aan de stok.

... ARIE SELINGER: doelen blijven bijstellen ...

Uitslagen Olympiade

SEOUL — De uitslagen van zaterdag 17 september van de Olympische spelen zijn:

Basketbal:
(m) China - Egypte: 98-84.

Voetbal:
Italië - Guatemala: 2-2; Zweden - Tunesië: 2-2; Zambia - Irak: 2-2. China - West-Duitsland: 0-3.

Volleybal:
Nederland - Frankrijk: 3-1; Zweden - Zuid-Korea: 3-2.

SEOUL — Libië zal toch deelnemen aan de Olympische Spelen in Seoul. De dertien leden tellende ploeg arriveert maandag, twee dagen na de openings- ceremonie, in Seoul.

00000

ESTAFETTEPLOEG — Carl Lewis is boos omdat de samenstelling van de Amerikaanse estafetteploeg (4 x 100 meter) nog niet officieel bekend is. De viervoudig winnaar van Olympisch goud in Los Angeles voelt zich daardoor naar eigen zeggen onzeker. "Op dit moment zou niemand meer moeten vragen of hij deel uitmaakt van het estafette- kwartet", stelde Lewis. De afgelopen weken heeft Lewis de Amerikaanse sprint-coach Russ Rogers al om duidelijkheid gevraagd. Ook Tom Tellez, Lewis' clubtrainer, heeft zich kritisch uitgelaten. Lewis zal in ieder geval uitkomen op het verspringen, de 100 meter en de 200 meter.

00000

Jensen nieuwe keeper RKC

WAALWIJK — RKC heeft de 36-jarige Deen Birger Jensen aangetrokken als vervanger van doelman Herman Teeuwen. Teeuwen is door een accute hernia tenminste tot de winterstop uitgeschakeld.

Jensen tekende een contract voor een jaar. Hij werd twee weken geleden overbodig bij de Belgische eerste klasser Lierse SK, dat toen Jean-Marie Pfaff als sluitpost aantrok. Jensen was transfervrij.

RKC's nieuwe keeper maakte tien jaar geleden furore bij Club Brugge en speelde met die Belgische ploeg ondermeer in de finale van de strijd om de Europese beker voor landskampioenen tegen Liverpool. Voorts kwam hij twintig keer uit voor de Deense nationale ploeg.

NEDERLAND START OLYMPISCH TOERNOOI MET WINST

Kans op halve finale-plaats vergroot

Oranje in vier sets sterker dan Franse volleybalploeg

SEOUL — Arie Selinger zal, zonder enig bezwaar, tot in Seoul zijn doelen blijven bijstellen. Zijn Nederlandse ploeg is namelijk verder dan hij in zijn stricte planning had vastgelegd. De overwinning op Frankrijk, het eerste Nederlandse succes tijdens de Spelen, staat als bewijs. Het sprekende verschil 3-1 (15-8, 7-15, 15-11, 15-7) onderstreept de stijgende potentie van de volleybalploeg.

De tweede plaats in de groep, het opstapje naar de halve finale, is zaterdag in zicht gebleven en dat is niet gericht. Het grote veschil in de openingswedstrijd was dat Nederland als eerste zijn eigen peil bereikte, terwijl Frankrijk volgens coach Eric Daniel alleen in de tweede set op het niveau van zijn mogelijkheden had gespeeld.

Arie Selinger achtte het resultaat normaal, al vond hij dat Frankrijk een set teveel had gekregen. "In mijn voorspelling stond een overwinning van 3-0. Niet gebaseerd op optimisme, maar op het gegeven dat Frankrijk de laatste tijd niet goed heeft gespeeld. Mijn spelers waren daarvan evenzeer overtuigd als het feit dat zij dit moment wel op hun top staan."

SPROKKELEN

In de eeste set sprokkelde Nederland met moeite wat puntjes, maar kon zich toch niet echt loswerken. Frankrijk hielp zijn tegenstander over de hindernis door in die ene set dertien keer verkeerd op te slaan. Kansen weggeven, waaraan Nederland zich ook schuldig maakte, met zeven missers op dat punt.

Maar de ploeg van Selinger was veel degelijker. Foutjes werden gemaakt, maar in de volgende spelhandeling gecompenseerd door een team zonder aanwijsbaar zwakke punten. Bij Frankrijk lag dat anders. Het team werd gedragen door de geweldige spelverdeler Fabiani en de sterke aanvallers Mazzon en Boubier.

De laatse echter had al voor de wedstrijd het werk van Selinger verlicht, door uitgebreid te verklaren dat Nederland een gemakkelijke tegenstander was voor de openings- wedstrijd. Het was een prikkel die de Nederlandse groep behoorlijk oplaadde. Dat was vooral in het blokkeren te merken. Van de 52 punten kwamen er 2[illegible] rechtstreeks uit het blok, waarbij vooral Benne en Zoodsma gaaf werk afleverden.

Lichamelijk was Nederland niet alleen krachtiger, maar ook conditioneel veel machtiger. Dat bleek tegen het slot van de strijd, toen de waarde van het blok minder noodzakelijk werd, omdat de Fransen geen vuist meer konden maken.

Met de eerste set (15-8) in de tas, met de Franse aarzelingen, leken er nauwelijks problemen voor de mannen van Selinger. Dat was een misverstand. Fabiani leidde zijn spelers naar openingen in het blok, vooral in de buurt van het duo Blange/Grabert. De Fransen anticipeerden ook veel beter op de Nederlandse aanvalsacties, die al te consequent op Zwerver gericht waren. Het winstpunt werd weer verspeeld en met 15-7 incasseerden de Fransen de tweede reeks.

BESLISSING

Selinger haalden Zwerver en Grabert naar de kant. "Een geweldige beslissing van Arie", concludeerde Zwerver na afloop. "Ik heb er enorm van langs gekregen. De motivatie was minder geworden. Selinger liet mij op de bank zien, wat er mis ging. Daar merk je dat ook veel beter dan in het veld. Toen wij weer terug waren in de ploeg, werd alles beter. Wij waren in de derde set als het ware nieuwe volleyballers."

Die wedergeboorte was geen luxe. Frankrijk liep weg tot 6-2

(...vervolg op pag 13...)

160 Landen met 13.626 deelnemers

Indrukwekkende ceremonie opent de Spelen in Seoul

SEOUL — De Spelen van de 24e Olympiade, de grootste in de geschiedenis met deelneming van 13.626 sportlieden en officials uit 160 landen zijn zaterdagmorgen in het Olympisch stadion van Seoul onder stralende zonnenschijn geopend met een indrukwekkende ceremonie.

Voor de opening van de 24e Olympische Spelen, voor de eerste maal in zestien jaar vrijwel zonder boycot van landen, waren 70.000 toeschouwers naar het stadion gekomen, die toegangsprijzen hadden betaald tot 450 gulden. Op de zwarte markt deden tickets de afgelopen dagen tot het tienvoudige van de officiële toegangsprijs. Naast die 70.000 gelukkigen in het stadion werd de opening via de televisie door naar schatting een miljard kijkers in de wereld gevolgd.

Als voorspel op het spektakel in het stadion voeren op de naast het stadion gelegen rivier Han zo'n 500 schepen begeleid door 160 plankzeilers met vlag, voor elk deelnemend land een.

De ceremonie in het stadion begon met het binnenstromen van duizenden dansers, die op het ritme van drums en gongs op het veld het Koreaanse woord 'O-so-o Se-Yo (welkom) vormden en later overgingen in het Olympisch embleem.

OPENINGSWOORD

Nadat alle deelnemers, als eersten traditiegetrouw die van Griekenland en Nederland gewapend met oranje-parasols als twaalfde het stadion waren binnengekomen, verzocht Park Seh-Jik, de voorzitter van het Organisatie-comité, Juan Antonio Samaranch, de president van het IOC, het welkomstwoord te spreken. De Spanjaard deed dat in verschillende talen, waaronder het Koreaans. Vervolgens verklaarde de president van Zuid-Korea, Roh Tae-Woo de Spelen voor geopend.

Na het hijsen van de Olympische vlag onder het spelen van de Olmpische hymne, in 1896 gecomponeerd door de Griek Spyros Samara, werd het Olympisch vuur ontstoken door K.J. Sohn en C.A. Liem, wier namen geheim waren gehouden tot bij het betreden van het stadion.

De Olympische eed werd afgelegd door de Koreaanse basketballer Ho Je namens de deelnemers en zijn landgenoot Lee Hak-Rae, een judoscheidsrechter, voor de juryleden.

Oranje zitparasols vallen in de smaak

SEOUL — Het gebruik van de opvallende oranje zitparasols bij de intocht van de landen tijdens de openingsceremonie van de Spelen van de 24- ste Olympiade bleek een gouden greep van Wim Cornelis. De chef de mission had in zijn tijd als manager van de heren- hockey- ploeg een dergelijke stunt ook al eens bedacht.

In Seoul had Cornelis een zaak weten te vinden, die een kleine 300 parasols met in het Koreaans het opschrift 'Holland komt naar Seoul' op tijd wist te leveren. Het artikel diende twee doelen: het beschermde tegen de warmte in de volle kuip en gaf de vermoeide benen rust tijdens de wachttijd van een uur en drie kwartier op het middenterrein omdat de parasol ondersteboven als zitje kon worden gebruikt.

Voor de meelopende sporters en officials kwam het uitreiken van de opvallende paraplu zaterdag in de vroege ochtend voor vertrek als een volslagen verrassing. "Er was eerst wat hilariteit in de ploeg toen wij die dingen kregen", aldus vlaggedrager Eric Swinkels, "want wie denkt er nu aan een plu met die warmte. Pas later beseften wij, dat het toch een originele gedachte was."

Swinkels moest als drager van de vlag zijn parasol achterlaten. "Ik kon moeilijk met twee dingen in mijn hand lopen. Die stok woog trouwens niet veel. Veel minder dan mijn geweer. Dat viel reuze mee. Ik mocht later alleen mijn jasje niet uitdoen. Dat was jammer, want ik heb het behoorlijk warm gekregen."

Speciale instructies had de zilveren skeet- schutter van de Spelen in Montreal (1976) niet meegekrgen. "Ik moest alleen steeds een metertje achter die juffrouw met het bord lopen. Ik was niet nerveus. Het was alles bij elkaar een enorme ervaring."

Swinkels ging overigens met de rest van de ploeg mee bij het afmarcheren, maar hij was het stadion net zo snel aan de andere kant weer in. "Ik had een tribunekaart gekregen. Helemaal in mijn eentje heb ik nog van de rest van de show zitten genieten."

Toen de Nederlandse ploeg als twaalfde binnen- macheerde zwol het applaus van de circa 70.000 toeschouwers aan toen de oranje -parasols door de wit gehandschoende afvaardiging werden ontvouwd. "De rillingen liepen over mijn rug", aldus NOC- secretares Henriëtte Jongbloed. "Het was een fantastische belevenis", zei de doorgaans nuchtere bokser, Arnold Vanderlijde. "In Los Angeles moest ik de opening missen omdat ik zo vroeg aan de bak moest. Dit wilde ik niet laten lopen. Het was trouwens minder warm en vermoeiend dan ik had gedacht."

De Nederlanders moesten op het middenterrein wel bij hun parasol blijven, want de omringende sporters bleken te azen op het fraai ogende souvenir. "Als je niet oppaste was je hem zo kwijt", wist Jongbloed. "Verder stonden wij perfect langs de rand van de atletiekbaan. Alles kwam pal bij ons voorbij, ideaal voor het schieten van foto's."

De Sengalees Amamoustapha Make zwaaide na de ceremonie trots met zijn nieuw verworven bezit: een oranje paraplu. "Geruild met een Nederlander" vertelde hij lachend. "Ik hoefde er maar twee van mijn armbanden voor te geven.

Regilio Tuur start tegen wereldkampioen

Gunstige loting Vanderlijde vergroot kansen op medaille

SEOUL — Het lot heeft vrijdagmiddag in Seoul aardig meegewerkt aan de verwachting dat Arnold Vanderlijde olympisch bokskampioen kan worden bij de zwaargewichten. De Europese kampioen trof bij de urenlange lotingsprocedure in het boksstadion de Engelsman van Nigeriaanse afkomst Henry Akinwande.

Vedergewicht Regilio Tuur was aanmerkelijk minder gelukkig. De kleine Rotterdammer moet het opnemen tegen de Amerikaanse wereldkampioen en winnaar van het goud bij de Pan-Amerikaanse Spelen, Kelcie Banks.

Voor Tuur, vorig jaar winnaar van het brons bij de Europese titelstrijd in het Italiaanse Turijn kan het Olympisch toernooi zondagavond al voorbij zijn. Hij komt in het eerste avondprogramma van het toernooi in actie.

Arnold Vanderlijde heeft nog bijna een week rust voordat hij in actie komt in het toernooi, waarin 441 boksers uit 107 landen in twee ringen strijden om twaalf Olympische titels. Vanderlijde, wiens carrière vier jaar gelden in Los Angeles begon met een bronzen Olympisch medaille, komt maandag in het ochtendprogramma voor de eerste maal in actie. "Ik mag bepaald niet mopperen", vertelde Vanderlijde, nadat hij van zijn trainer Gyula Bodis het resultaat van de loting had vernomen. "Ik moet alleen mijn trainingsschema wat omgooien. De afgelopen dagen heb ik wat gas teruggenomen, omdat ik niet wist wanneer ik voor de eerste maal zou moeten boksen. Wij gaan nu weer gewoon hard trainen."

Vanderlijdes tegenstander Akinwande, op jeugdige leeftijd uit Nigeria gekomen, is internationaal niet bekend. De 25-jarige, met 1,96 meter een centimeter kleiner dan zijn tegenstander, studeert in Londen voor ingenieur. Vier jaar geleden, na het zien van het Olympisch toernooi in Los Angeles, begon Akinwande met boksen. In 1986 en 1987 was hij verliezend finalist bij de nationale titelstrijd. Dit jaar werd hij in mei kampioen van Engeland. Met zijn ruim vijftig partijen heeft hij aanmerkelijk minder ervaring dan Vanderlijde, in wiens startboekje ruim 150 gevechten staan. Akinwandes ouders in Nigeria weten niet eens dat hun zoon in Seoul is. De Engelse coach zei vrijdag, dat dat ook maar beter is, want zij zijn fel gekant tegen boksen.

Akinwande was enkele maanden geleden groot nieuws op de Engelse sportpagina's. Zijn werkeloosheids-uitkering werd door de autoriteiten gestopt, omdat hij full-time in training was voor Seoul. Naar aanleiding van de publikaties in de kranten wierpen enkele sponsors zich op hem financieel te steunen.

Het lotingsschema was voor Vanderlijde bepaald gunstig. De Limburger ontmoet in de kwartfinales, er zijn in totaal achttien zwaargewichten ingeschreven, waarschijnlijk de Canadees Tom Glesby of de Hongaar Gyula Alvics. Glsebу bokst donderdag tegen de Deen Claus Borge Nielsen en Alvics ontmoet op dezelfde dag de Spanjaard Ortega. Deze vier boksers maken het schema voor de achtste finales vol.

"Ik heb het voordeel dat ik die partijen kan zien. Ik denk dat Alvics mijn volgende tegenstander wordt. Die Canadees mag het ook worden, dan kan ik revanche nemen voor mijn nederlaag tegen Willie Dewit in Los Angeles", aldus Vanderlijde, die er op rekent dat in de kwartfinales de Rus Ramzan Sebijev, van wie hij vorige jaar bij de Europese titelstrijd in Turijn in de finale op punten won of de Amerikaan Ray Mercer zijn tegenstander wordt. "Ik heb dan liever Sebijev, want die ken ik."

REGILIO TUUR

Regilio Tuur trof het met Kelcie Banks bepaald niet. De 23-jarige in Chicago geboren Amerikaan werd drie jaar geleden in Reno wereldkampioen door een overwinning op punten op de Cubaan Jesus Sollet. Een jaar later versloeg hij in de finale van de Pan-Amarikaanse Spelen in Indianapolis Emilio Villegas (Dom. Rep.).

In 1985 werd zijn naam voor de eerste maal bekend, toen hij in de strijd om de wereldtitel zegevierde.

Banks had overigens heel wat moeite een plaats in het Amerikaanse team voor Seoul te veroveren. Na nationale titels in 1986 en 1987, werd hij dit jaar slechts derde. Dankzij het Amerikaanse selectiesysteem haalde hij toch nog Seoul door een benauwde overwinning (3-2) op Ed Hopson. Het verlies in de nationale titelstrijd was vooral te wijten aan het feit dat hij vier kilo had moeten aftrainen om de grens van 57 kg van het vedergewicht te halen.

Gyula Bodis, de trainer van de Nederlandse boksers in Seoul, was uiteraard gelukkig met de loting van Vanderlijde. "Het is voor Arnold een gunstige start. Regilio Tuur heeft het minder getroffen. Hij heeft wel eens gekscherend gezegd dat hij het liefst tegen Banks zou willen boksen. Die wens is dus nu voor hem in vervulling gegaan, maar ik had hem liever tegen een wat minder sterke tegenstander gezien in het begin."

Perfect Game!

CINCINNATI — Tom Brouwing (foto), pitcher van de Cincinnati Reds, heeft de eerste 'Perfect Game' in de Major League sinds vier jaar gegooid.

De Reds zegevierde vrijdag met 1-0 in de thuiswedstrijd over de Los Angeles Dodgers, de leider in de National League West. Browning liet geen van de 27 slaglieden op de honken komen.

Het was de eerste perfecte wedstrijd van een Reds-werper in het 119-jarig bestaan van de organisatie.

(...vervolg van pag 12...)

in een duel dat nog steeds beide kanten kon opvallen. Maar Nederlandse slagkracht keerde terug in de personen Benne, Zwerver en Zoodsma. Frankrijk twijfelde in zijn verdediging tussen een eerste afweervorm aan het net, of het achterveld versterken. De beste methode werd niet gevonden omdat Nederland, toen de machine werkelijk draaide, geen vaart meer terugnam.

De achterstand werd weggewerkt en de overtuiging groeide met de minuut in het duel dat tenslotte toch precies twee uur vergde. De score van 15-11 in de derde set was de aanloop naar een uitstekende vierde, die de Fransen heel hard raakte. Tot 3-3 bleef de verminderende kracht en de groeiende chaos bij Frankrijk verborgen, daarna stortte de eerste tegenstander uit het Olympisch volleybaltoernooi volledig in: 15-7.

Olympische Spelen

DRAMATISCH — Een dramatisch voorval deed zich voor tijdens de generale repetitie van de Openingsceremonie. Twee van de 76 parachutisten die boven het Olympisch stadion zweefden, misten hun doel, het grasveld. Een waaghals van het internationale gezelschap moest, omdat de parachute niet opening, zijn noodscherm gebruiken. Hij belandde achter de tribune. De ander kwam nog verder buiten het stadion terecht. Het is niet bekend of het tweetal gewond is geraakt.

00000

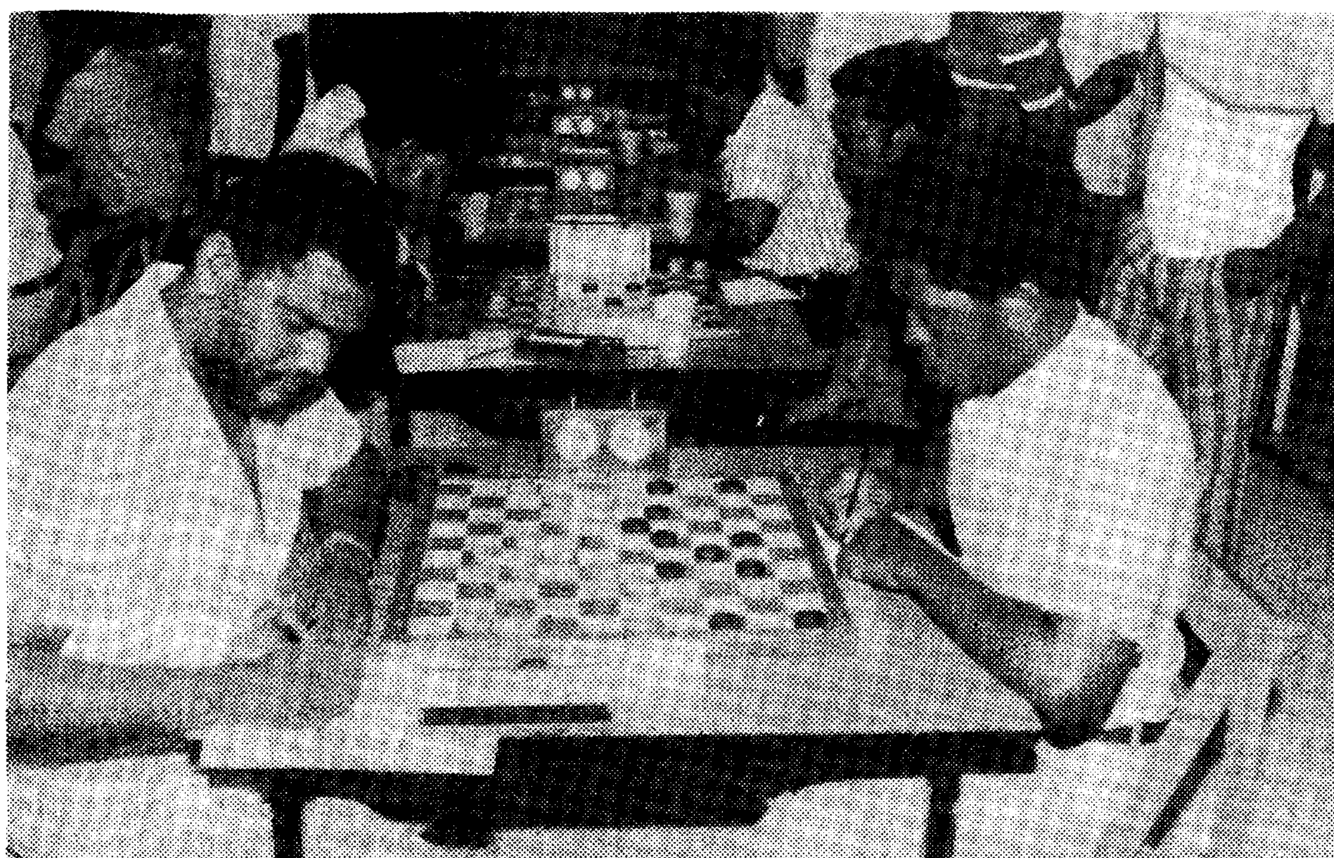
BADKLEDING — De Australische zwemploeg mag geen badkleding in zogenaamde 'zeehondenstijl' aantrekken tijdens de Olympische wedstrijden. De technische commissie van de Fina (de internationale zwem-organisatie) vindt dat die uitrusting voordeel in drijfvermogen oplevert. Men kwam te kort voor de Spelen met de kleding, zodat andere landen geen gelegenheid hadden zoiets te ontwikkelen, was het argument.

00000

CUBANEN — De teamleiding van Irak dreigde de Olympische equipe van 29 mensen terug te trekken als twee begeleidende artsen met de Cubaanse nationaliteit verstoken zouden blijven van hun accreditatie-kaarten. Volgens het Organisatiecomité werd in opdracht van het IOC zo gehandeld. Mensen, afkomstig uit een land dat de Spelen boycot (Cuba in dit geval), moeten volgens de regels worden geweerd. Na overleg met het IOC werd echter voor de medici alsnog een uitzondering gemaakt. Eerder hadden Cubaanse verslaggevers geen toestemming gekregen een kantoor in het perscentrum te gebruiken.

00000

ASIEL — De Roemeense discuswerpster Daniela Costian heeft zichzelf het uitzicht op een Olympische medaille ontnomen door politiek asiel te vragen in Australië. Ze deed dat samen met haar trainer Ivan Zanfirache. Het tweetal bleef enige tijd geleden in Turkije achter en wendde zich tot de Australische ambassade in Ankara. De 23-jarige Costian heeft in haar specialiteit met 73,78 meter de tweede wereldseizoen- prestatie op haar naam staan. Alleen Gabriela Reinsch deed het beter met een worp van 76,80 meter.

...Carlos Lorévile (l) aan de eerste tafel tegen Gilbert Merenciana...

Curaçaose dam-kampioenschappen

Carlos Lorévile na twee ronden alleen aan kop in ere-klasse

WILLEMSTAD — Na de tweede ronde van de Curaçaose dam- kampioenschappen gaat de titelverdediger in de hoogste afdeling, Carlos Lorévile, alleen aan de leiding. Als enige heeft hij twee gewonnen partijen geboekt terwijl de rest van de deelnemers daar niet aan toe kwamen.

Echt groot is de voorsprong van Lorévile echter niet. Er zijn nog meerdere ronden te gaan en de echte strijd moet nog geleverd worden. In Buurtcentrum Pietermaai speelden ook de hoofd- en A klassers om de respectievelijke titels.

Een mooie overwinning in de hoofd- klasse behaalde Franklin Maduro op de doorgewinterde Hugh Huggins. Bij zijn 13-e zet pakte hij één schijf voordeel. Huggins kon daarna de achterstand niet wegwerken en moest zich na 64 zetten (3 uur en 32 minuten) gewonnen geven.

Door deze overwinning gaat Maduro in deze klasse aan de leiding. Ook hij heeft 4 punten uit twee wedstrijd- dagen, terwijl de rest van de deelnemers nog niet aan twee gewonnen partijen zijn toegekomen.

In de A-klasse is de strijd iets feller. Geen van de deelnemers heeft de volle buit binnen kunnen halen. Henry Bernadina, Edsel Barbara, Juan Camelia en Hubert Borgschot gaan allen aan kop met 3 punten uit twee partijen.

De stand in de verschillende klassen ziet er na afgelopen woensdag als volgt uit:

Ere-klasse:
1. Lorévile 4 pt 2. Aghata 3 pt 3t/m7. Henriquez, Martis, Canchano, Panneflek en Wolf ieder 2 pt 8/9. Benito en Meulens 1 pt 10. Merenciana 0 pt.

Hoofd-klasse:
1. Maduro 4 pt 2. Leocaria 3 pt 3t/m7. Gibbs, Christopher, Monk, Bulo en Henriquez allen 2 pt 8t/m10. Bernabela, Huggins en Meriën 1 pt.

A-klasse:
1t/m4. Bernadina, Barbara, Camelia en Borgschot met 3 pt 5t/m8. Dalnoot, Martier, Alleé en Euson 2pt 9/10. Lourens en Juliana 0 pt.

Maandag 19.45 u wordt de strijd voortgezet in Buurtcentrum Pietermaai.

Boka Cross

WILLEMSTAD — De Curaçaose Atletiek Bond organiseert op zondag 25 september de laatste veld- cross oftewel 'kareda di mondi' voor dit seizoen.

De race zal om zeven uur 's morgens beginnen bij Boca Tabla en over 7 kilometer gaan. Atleten van 10 jaar en ouder mogen zich inschrijven voor dit sportgebeuren en dat kan geschieden bij A. Linzey, Totolicaweg 7, tel 77362. Vanaf vandaag tot en met 24 september tussen 18.00 u - 20.00 u.

SPORT AGENDA MALTA AMSTEL

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(zwembad)
geopend van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten.

BOWLEN
(Damacor Bowling Club, Chuchubiweg)
openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00- 02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur.

SCHAAKVERENIGING CURAÇAO
(Maduro Plaza)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

SCHAAKVERENIGING JANWE
(Sentro di Bario Janwé)
elke zaterdag van 09.00-13.00 uur uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf 7 tot 23 jaar.

ZONDAG
ATLETIEK (RRCK)
06.30 uur 10-km Fatumloop.

VOETBAL
16.00 uur C.D. Sta Rosa vs Vasco da Gama; 18.00 Sithoc vs De Koning - SDK.

VOLLEYBAL
19.30 F-A S.V. De Xaverianen vs Odesa; M-B Sharks vs Kamari V.C. UNA; 20.30 F-A Carnation Lluvia vs Sensation; M-A A.D. Wishi Tigers vs Sithoc; 21.30 M-B Xaverianen vs Botan.

*****

Knock-out toernooi

BOKSEN/DEN HAAG — Alex Blanchard, de oud-Europees kampioen in het halfzwaargewicht, bokst op 7 oktober in West-Berlijn tegen de op een Westduitse licentie uitkomende Turk Agamil Yildirim. Dit partij is afgesloten op acht ronden.

Snelschaak-toernooi

WILLEMSTAD — Zondag 18 september zal om 14.00 u op het Schaakcentrum Capablanca te Plantersrust de prijsuitreiking plaats vinden van het jaarlijkse kampioenschap van de Nederlands Antilliaanse Schaakbond (NASB).

Zoals bekend heeft Alvin Smith zijn titel geprolongeerd en worden er momenteel nog beslissings- wedstrijden gespeeld voor de 2e en 3e plaats.

Direct na de prijsuitreiking zal er een snelschaak- toernooi gehouden worden om de Curaçao Ginza Snelschaakbeker.

NEW YORK — De uitslagen van de vrijdag voor de hoogste Amerikaanse profcompetitie gespeelde honkbal- wedstrijden zijn:

National League: New York Mets — Montreal Expos 4-3, St. Louis Cardinals — Chicago Cubs 3-0, Cincinnati Reds — Los Angeles Dodgers 1-0, San Francisco Giants — Houston Astros 5-4, Pittsburgh Pirates — Philadelphia Phillies 7-5, San Diego Padres — Atlanta Braves (afgelast).

American League: Boston Red Sox — New York Yankees 7-4, Minnesota Twins — Chicago White Sox 5-4, Toronto Blue Jays — Cleveland Indians 4-3 (10 innings), Kansas City Royals — Oakland As 3-0, Milwaukee Brewers — Seattle Mariners 5-1, California Angels — Texas Rangers 7-2.

Centro: geen uitzicht op play-offs

Scherpenheuvel op comfortabele derde plaats na 1-1 gelijkspel

WILLEMSTAD — FFK- kampioen 1987 Centro Dominguito/Triple A heeft nog steeds geen uitzicht op een plaats in de eindronde van de ere- divisie competitie. De doorbraak naar winst waarop de Centro- supporters hadden gehoopt, bleef ook gisteravond uit. Meer dan een 1-1- gelijkspel was er niet te behalen tegen een, vooral in de tweede helft, goed uit de verf gekomen Scherpenheuvel/Setel.

Voor de Dominguito- ploeg die een behoorlijke achterstand heeft in te lopen op de overige ploegen, biedt de puntendeling niet voldoende soelaas. Het enige wat bereikt is, is een gedeelde zevende plaats met Jong Colombia. Beide ploegen hebben thans 10 punten uit 11 wedstrijden.

Centro is officieel nummer zeven omdat het een gunstiger doelgemiddelde heeft. Hetzelfde voordeel heeft Scherpenheuvel ten opzichte van Jong Holland, welke ploeg het dankzij het gelijke spel van gisteravond op de derde plaats gezelschap is gaan houden. Scherpenheuvel veroverde gisteravond zijn twaalfde winstpunt uit eveneens elf wedstrijden.

MENTAAL GELADEN

De 1-1 score waarmee het treffen afgesloten werd, was een goede weergave van wat er zich op het terrein heeft afgespeeld. In het besef dat het beide de winstpunten nodig had om verbetering te brengen in zijn positie en verdere mogelijkheden om nog door te dringen tot de play-offs, startte Centro mentaal geladen.

Het trok meteen het initiatief naar zich toe en gaf dit voor de duur van de eerste helft niet meer uit handen. De voorsprong die men in de 40- ste minuut nam was dan ook geheel in overeenstemming met het spelverloop omdat Scherpenheuvel tot dusverre erg stasich had gespeeld en had toegelaten dat Centro het tempo bepaalde.

Het doelpunt werd gemaakt door Stephen Emelia, zijn eerste van het seizoen. Een knappe diepte-pass in een gat van de verdedigings- linie van Scherpenheuvel en de aarzeling van keeper Mitchel Eleonora om uit zijn doel te komen, bood Emelina de kans om zijn ploeg op voorsprong te brengen. Hij maakte niet de fout overhaast te werk te gaan, maar schoof de bal beheerst langs de uitlopende Eleonora.

Scherpenheuvel benutte de pauze beter dan Centro want in de hervatting waren de rollen omgedraaid. Niet de kwaliteit maar de conditie liet de Centrospelers in de steek, waardoor Scherpenheuvel een veldmeerderheid verkreeg. Meer mankracht werd ingezet in het offensief en dankzij de stuwende kracht van de middenvelders Bildo, Riashel Curie en André Bernardus, trok men met toenemende frequentie richting Centro- doel.

GELIJKMAKER

De gelijkmaker viel betrekkelijk vroeg, namelijk in de 58- ste minuut uit een strafschop, maar daarna heeft Scherpenheuvel zich nog menig doelkans weten te scheppen. De strafschop was een rechtstreeks gevolg van de toenemende druk die Scherpenheuvel vanaf de hervatting op de Centro- verdediging had uitgeoefend.

De doorgebroken Irving Pieternella werd als laatste redmiddel door verdediger Chika Francisca in het doelgebied onderuit gehaald ten koste van een strafschop. Etienne Neuman voltrok het vonnis en liet daarmee zijn derde seizoenstreffer aantekenen.

De eerste- divisie wedstrijd tussen Hubentut Westpunt en Vesta eindigde eveneens in een 1-1 gelijkspel. Bij rust was de stand 0-0.

In beide divisies staat voor morgenavond een belangrijke wedstrijd op het programma. In de ere- divisie treedt koploper Undeba aan tegen een in nood verkerend Jong Colombia, dat als gevolg van het gelijkspel van gisteravond van Centro is afgezakt naar de voorlaatste plaats. In de eerste divisie moet Eleven Brothers zijn koppositie verdedigen tegen Canisius Boys dat zich tot nu toe heeft ontpopt als één van zijn voornaamste belagers.

Sadowskaja wereldkampioene dammen

JALTA — De 21-jarige grootmeester Zoja Sadowskaja heeft de wereldtitel dammen bij de dames heroverd.

De speelster uit Minsk versloeg in de tweekamp over twaalf partijen titelhoudster Olga Lewina uit Charkov met 16-8. Sadowskaja behaalde in Jalta zes overwinningen en liep tegen twee nederlagen op.

Lewina had vorig jaar Sadowskaja onttroond in de reguliere wereldtitelstrijd. Sadowskaja werd daarin vierde, achter onder meer Karen van Lith uit Nederland. De verliezer had het recht de nieuwe wereldkampioene uit te dagen en maakte daarvan gebruik. Sadowskaja werd voor de tweede keer wereldkampioene. In 1986 had ze de titel veroverd op Elena Altsjoel.

Johnson in topvorm

NAGARA — Ben Johnson gaat tijdens de Olympische Spelen onder de 9.90 seconden lopen over de 100 meter. Deze voorspelling deed maandag Charlie Francis, de trainer van de Canadese sprinter die de zes maanden geleden geblesseerd was en dit jaar niet sneller was dan 9.98. Francis verwachtte niet dat 'Big Ben' in Seoul zijn eigen wereldrecord van 9.83 zal verbeteren. "Het zal in Seoul kouder zijn dan vorig jaar bij de wereld- kampioenschappen in Rome", aldus Francis.

Ben Johnson werd deze zomer bij twee world- cup wedstrijden verslagen. In Zurich door Carl Lewis, in Keulen door Calvin Smith. "Die nederlagen hebben het zelfvertrouwen van Johnson niet aangetast. Hij was destijds moe en niet geheel fit. Nu gaat het uitstekend met hem. Ik weet alleen niet precies hoe hard hij loopt, omdat hij niets meer op topsnelheid wil doen voor het begin van het Olympisch toernooi."

MENSEN

Antonio Ruiz leidt hier de optocht van zijn tweede klas om het startsein te geven voor het SLOPEN van een zogeheten 'crackhouse' in een van de buurten van Florida die het meest in de greep is van de alles vernietigende drug 'crack'. Men heeft besloten drastisch te gaan handelen teneinde de uit de hand gelopen handel en het gebruik van crack enigzins te remmen. Het huis op de foto is het honderdste dat gesloopt wordt sinds Miami is begonnen met het slopen van leegstaande gebouwen die vaak door druggebruikers wordt gebruikt als onderkomen voor het verhandelen en gebruiken van drugs. Crack is in de Antillen bekend als base.

*****

Toen de VEILING van spullen die aan Elton Jonh toebehoorden ten einde liep, had het er veel van dat de opbrengst ongeveer 8.5 miljoen dollar zou zijn. Het veilinghuis Sotheby's had de opbrengst van de meer dan 2000 items geschat op 5.1 miljoen dollar. Elton John die zelf op toernee was toen de veiling werd gehouden, belde dagelijks naar het veilinghuis om te zien hoe de verkoop ging.

*****

Een gevaarlijk geachte gevangene in het Zuidwesten van Frankrijk die PER ABUIS werd VRIJGELATEN, is weer aangehouden in het huis van zijn ouders. zijn vrijlating was het gevolg van een verwisseling van twee gevangenen met dezelfde achternaam. De man zat een straf uit van 12 jaar wegens ernstige zededelicten en verkrachting van een geestelijk gehandicapte vrouw van 26 jaar in 1987. Eigenlijk had een andere man met dezelfde achternaam vrijgelaten moeten worden. Dat was een spanjaard wiens straftijd van vier jaar wegens een aanslag uit ontevredenheid over zijn verzekeringsfirma erop zit. Of de Spanjaard met dezelfde achternaam medeplichtig was aan de persoonsverwisseling was niet direct duidelijk.

*****

De verkiezingen voor het huis van afgevaardigden van de Amerikaanse staat Rhode Island hebben het begin ingeluid van een POLITIEKE CARRIERE van alweer een Kennedy. Patrick Kennedy, de jongste zoon van senator Edward Kennedy, won de voorverkiezingen van de Democratische partij in zijn district en kreeg daardoor meteen een zetel in het parlement van de staat omdat er geen Republikeinse tegenkandidaat was. De 21-jarige Patrick student aan de universiteit van Providence zei dat hij bij het uitoefenen van zijn functie zal luisteren "naar de wensen van het volk en niet naar de eisen van partijbonzen". Volgens hem had de partijleiding hem gezegd op zijn beurt te wachten toen hij zich kandidaat had gesteld voor de verkiezingen."De boodschap is duidelijk", zei hij toen de uitslag bekend was. "Ze zeiden me mijn beurt af te wachten, welnu vandaag is het onze beurt".

*****

De BELAGER van de schrijver Harry Mullisch mag het komende jaar niet meer in de directe omgeving van diens huis komen, tenzij hij in de bus of de tram zit. Houdt hij er zich niet aan dan moet hij per overtreding een dwangsom van vijfduizend gulden betalen. Dit werd in het kort geding bepaald dat door de schrijver werd aangespannen tegen de man die hem reeds geruime tijd molesteerde. De man mag Mulisch niet meer rechtstreeks benaderen en hij moet zich vooral onthouden van vernielingen aan het huis van Mullisch en diens auto. Zaken die hij allemaal reeds heeft geprobeerd.

*****

Automobilisten die in Noorwegen worden aangehouden met een te HOOG ALCOHOLPROMILLAGE, moeten vanaf donderdag op een forse geldboete rekenen. Die kan oplopen tot zes weken salaris, wat kan neerkomen op 6.000 gulden. Het land, dat een erg strenge wetgeving heeft op alcohol in het verkeer, heeft tegelijk de bepaling afgeschaft waarbij overtreders automatisch drie weken achter slot en grendel verdwenen. Gevangenissen blijven gereserveerd voor ernstige gevallen. Maar betraspte automobilisten raken meteen gedurende twee jaar hun rijbewijs kwijt. "Mensen moeten in hun portemonnee getroffen worden", zei een politie woordvoerder. De veilige marge van de automobilisten ligt bij een glas wijn of een half glas bier.

*****

Er is een DOORBRAAK VOOR DIALYSEPATIENTEN, dat zeggen doktoren die het hormoon erydropoetine hebben toegepast op enkele van hun patienten. De medicijn maakt het leven voor nierpatienten aantrekkelijker en dragelijker. Verwacht wordt dat de medicijn binnen twee of drie weken in Nederland wordt erkend. Het hormoon is gedurende drie jaar bij vrijwilligers toegepast. Het resultaat was zo indrukwekkend dat het nog deze week zal worden toegediend op dyalisepatienten in het Elizabethsgasthuis in Haarlem. Ook de hartwerking verbeterde bij de patienten na het gebruik van de medicijn. Er moeten echter onderhandelingen plaatsvinden met verzekeraars en Fondsen gezien de nogal hoge prijs van het produkt. Het gaat per patient 15.000 meer per jaar kosten. Verwacht wordt dat door concurrentie in de pharmaceutische handel de prijs wel enigzins omlaag zal gaan.

*****

BEIJNG — China moet de voortholende inflatie onder controle hebben als het zijn volgende stap op de weg naar een meer kapitalistische economie wil kunnen maken, aldus China's leider Deng Xiaoping. Daarmee steunt hij de critici van de economische hervormingen die vinden dat het tempo daarvan te hoog ligt. Deng vindt dat China sinds de hervormingen 10 jaar geleden begonnen in bevredigende zin is vooruitgegaan.

*****

AGENDA CURAÇAO

Conimex

WEEKEINDEDIENST EILANDSGENEESKUNDIGEN
STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
17 september 1988 vanaf 08.00 uur t/m 19 september 1988 om 07.00 uur.
Dokter Guerrero- Bakmeyer, Spreekkamer: Sentro Medico Marie Pompoen, tel.: 615265-615044; spreekuren 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 74279 b.g.g. 625822/625800 toestel 143.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy, mevr. Nassy-Tseng, Lutchman, Tseng, Winklaar, Braakman, Doran en mevr. Guerrero-Bakmeyer)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
16 september 1988 vanaf 17.00 uur t/m 19 september 1988 om 07.00 uur
Dokter Elhage, Sentro Medico Seru Fortuna, tel.: 84122; spreekuren 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 371661 b.g.g. 625822/625800 toestel 143.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Roose, mevr. Braakman-Bonder, Whiteman, mevr. Goilo, mevr. Soliana-Tjin, Heerenveen, Nivillac, King, mevr. Rosales-Concession, mevr. Pablo en Elhage)

DERDE DISTRICT BANDABAO
16 september 1988 vanaf 17.00 uur t/m 19 september 1988 om 07.00 uur.
Dokter Spong, Spreekkamer: Sentro Medico Tera Kora, tel.: 648700; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen: tel.: 87004 b.g.g. 625822/625800 toestel 143.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Tweed, Vonhögen, Schellens, Lucacius en Spong).

*****

NACHTDIENST ARTSEN: Patiënten van de artsen van Bandabao (3e distrikt) kunnen in spoedgevallen telefoon 641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren.
De patiënten van de andere medische distrikten kunnen voor spoedgevallen de artsenpraktijk van hun eigen huisarts bellen; het antwoordapparaat zal dan mededelen wie de dienstdoende arts is.

*****

THORAX CENTER (Jan Noorduynweg naast UNA, tel.: 85544): openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 85917.

*****

WIT GELE KRUIS PRINSES MARGRIET (wijkverpleging): Kantoor Santa Maria 17, tel.: 82947/81078; geopend van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; zaterdag de gehele dag gesloten; na 17.00 uur kunt u de zuster van de wacht bellen: zuster de la Paz, tel.: 79063, pageboy 027-360.

KLEUTERBUREAU: 14.00-16.00 uur alleen volgens afspraak.

ZUIGELINGENBUREAU: maandagmiddag van 12.30-15.30 uur; donderdagmiddag van 07.15-10.30 uur; alleen volgens afspraak.

*****

NEUTRALE WIJKVERPLEGING (voorheen Wijkverpleging Curaçao): Kantoor Rio Canario-/Gosieweg, tel.: 44231 44232; geopend van maandag t/m vrijdag van 07.00-18.00 uur; de wacht heeft zuster Panneflek, tel.: 671505 b.g.g. tel.: 44838.

*****

GEZINSVERZORGING (Kwido pa Famia): geopend van maandag t/m vrijdag van 07.00-12.30/13.30-17.00 uur, kantoor Sta. Maria 17, tel.: 80222.

*****

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU: voor meer informatie kunt u de volgende nummers bellen: 75628, 672289 en 55504.

*****

LUCHTPOSTSLUITING (Postkantoor Groot Kwartier)
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 11.30 uur; woensdag 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag 17.30 uur en zaterdag 10.45 en 17.00 uur.

DIERENARTS: Veterinaire Dienst, Parera, tel.: 614000.

DIERENASIEL: dagelijks geopend van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; op zaterdag van 08.00-13.00/14.00-18.00 uur, tel.: 54300.

*****

BOTICA BANDABAO: dagelijks geopend van 08.00-19.00 uur.

BOTICA'S (weekeindedienst)
Zat.: Otrobanda
De Goede Hoop, Jan Noorduynweg 15, tel.: 82857.
Punda
Wilhelmina, Hendrikplein 13, tel.: 612380.

Zon.: Otrobanda
Groot Piscadera, Jan Noorduynweg, tel.: 85022/85023.
Punda
Juliana, Julianaplein 6, tel.: 54500.

*****

VERLOF BEGRAFENIS
17 sept.: R.J. Grüning, Patrijsweg 9.
18 sept.: H.R. Andrade, Vesuviusstraat 19.

*****

DIVERSEN
ANTILLIAANSE GNOSTISCHE BEWEGING
Brievengat: iedere maandag- en woensdagavond om 19.30 uur te Jirajaraweg 8, Centrum Devi Kundalini.
iedere woensdag- en vrijdagavond om 19.30 uur te **Openbare Basisschool Brievengat.**
Bandabao: iedere donderdagavond om 19.30 uur gebouw Credit Union San Pedro.
Kanga: iedere woensdag- en zaterdagavond om 19.30 uur te Centrum Abraxac, achter Kooyman.
Santa Rosa: iedere maandag- en zaterdagavond om 19.30 uur te Aloëstraat 12.

*****

MAANDAG
DIVERSEN
TOERISTENSCHIP
09.00-18.00 uur "Carla Costa" S.J.

*****

KERKDIENSTEN
KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned.).
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 en 19.00 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.; 19.30 uur; zon.: 09.00 (Ned.) en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned.).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
(Santa Ana): zat.: 19.30 uur; zon.: 08.00 en 19.00 uur
(Santa Famia): zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 20.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO: zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagra
zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 1
(charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima):
18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
TERA KORA: zon.: 18.00 uur.
WESTPUNT: (H. Petrus): zat.: 19.00
zon.: 08.30 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes):
10.00 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 19.00 uur;
06.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus):
18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

*****

EVANGELISCHE BROEDERGEMEEN
MORAVIAN CHURCH
Goeroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur geen dienst.
zondagmorgen 09.30 geen dienst.
**Emmy Berthold Kleuterschool, S
sant)**
zondagavond 18.00 uur Papiamen
dienst.

*****

Wega di Number CURAÇAO
5136
4804
0832

BIOSCOPEN
GOLDEN DRIVE-IN
zaterdag: 21.00 uur en 24.00 uur, **zon dag:** 21.00 uur *Red Heat* 18 jr. (*f*.5 p.p.).

*****

TELECURAÇAO
ZATERDAG: 16.30 Ora pa mucha 17.00 Indonesië; 17.30 Telefiesta m Tante Irma en Tante Shirley; 18.30 Mo da ku Mylene; 19.00 Notisiero Tele-8 19.30 Olympische Spelen; 22.00 Weg di Number Kòrsou; 22.10 vervolg Olym pische Spelen.

ZONDAG: 16.15 Sena di Señor; 17.0 Sala di konsierto; 17.45 Wega di Num ber Kòrsou; 18.00 Telepatria met Chir Behilia; 19.00 Notisiero Tele-8; 19.3 Olympische Spelen.
(wijzigingen voorbehouden)

*****

UTRECHT — In Nederla is al enkele weken een groo scheeps onderzoek gaand naar de handel in en de ve vaardiging van kinderporn In het kader daarvan zijn vri dag huiszoekingen geda waarbij een verdachte is a gehouden. Er worden meer a restaties verwacht.
De Utrechtse politie heeft d zaterdag meegedeeld. Ze is ov rigens "in het belang van h onderzoek" zeer spaarzaa met informatie. Het gaat o een omvangrijke zaak. In d verse plaatsen in Nederla zijn videobanden, dia's en foto in beslag genomen, aldus de p litiewoord- voerder.

AMIGOE Tel: 672000

UITGEVERIJ AMIGOE NV
Scherpenheuvel z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-313
Algemene Bank nv
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiels Bank nv

CURAÇAO
Centrale (alle afdelingen)
672000
Directie:
Ingrid de Maayer-Hollander.
Antillean News Holding NV
Hoofdredactie:
Ard Horvers (hoofdredacteur)
Hanneke van Kouwen (wnd. hoofdredactrice)
Overige leden Redactie:
Toon van Dongen, Yvonne van Es, Sheila Rhodes (secretaresse), Chris van Grol (sportmedewerker), Solange Isselt (opmaak) en Ken Wong (fotograaf)
ADVERTENTIE-AFDELING
Acquisitie:
Viola Bernardus en Janny Naaldijk.

Aanname advertenties:
Maandag t/m vrijdag van 07.30-16.00 uur; zaterdag 07.30-10.00 uur.
Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór vier uur binnen zijn of op dezelfde dag vóór tien uur.

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 07.30-16.00 uur worden opgegeven, behalve op zaterdag.
Alleen zoekertjes die op maandag en donderdag vóór twaalf uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

UITGEVERIJ AMIGOE ARUBA
Nassaustraat 110.
Tel.: 24333 (drie lijnen).
Directeur-Hoofdredacteur:
Jos van der Schoot.
Redactie: Ramiro Tromp, Anna Tromp- Van der Schoot, Djisbie Franken (fotograaf).
Advertentie-afdeling: Jos van der Schoot en Eileen Landsmark.

BONAIRE
Correspondent:
Hubert Linkels, Kaya Gobernador N. Debrot 154, tel.: 8627.

SINT MAARTEN
Correspondent:
Gerard van Veen, Postbox 118, tel.: 873859 (Franse kant).
Abonnement en advertenties:
The Chronicle, Grounddove Road, Pointe Blanche, tel.: 23919.

SABA:
Correspondente:
Ruth Hassell, tel.: 2299.

ST. EUSTATIUS:
Vertegenwoordigster / Correspondente:
Peggy van de Horde, Whitewallweg 1.

HILVERSUM
CORRESPONDENTEN
Jos de Roo en Victor Hafkamp: Radio Nederland Wereldomroep (tel.: 035-16151, toestel 319).

Persagentschappen: ANP en AP.
Samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers.

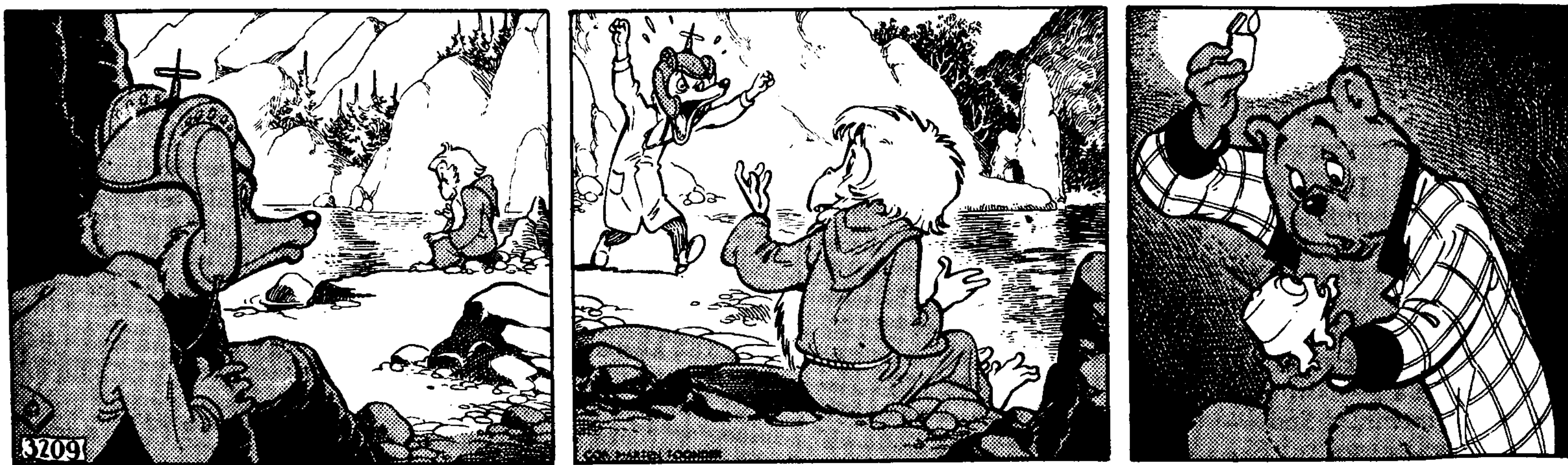
DRUKKERIJ: Rotaprint NV
DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Districo NV, **tel.: 370503, 370504 en 370304.**
Voor klachten gelieve deze nummers op te bellen. Het abonnementsgeld kan ook betaald worden via Giro rek. nr.: 208.000, Maduro's Bank rek. nr.: 286.330.08 en ABN rek. nr.: 11.15.626.
Aruba: Nassaustraat 110, tel.: 24333.
Bonaire (abonnementen en incasso): mv. A. Wong-Loi-Sing, Noord Saliña.

Losse nummers 60 cent:
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen **vijftien gulden per maand.**

Buiten Antillen (Nederland):
NA*f*.80,15 per maand (luchtpost) of NA*f*.24,- per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen.

Tom Poes en het Stenenbeen-probleem

door Marten Toonder

3209 — Heer Bommel wist natuurlijk niet, dat het praatlopertje zweeg door een technische ingreep. De specialist Slagslager had draadloos het electronische brein uitgeschakeld om in rechtstreeks contact met zijn patiënt te kunnen treden.

Maar hoewel hij heer Ollie's droevig gepraat duidelijk hoorde, kon hij er op dat moment geen antwoord geven. Dat kwam omdat hij doende was met het besluipen van de kluizenaar en daarbij moet men stilte in acht nemen, dat is duidelijk.

De grijsaard zat aan de oever van het bergmeer. Hij was in diepe gedachten verzonken, maar het geluid van een vallend steentje deed hem opschrikken.

"Kijk, kijk!" sprak hij verrast. "Ik weet wat u komt doen. U komt uw mechaniekje terughalen. U wilt niet, dat ik het bij mijn verzameling voeg. Oh heb ik het mis? U bent toch de uitvinder van het slaagsysteem en de kalenderspreuken?"

De ander zweeg nog steeds maar er was een gevaarlijk lichtje in zijn ogen toen hij dreigend naderde.

"Welnu," voer de grijsaard voort, "ik moet u teleurstellen. Het instrumentje is voor mij, wanneer de patiënt genezen is".

"Schurk!" riep nu de heer Slagslager woedend. "Wat let me om je in het water te gooien?"

In zijn toorn had hij de aansluiting vergeten en zo kwam het, dat heer Bommel tot zijn ontzetting het praatlopertje met luide stem horde roepen: "Wat let me om je in het water te gooien?"

HENRY ® By Dick Hodgins

HENRY'S RHYMES FOR OUR TIMES
When I see a sign that reads:
WET PAINT
I have to test to see if it is...
... or ain't!

BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

CUBCAKE, I GUESS I CAN'T DO ANY-THING RIGHT!
EVERYBODY'S ALWAYS YELLING AT ME!
NOBODY REALIZES HOW SENSITIVE I AM!

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

WHAT KIND OF PINUP IS THAT?
YOU'LL SEE
BEETLE, YOU'RE IN TROUB... BUB... BBL...
TUMMY ATTACK

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

MY TESTS SHOW THAT YOU'RE ALLERGIC TO SUN, WIND...
TOADS, GRASS, LEAVES, DUST, SAND, RAIN, BUGS, ROCKS...
AND QUACKS!

AGENDA BONAIRE

LITIE: 8000
ANDWEER: 8222
XICENTRALE: 8845
OSPITAAL: 8900

NDFILL te Lagoen: maandag t/m vrijdag n 07.00-16.00 uur; zaterdag 08.00-12.00 r; zondag gesloten.

PENBARE BIBLIOTHEEK
peningstijden voor het publiek)
andag en donderdag van 14.00-18.00 ; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/ 00-17.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00)
peningstijden voor lezers)
ensdag van 14.00-19.00 uur.

OSTSLUITING: maandag t m vrijdag ngetekende stukken 15.45 uur; gewone kken 16.30 uur.

RVICE CLUBS
wanis: donderdagavond 19.30 uur - Hotel naire.
ns: informatie E. Felipa, tel.: 8546/8238.
und Table: elke tweede maandag - urtcentrum Terra Corra.
tary: woensdag 12.00 uur-Hotel Bonaire.

STUURSKANTOOR EN BEVOLKING: 00-12.00/14.00-15.30 uur loketten geond.

UZIEKBIBLIOTHEEK: voor bezichtiging rvan gelieve contact op te nemen met de er Rudy Bedacht, Noord Nikiboko 194.

LITIECLUB (Weg naar Willemstoren): opend op vrijdag van 20.00-24.00 uur; zadag van 12.00-24.00 uur.

REEKUUR (gezaghebber): elke donderg van 09.00-11.00 uur op het Beurskantoor, Kralendijk; laatste donderg van de maand van 10.00-12.00 uur te con.

ERENARTS DR J.A. JANSEN (Doksklinlek Noord Saliña, tel.: 4255): eekuren: dinsdag en vrijdag van 14.00-00 uur en voorts volgens afspraak.

V: openingstijden slachthuis maant/m woensdag van 07.00-12.00/13.00-.00 uur en donderdag en vrijdag van 00-11.00/11.30-14.30 uur.

RKDIENSTEN
nt Bernarduskerk Kralendijk:
elijks 18.45 uur; zondag 08.30 en 19.00
omotokerk Antriol:
elijks 19.30 uur; zondag 09.00 en 18.00
dovicuskerk Rincon:
elijks, ook zondag, 19.30 uur.

ACHTENBEZORGING doorgeven mevr. A. Wong- Loi- Sing, Kaya cique 4.

Capaciteit binnenkort groter

Telbo N.V. achthonderd nieuwe aansluitingen bij

KRALENDIJK—De afgelopen drie weken hebben op Bonaire een aantal ingrijpende werkzaamheden plaatsgevonden in de telefooncentrale van Kralendijk.

Deze werkzaamheden werden uitgevoerd door een technicus van Nepostel, dat is het Nederlandse bedrijf van de PTT. Nu zijn er achthonderd nummers meer beschikbaar en binnenkort betekent dat er in deze centrale een capaciteit is van maar liefst 1800 nummers.

Overigens is het niet uitgesloten dat er enige stagnatie zal ontstaan in de abonneenummers die met 83 (onder andere bestuurskantoor - red) en dat zou dan inhouden, dat deze nummers veranderd zullen moeten worden. Daar zullen de telefoonabonnees vroegtijdig van op de hoogte worden gesteld.

Naar de Amigoe begrepen heeft, zal de nummerverandering rond dinsdag 20 september plaatsvinden, maar dat is nog niet officieel. De achthonderd nummers die nieuw zijn zullen zodra zij uitgegeven zijn aan de wachtende abonnees, beginnen met het cijfer vijf, aldus het hoofd van de Telbo N.V. /LRD ing E.E. Daniel.

CUB dankt voor hulp bij Expo Antil

KRALENDIJK—De deelname van de Club Bonairiano met een etenswarenstand aan de Expo Antil '88 is mogelijk geworden door de steun die de overheid van Bonaire heeft verleend.

Daarbij gaf Cai Marsera aan Jose Sint Jago (Jo Juana) toestemming om gedurende tien dagen aan de grill van de CUB te staan en zoals zijn naam al zegt, leguanen te grillen. Ook Aubrey Sealy verleende medewerking die op prijs werd gesteld, want hij zorgde voor zout van de Antilliaanse Saltcompany, een dochteronderneming van het bekende bedrijf AKZO. Pancho Cicilia zorgde voor een grote hoeveelheid vis en leguanen, aldus de voorzitter van de Club Union Bonaire drs. Eus Anthony.

Tijdens de tentoonstelling is er veel reclame gemaakt voor Bonaire, waar folders en posters werden uitgedeeld, Bonaireaanse muziek te horen werd gebracht en typisch Bonaireaanse gerechten werden aangeboden.

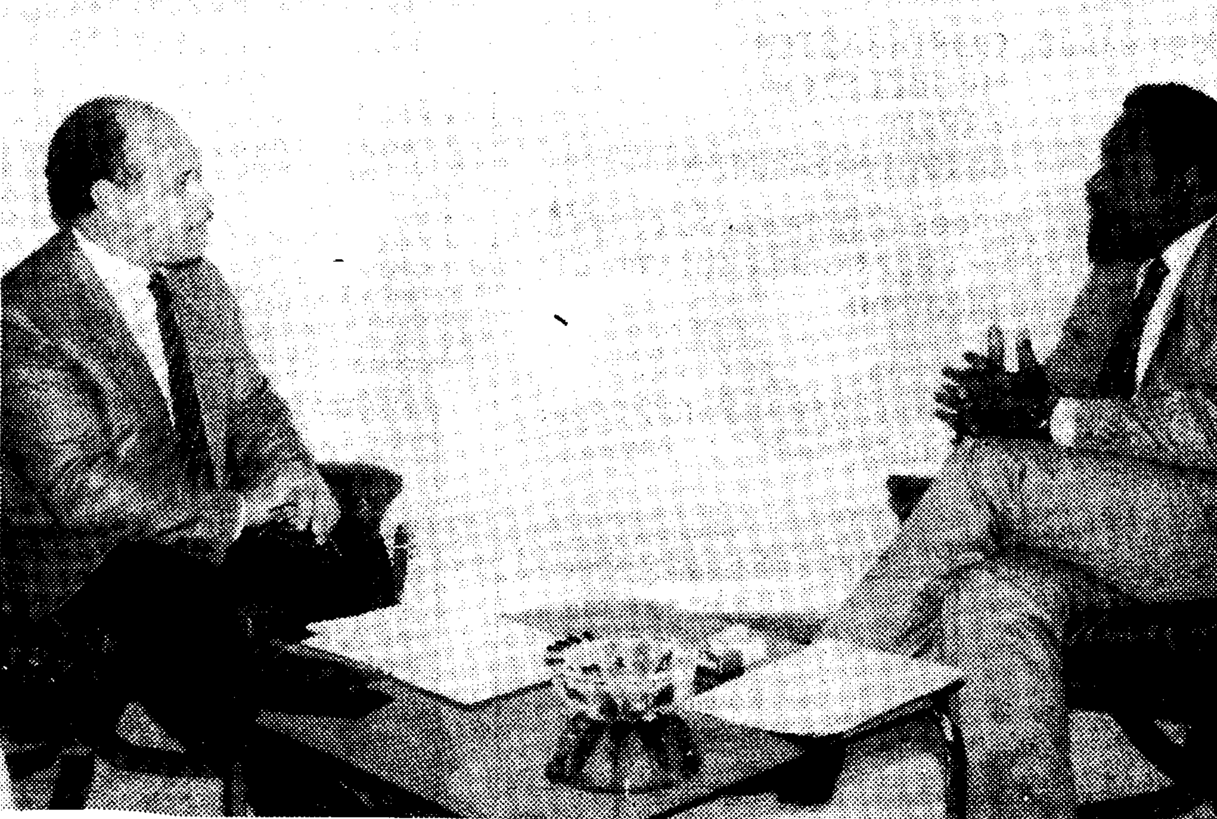
COLOMBO — Jayewardene (82) is niet beschikbaar voor een 3e ambtstermijn als Sri Lanka's staatshoofd. Hij is sinds 77 president. Hij was van de Verenigde Nationale partij. Lijsttrekker van de UDP zal zijn op voorstel van de president de huidige premier Premadasa, die een verklaard tegenstander is van het door Jayewardene ondertekende vredespakt met India. Premadasa is bij de Senegalezen erg populair.

Brand bedwongen in Peruaans natuur-reservaat

LIMA — De laatste vuurhaard is gedoofd in het Peruaanse naturp reservaat bij Machu Picchu. De brand heeft een paar weken gewoed, en vormde een bedreiging voor een gebied van enorme cultuur- historische waarde.

Leger- generaal Marciano Rengifo die de leiding had bij de blussings- operatie maakte bekend dat het vuur totaal was overwonnen. In de toeristenplaats Cusco, welke vroeger de hoofdstad moet zijn geweest van het Inca- imperium gaf de generaal een persconferentie. De laatste vuurhaard was in de Machu Kenta- berg in de buurt van Machu Picchu. Daarbij maakte men gebruik van een leger- helicopter van waaruit men de brand met water bluste. Het gevaar dat het gebied van Machu Picchu in vlammen op zou gaan is hiermee voorbij, aldus de generaal. De brand ontstond op 7 augustus bij het vuilverbranden door een campesino. Het breidde zich in korte tijd uit. Uiteindelijk is zevenduizend hectare aan beplanting verloren gegaan.

Braziliaanse ambassadeur bij Crestian

WILLEMSTAD — Onlangs legde de Braziliaanse ambassadeur te Port-of-Spain, Trinidad, Z.E. Fernando Silva Alves een bezoek af bij de minister voor Ontwikkelings- samenwerking, ing Franklin Crestian.

Het bezoek stond in het kader van de voorbereidingen voor de vergadering van de Tweede gemengde commissie Brazilië/ Nederlandse Antillen, die eind november in Brasilia zal plaatsvinden.

Zege Nee voorspeld

Littin terug naar Chili

MADRID — De Chileense film- regisseur Miguel Littin die bij twee gelegenheden kandidaat werd gesteld voor een Oscar- prijs van Hollywood keert terug naar zijn vaderland Chili. Hij was sedert 1973 in ballingschap.

Meteen na de staatsgreep welke generaal Augusto Pinochet op 11 september 1973 aan de macht bracht en waarmee een einde werd gemaakt aan het bewind van dr Salvador Allende als president ging Littin in ballingschap. Hij wil nu gaan deelnemen aan het referendum op 5 oktober dat handelt over de aanvaarding of afwijzing van de kandidatuur van dezelfde Pinochet als president.

Littin zei in Madrid dat hij een heel grote Nee voor ogen ziet. Een Nee zo groot "als het machtige Andes- bergte". Hij keert niet terug om zich direct blijvend te vestigen in Chili maar om zich te verenigen met "mijn mensen, mijn volk, dat een van zijn belangrijkste ogenblikken beleeft van zijn geschiedenis". Hij keert eind oktober terug naar Madrid om zijn film Sandino af te maken, welke film in Nicaragua werd opgenomen. Volgend jaar wil hij in Chili komen wonen.

Lusinchi laat laatste guerrilla leider vrij

CARACAS — President Jaime Lusinchi van Venezuela heeft de laatste nog gevangen zittende guerrillaleider gratie verleend zodat hij op vrije voeten kon worden gesteld.

Op deze manier brak de vrijlating aan voor Gabriel Puerto die in Caracas zijn straf uitzat in de San Carlos- gevangenis. Hij werd indertijd veroordeeld wegens rebellie. Het duurde indertijd geruime tijd voor men de hand op hem kon leggen. Hij was de laatste gedetineerde die nog vast zat voor zijn aandeel aan de guerrilla- strijd. Deze laaide in het begin van de jaren 60 op in Venezuela ten tijde van president Romulo Betancourt. Hij werd door de kri gsraad veroordeeld zoals dit in Venezuela gebruikelijk is. Van verschillende kanten was bij Lusinchi aangedrongen op gratie voor Puerta.

Mensenrechten-delegatie VN op Cuba op bezoek

HAVANA—De Cubaanse regering maakte bekend dat een delegatie van de Mensenrechten- commissie van de Verenigde Naties op Cuba was aangekomen. Deze zou zich op de hoogte stellen van de ontwikkelingen op het gebied van de mensenrechten.

Cuba heeft niets te verbergen. Daarom zijn we erg geroutt over dit bezoek. Het is voor de eerste keer dat men komt zien hoe het met het respect voor de mensenrechten staat op Cuba. Zo zei een niet met name genoemde functionaris aan het Cubaanse persbureau Prensa Latina. De delegatie- leden hebben alle vrijheid om hun taak naar eer en geweten te kunnen uitoefenen. Over dit bezoek zullen zij verslag uitbrengen aan de in Geneve gevestigde VN- mensenrechten- commissie.

Vorig jaar 800 miljoen méér

Gezondheidszorg in Nederland duurder

UTRECHT — De gezondheidszorg in Nederland kostte vorig jaar bijna 6,7 miljard gulden. Dat is ruim 800 miljoen meer dan in 1986, wat neerkomt op een stijging van 2,3 procent. Van 1985 op 1986 stegen de kosten met 3,8 procent. Eén en ander blijkt uit voorlopige gegevens van het centraal bureau voor de statistiek.

In de intramurale gezondheidszorg (ziekenhuizen, verpleeghuizen, zwakzinnigen- inrichtingen) zijn de kosten in 1987 met 1,1 procent gestegen van 20.635 tot 20.871 miljoen gulden. De kosten voor specialistische hulp daalden met 31 miljoen (1,5 procent), terwijl die voor de zorg buiten de ziekenhuizen (huisarts e.d.) met 270 miljoen gulden ofwel 4,6 procent omhoog gingen. Een forse stijging deed zich weer voor bij de genees-, verband-, kunst- en hulpmiddelen: met acht procent tot 4.397 miljoen gulden.

De uitgaven van de ziekenfondsen namen toe van 11,852 miljoen gulden tot 15,283 miljoen, die op grond van de algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ) stegen met ruim 700 miljoen tot 10.422 miljoen.

In 1980 stegen de totale kosten nog met negen procent. Sindsdien is de stijging tot 1984 (1,5 procent) jaarlijks afgenomen. Voor de drie jaren daarna waren de percentages achtereenvolgens 3,1, 3,8 en 2,3.

Alleen in 1984 en 1985 groeiden de kosten van de gezondheidszorg minder snel dan het nationaal inkomen. In 1986 en 1987 overtrof de stijging die van het bruto nationaal produkt (BNP), maar het CBS tekent hierbij wel aan dat de groei van het BNP toen aanzienlijk kleiner was dan in voorgaande jaren. Het aandeel van de kosten van de gezondheidszorg in het BNP nam in de periode 1980-1983 toe van 8,2 tot 8,6 procent. In 1985 daalde het tot 8,3 en in 1987 was het 8,4 procent.

SANTIAGO — President generaal Augusto Pinochet heeft aan de vooravond van het komende referendum over de prolongatie van zijn presidentschap besloten twee internationale verdragen te ondertekenen tegen het martelen. Van mensenrechten- zijde is de hoop uitgesproken dat Chili deze verdragen nu ook gaat eerbiedigen.

De bekend- making komt drie weken voor het referendum over de kandidatuur van Pinochet als president.

Na beschuldiging van OAS

Port au Prince ontkent band acties tegen kerk

PORT AU PRINCE — De militaire regering van Haiti heeft de verwijten van de hand gewezen als zou men op de een of andere manier betrokken zijn geweest bij de aanslagen op katholieke kerken in de voorgaande dagen. Daarom protesteert men met kracht tegen de beschuldiging van de Interamerikaanse mensenrechten- commissie waarin men de regering koppelt aan de auteurs "van deze barbaarsheden". Aldus de Haitiaanse regering,

Het militaire bewind wijst ook soortgelijke insinuaties van de hand van de kant van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS). De OAS had namelijk een verklaring uitgegeven naar aanleiding van het bloedbad in de Don Bosco- kerk in de Haitiaanse hoofdstad welke na deze wandaad in brand werd gestoken. Een paar dagen later ging er nog een andere katholieke kerk aan.

LEGER- GARAGE

In verband daarmee kwam de minister van Buitenlandse zaken, brigadier generaal Herard Abrahams, in het geweer. Deze stuurde een telegram naar de Interamerikaanse mensenrechten- commissie welke een onderdeel vormt van de OAS. Deze commissie had er op gewezen dat er vlakbij de Don Bosco- kerk waar zich zondag het drama afspeelde een militaire vestiging is.

Uit het feit dat er niet werd ingegrepen van militaire zijde kan alleen geconcludeerd worden door of minstens met meeweten van de autoriteiten. Volgens de bewindsman is de kazerne waarover wordt gesproken slechts een garage om legervoertuigen te repareren welke op zondag gesloten is. In geen opzicht lijkt het op een politiepost, aldus de bewindsman.

VOOR TV GETUIGD

Een paar dagen na het bloedbad verschenen vijf mannen en een vrouw op de Haitiaanse tv die er zich op beroemden dat zij aan de actie hadden deelgenomen die niet de indruk wekten dat zij bang waren dat hun identiteit bekend werd en dat zij vervolgd zouden worden. Dit zestal richtte zich met name tegen de parochie- geestelijke van de Don Bosco- kerk, Jean Bertrand Aristide. Op hem had men het gemunt bij de actie.

Nadat een tweede katholieke kerk in brand was gestoken kwam president generaal Henri Namphy met een verklaring waarin men het gebeurde betreurde en waarin men aankondigde dat de schuldigen gestraft zouden worden. Uit het verleden is echter bekend dat naar dit soort zaken zelfs geen onderzoek word ingesteld en tot een proces is het nooit gekomen. Zo meent men bij de OAS en de Interamerikaanse mensenrechten- commissie.

WASHINGTON — Het Witte Huis heeft ontkend dat president Reagan aan het eind van de Irangate- affaire zo gedeprimeerd raakte dat zijn medewerkers er toen over gedacht hebben hem onbekwaam te laten verklaren. De onthulling over Reagans geestelijke problemen gebeurt in een boek van de journalisten Mayer en McManus.

In Panama

Krant van werknemers

PANAMASTAD— Werknemers van de in februari gesloten Panamese krant La Prensa hebben besloten op eigen kracht de krant opnieuw te gaan uitgeven. De eerste editie van de vernieuwde krant moet binnen drie weken van de pers rollen.

Directeur Alfredo Jimenez deelde mee dat men begint met een oplage van zesduizend exemplaren en dat men tegen de middag de straat op gaat. De krant verschijnt in tabloid- formaat. Voor de herverschijning heeft men vijftienduizend dollar nodig. De krant wordt eigendom van zijn personeel.

Delegatie Bonaire naar Agropecuaria

KRALENDIJK — Vorige week zijn twee medewerkers van de afdeling Landbouw, Veeteelt en Visserij naar Venezuela vertrokken, waar een bezoek gebracht zal worden aan de tweede tentoonstelling van de Latijnsamerikaanse landbouwprodukten.

Bonaire wordt door de heren E. Berben en R. Emmers vertegenwoordigd. Zij hebben daarvoor de medewerking gehad van de Venezolaanse consul op Bonaire Cristina Garcia Metsch. De tentoonstelling, waar ook tuinbouw wordt geëxposeerd en aandacht wordt besteed aan feekok wordt gehouden in Maracaibo.

Na de tentoonstelling zullen beide heren een bezoek brengen aan de in die stad gevestigde universiteit waar zi een gesprek zullen hebben met de heer William Lobato.

ECO - NOTEN

IN AUGUSTUS is er op de internationale kapitaalmarkt 18,9 miljard dollar geleend, tien miljard minder dan in juli en 1,4 miljard minder dan in augustus vorig jaar. In de eerste acht maanden van dit jaar is er 248 miljard dollar geleend, 22,2 procent meer dan in dezelfde periode van vorig jaar, aldus de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

DE INFLATIE in Groot-Brittannië heeft in de twaalf maanden tot en met augustus 5,7 procent bedragen. In juli was dat 4,8 procent. Minister van Financien Nigal Lawson liet eerder deze week weten dat de inflatie een korte tijd zou stijgen.

*****

DE AMERIKAANSE minister van handel, William Verity, verwacht dat het tekort op de handelsbalans van de VS dit jaar twintig procent kleiner zal zijn dan vorig jaar. Voorwaarde is wel dat de dollarkoers op peil blijft en de producenten zich toeleggen op kwaliteit en kostenbeheersing.

*****

HET WESTDUITSE chemieconcern Bayer denkt dit jaar zijn winst te kunnen laten stijgen met twintig procent. Topman Strenger noemde 1988, het jaar waarin zijn concern 125 jaar bestaat, al "zeker het beste jaar in de geschiedenis van Bayer". Vorig jaar behaalde het concern een winst van 1,54 miljard mark.

*****

IN AUGUSTUS heeft de inflatie in Portugal 1,4 procent bedragen. Over de eerste acht maanden van dit jaar bedraagt het percentage negen. In 1987 heeft de inflatie 9,4 procent bedragen. Volgens minister van Financien Cadilhe heeft de regering wel de middelen om de inflatie tot de doelstelling van 5,5 a 6,5 procent te verminderen, maar ziet ze daarvan af om het evenwicht in de economie niet te verbreken.

*****

EGYPTE heeft zijn olieprijs voor de tweede helft van september verlaagd met 0,75 dollarcent per vat. Er geldt een prijs van twaalf dollar voor Suez Blend, de beste kwaliteit. De maatregel is genomen in het licht van de prijsontwikkeling op de wereldoliemarkt.

*****

DE EG HEEFT Zuidkorea dringend verzocht de nog bestaande handels- belemmeringen op te ruimen en buitenlandse ondernemingen een vergaande vrijheid te geven. Gezien het economische succes moet het land meer verantwoording nemen, aldus EG-commissaris Willy de Clercq in Seoul na afloop van tweedaagse besprekingen.

*****

DE BENUTTINGSGRAAD in de Amerikaanse industrie, de nutsbedrijven en de mijnbouw heeft in augustus een niveau van 83,7 procent bereikt, het hoogste sinds maart 1980. Dit is 0,1 procent hoger dan het herziene cijfer van juli van 83,6 procent (was 83,5 procent) en 2,3 procent hoger dan in augustus vorig jaar. De stijging in de vorige maand komt grotendeels op rekening van de nutsbedrijven, die een benutttingsgraad bereikten van 86,9 procent.

*****

RIO DE JANEIRO, de op een na grootste stad van Brazilië is blut. Burgemeester Saturnino Braga heeft bekendgemaakt dat hij de 114,452 personeelsleden niet op tijd de septembersalarissen kan uitbetalen.

*****

HET BRITSE electronica- concern Emi heeft een bod uitgebracht op de nog niet in zijn bezit zijnde aandelen (8,9 procent van het totaal) in Pathe Marconi Emi, de Franse dochter- onderneming van Thorn Emi. Het concern biedt vierhonderd franse frank (132,70 gulden) per aandeel. Het bod loopt tot 10 october.

*****

DE AMERIKAANSE autoproducent General Motors wil in 1989 een sportwagen van het type Chevrolet Corvette op de markt brengen. De "ZR 1", met een motor van 385PK, wordt samen met de Britse dochteronderneming van GM, Lotus, ontwikkeld. Binnen 4,2 seconden kan de auto optrekken tot een snelheid van 100 km per uur.

*****

HET FRANSE autoconcern Peugeot wil zijn productie- capaciteit de komende vier jaar met 25 procent vergroten. Dit jaar kan alleen met overwerk een produktie van 2.1 miljoen wagens van de merken Peugeot en Citroen worden gehaald. Het concern wil met normale werkuren over vier jaar 2,5 miljoen wagens per jaar produceren. Vooral de verkoop van het merk Citroen geeft aanleiding tot de vergroting van de produktie.

*****

HET GROOTSTE verzekerings- concern van Frankrijk, Union des Assurances de Paris (UAP), gaat samenwerken met de Britse Sun Life met het oog op het wegvallen van de binnengrenzen in de EG. Het staatsconcern UAP doet een belang van vijftien procent van zijn dochteronderneming UAP international in de vorm van obligaties over aan Sun, die op zijn beurt een kapitaal- vergroting van achttien procent reservaat voor UAP.

*****

VOLGENS DE jongste raming van het Amerikaanse ministerie van Landbouw zal de Sovjetunie dit jaar 205 miljoen ton graan oogsten. Het is de tweede achtereenvolgende maal dat de raming met vijf miljoen ton is verlaagd. De Russische graanimport wordt nu geraamd op 27 miljoen ton, twee miljoen ton meer dan een jaar geleden. De ramingen van de Amerikaanse graanoogst zijn vrijwel gelijk aan die van een maand geleden. Door de droogte zal de oogst 31 procent kleiner zijn dan vorig jaar.

*****

GENERAL MOTORS (GM), Amerika's grootste autoproducent, overweegt volgens het vakblad Automotive News een joint venture te vormen met Calsonic International, een Amerikaanse dochteronderneming van de Japanse autofabrikant Nissan. Het blad meldt overigens ook dat de samenwerking nog lang niet zeker is omdat GM niet veel voelt voor samenwerking met een partner die de vakbonden buiten de deur houdt.

*****